

Ta lendab mesipuu poole...

Muusikaleht

Detsember
1993
19/20
Hind 3.-

Rõõmsaid jõulupühi!

Piero della Francesca ○

JEESUSE SÜND

Luuka Evangeeliumi kohaselt teatas ingel karjastele Jeesuse sündmist ning taeva sõjavägi kiitis Jumalat. Siit on XV sajandi kunstnik **Piero della Francesca** saanud inspiratsiooni oma maaliks „JEESUSE SÜND“, mis praegu asub Londoni Rahvusgaleriis. Taevaseid jõude sümboliseerivad siin kaks meest paremal, kaks noormeest-inglit mängivad pilli ja kolm laulavad Jumala auks. Hiliskesk-

ajale iseloomulikult on varasem vaimulike piltide tseremooniaalne pidulikkus asendunud pehme, lüürilise meeleoluga. See avaldub nii Jeesuslapse, neitsi Maarja, Joosepi kui inglite kujutamisel. Viimased kannavad lihtsaid, peaaegu talupojalikke rõivaid.

Kogu pildi kristallselge värviharmoonia, kiirgav valgus, kompositsiooni geomeetriline täpsus loovad röömsa pidulikkuse atmosfääri.

Veel numbris

Maestro **CILLARIO** Tallinnas

NYJD-festivalil kuuldut-nähtut vaevavad **Ines Rannap ja Sirje Kuusk**

Oktoobri- ja novembrikuu Tallinna kontserdisaalides

M. Lüdigi nim. meeskoor tuleb ise toime

Muusikakoolid **eramajades**

Koore tuleb aina juurde

Talu kultuurile

Kus on **TASU** laulva revolutsiooni ohvitseridele?

Kas **KRIIS** Eesti pilliõpetuses?

Sünniaastapäevad — **GUSTAV ERNESAKS ja JUHAN KALJASPOOLIK**

Juubelid — **TIIA LOITME ja ÜLO VINTER**

Soome Rahvuskooper uues hoones

Üks muusikaline **Norra-reis**

Jätkame juttu **RICHARD WAGNERIST ja ERI KLASIGA**

jne.

Soome Rahvusooper uues esinduslikus hoones

30. novembril avati Aulis Sallinen „Kullervoga“ pidulikult Soome Rahvusooperi uus hoone. Avapidustused, mille käigus mängiti ka P. Tšaikovski „Luikede järve“ (dirigeeris E. Klas) ja G. Bizet’ „Carmenit“ ning anti galakontsert, kestsid 4. detsembrini.

Varakult välja antud bukletis kirjutatakse, et Soome Rahvusooperi uut maja oodati ainult 120 aastat. Esimese Soome ooperi „Kuningas Karli jahipidamine“ kirjutas F. Pacius juba 1852. a. „Ooperitegemise“ alguseks Soomes loetakse 1873. aastat, kui Soome Teatrile lisandus vokaaltrupp. Soome Ooperi nime all eksisteerib teater 1911. aastast. 1918. aastal koliti Aleksandri Teatrisse, mis põlnud 1879. a. ehitatud mitte ooperietenduste jaoks, vaid varieteeteatriks Vene garnisonile.

Soome Ooperi 75. aastapäeva tähistamisel 1948. a. võttis Helsingi linna volikogu vastu otsuse — eraldada sobiv koht tõelise ooperimaja ehitamiseks. Arhitektuurivõistluseni jõuti alles 1975. a. 101 laekunud projekti seast valis žürii välja arhitektide Eero Hyvämäki, Jukka Karhunen ja Risto Parkkineni oma. Ehitustööd algasid 1986. a. ja on nüüd lõpule jõudnud. Ooperihoone püstitamisel tegid erinevaid töid umbes 70 firmat, põhilise osa YIT Corporation. Hoone maksumuseks kujunes 700 miljonit marka.

Uus ooperimaja esinduslikus kohas Töölnlahti ääres Finlandialto ja Helsingi Linnateatri läheduses vastab täielikult tänapäevastele arhitektuurilistele, tehnilistele, akustilistele, kujunduslikele ja muudele nõuetele. Seetõttu

saab nüüd julgelt külla kutsuda nõudlikemaidki välisteatreid ning kavva võtta ka kõige keerukamat lavatehnikat nõudvaid ooperi- ja balletiteoseid. Hoone kogumaht on 227 000 m³, kogupindala 40445 m². Vaatesaalis on 3 korda rohkem istekohti kui ooperiteatris Bulevardil — 1384, nendest 750 parteris ja 635 kolmel rõdul. Lava suurim laius on 16 m, orkestriruumi mahub 100 pillimeest. Hoones on ka väike saal eksperimentaaltetendusteks, prooviruumid näitlejaile ja orkestrile, selles paikneb balletikool jne.

Soome Rahvusooper on oma uue maja ka täielikult ära teeninud. Ta on saavutanud sellise kunstilise taseme, et teda on kutsutud etendusi andma kõige tuntumatesse ooperiteatritesse „Metropolitan Operast“ New Yorgis Suure Teatrini Moskvas. Kavas on palju Soome oma oopereid, mida viimasel ajal valmib aastas umbes 10 ja millest mõningaid mängitakse edukalt ka teistes riikides.

Teatri peadirigendiks on tänavusest hooajast Miguel Gomez-Martinez, kes juhatab „Carmenit“.

Carlo Felice Cillario - milline kõlav nimi!

Seda mitte ainult hääldades, vaid ka maestro senist tegevust silmas pidades. On ju Cillario olnud oodatud maailma kõige esinduslikumates ooperimajades, Ja milline „buketi“ lauljaid on maestrogat töötanud, nii ooperietendustel kui ka plaadistustel: Maria Callas, Luciano Pavarotti, Mirella Freni, Montserrat Caballe, Renata Tebaldi, Victoria de los Angeles, kui nimetada ainult kõige kuulsamaid. Tore oli maestro esimene kohtumine Verdi Reekviemi solisti Irina Arhipovaga — „Cara mia Azucena!“ hõiskas dirigent. Selgus, et nad on ligi kakskümmend aastat tagasi koos esitanud „Trubaduuri“ Buenos Airese Teatro Colon'is.

Buenos Airese teater on maestrole südamelähedane, sest on ta ju Argentinast sündinud. Kuid oma dirigendikarjääri algusest kõneles ta, et tema debüüt-ooper oli Rossini „Sevilla habemeajaja“, millele järgnes Verdi „Traviata“ — Teise maailmasõja ajal Odessas, kuhu ta oli Mussolini režiimi eest varju läinud. Odessa ja itaalia ooper. Itaalias tegi ta oma debüüdi seevastu vene ooperi — Tšaikovski „Padaemandaga“. Ja veel. Itaalia ooperi ja Puccini (eriti veel „Tosca“) spetsialistiks peetav dirigent ütles, et on juhitanud palju Wagnerit ja peab väga lugu suurest saksa meistrist, itaalia ooperi kuulsast vastasest.

Tallinnas töötas maestro Cillario ligi kuu aega, jõudes selle aja sees Estonia Teatris lavale tuua Puccini ooperi „Boheem“, teatri jõudude ja ka külalis-solistidega esitada kaks korda Verdi Reekviemi, juhataja ERSO kontserti, kus ta muuhulgas ka viuldajana üles astus. Oma viuldajakarjääri lõppemist käevigastusega meenutas maestro kurbusega hääles — ta arvas, et temast oleks võinud saada kõrgetasemeline (maailmakuulus) virtuoos.

Milles seisnes dirigent Carlo Felice Cillario saladus, et „Boheem“ äkki

nüü ehedalt saali kostis, Estonia Teatri saali halba akustikat eirates, et äkki mingi kummaliselt terviklik tulemus publikuni valgus? Läbi milliste hädade ja vaevade — see jääb tegijate enda teada.

„Boheem“ on ooper, mida maestro tõesti lõpuni tundis ja tunnetas. Tundis partituuri iga nüanssi ja selle tähendust. Ta nimetas „Boheemi“ ooperiliteratuuri kõige täiuslikumaks teoseks, kus igal pisimalgi märkusel on psühholoogiliselt põhjendatud tähendus. On teada, kui nõudlik oli Puccini iga sõna ja iga remargi suhtes. Cillario püüdis olla esitajate suhtes niisama nõudlik. Alati see ei õnnestunud.

Näiteks päris lõpus. Mimi on juba suikunud igavesele unele, saalisolijad teavad

seda, lavalolijad veel mitte. Remargi kohaselt läheb Rodolfo aknale kardinat ette tõmbama. Sõbrad saavad aru, mis on toimunud, nende reageeringutest taipab ka Rodolfo juhtunud. Rodolfo annab see võimaluse oma tunnetega hetkeks üksi olla... Maestro sellekohane nõudmine jooksis aga liiva, sest... lavakujunduses ei olnud kardinat. Muide, lavastusliku poole peale segas dirigent end korduvalt vahele, kuid oli nõus olukorrast sõltuvalt ka järeleandmisi tegema.

Teiseks — maestro lõputu energia ja sütitav temperament. See temperament väljendus ka „kõvas sõnas“, kui talle miski ei meeldinud. Aga nüpea, kui asi hakkas liikuma, polnud dirigent kitsi kiitusega.

Orkestrile oli algul veidi arusaamatu tema käelöök. Ehk teisiti öeldes — ta juhatab muusikat, mitte ei loonud takti. Sellest ka pisuke hirm esietenduse eel. Kuid ometi laabus kõik.

Kui tükk oli n.-õ. lavaküps, jäi selline mulje, et laulja valitseb dirigenti. Cillario võimaldas lauljale lavalist vabadust, olles ise samas ülikerksalt pinges, et tervet orkestrit laval toimuvast sõltuvuses hoida. Lausa imepärsed olid piano-lõigud, kus orkester vaid õhu kergelt värelema pani ja ometi muusika saali kostis.

Tallinnast sõitis Carlo Felice Cillario Itaaliasse, kus tal ees on silmaoperatsioon. Jalgpallivõistlusel (huvitav, kas kõik itaallased on jalgpallijännid?) lõhkes pomm ja silm sai parasjagu viga.

Lahkumisel olid maestrol pisarad silmis ning ta lubas Eestisse tagasi tulla. Mis talle siin nii meeldis, jäigi saladuseks, sest iga kord andis ta sellele küsimusele erineva vastuse. Igatahes üks on kindel: talle meeldis töö noorte lauljatega — meie „Boheemi“ tegelaskond koosneb aga suure osas just noortest, oma teed alles alustavatest lauljatest.

○ C. F. Cillario

Laitmatult korraldatud suurejooneline muusikasündmus

RAHVUSVAHELINE UUE MUUSIKA FESTIVAL „NYJD '93“ pakkus võrattu võimaluse aimu saada teedest, mida pidi kulgeb nüüdismuusika maailma suurriikides: Ameerikas, Inglismaal, Prantsusmaal, Saksamaal, Šveitsis, ja muudugi ka meie väikeses Eestis.

Üle 70 heliteose ligi 50-lt autorilt — nii ütleb statistika. Aga kui palju täiesti erinevaid loovisikuid ja hämmastavalt mitmetahulisi loometöid hõlmab mõiste „tänapäeva muusika“!

Enne kui kõigil kontsertidel nende toimumise järjekorras põgusalt peatuda, tahaks lugejatele teada anda, kelle algatusel-teostusel festival üldse toimus.

Festivali direktor oli MADIS KOLK, kunstiline peakonsultant — ERKKI-SVEN TÕÜR, kunstnik — HARDI VOLMER, vastutavad korraldajad — SIRJE PIHT ja AIVAR MÄE, teatmiku materjalide tegijad — EVI ARUJÄRV ja ELLE HIMMA, helitehnika — INDRK KALJUSTE ja PEETER VÄHI, sekretär — VELVE LUUK.

Neid aga, kes nii või teisiti seda kunstisündmust toetasid, oli kokku 18: SAS, British Council, Prantsuse Kultuurikeskus, United States Information Agency, Saksa Kultuurinstituut, Fund for U.S. Artists A't International, Festivals and Exhibitions, AS Laurus, National Endowment for the Arts, Nestle Stiftung, Pew Charitable Trusts, Pro Helvetia, Rockefeller Foundation, Staat Genf, Stiftung Johnson, Unysus, Eesti Raadio ja Estonia Teater.

Kolmandat korda toimus ja seekord hoopis omamoodi

algas 22. novembril Tallinna Vanalinnas rahvusvaheline uue muusika festival „NYJD '93“.

„Tänu“ Ilmataadile, kes „püstitas“ eelmisel ööpäeval novembrikuu külmarekordi, tuli huvilistel küll oma nina sügavamale krae varju tõmmata selleks 25 minutiks, mil kõlas „Gooti kolmnurk“. Nimetatud oli L. Sumera, E.-S. Tüüri ja P. Vähi „ühis-toode“ ettekandmiseks kolmest tornist. See juhatati sisse Kirjanike Maja lähiste ehitatud tribüünilt, kus inglise avangardi-klassik Alvin Lucier trianglil mängis oma „Hõbetrammi orkestrile“.

Etendus pakkus küllaltki meeleoluka kuulde- ja vaatepildi: üldise linname luu ja lennuväljal (?) kostva müra taustal kuulus Kiek in de Kökist, Raekojust (kõige soodsamalt aga live-elektronika Nigulistest), trummi- ja tromboonihelid, lõpu-pole tuli ka suitsu ja sädemeid...

Kindlasti said aga tänavalseisjatest võrratult suurema elamuse asjaosalised ise oma ülipõnevates esinemispaikades!

Esimene kontsert toimus samal õhtul Niguliste kirikus

David Hykes ja tema „Harmonic Choir“ Prantsusmaalt töid kiriku puupüsti täis.

Kuidas ka omi muljeid sõnadesse püüaks seada, paremini, kui seda on teinud R. Palmer „New York Times'is“ (1983) niikuinii ei suudaks: „Kohati tundub see kummituslik, olematusse häähtuv muusika kuuluvat pigem vaimesse maailma kui maapealse, füüsiliste nähtuste hulka.“ Tõepoolest ei tahaks hästi uskuda, et neid imepäraseid, ühegi tuntuud tämbriga võrreldavaid helid toovad esile kahehäälselt (!) laulvad inimesed! Istud nagu mingi „riituse“ juures, mille visuaalne külg on äärmuseni staatiline ja mille sisemiste impulsside ja filosoofilise alge „puudutust“ on asjasse pühendamatul raske tajuda.

D. Hykes'i laulmisviisi saladus on bukletis ära seletatud kui põihiheli „koostisosade“ — ülemhelirea üksikute helide isoleerimise ja esiletoomisest eriliste vokaaltehniliste võtete abil“, kuid see jääb siiski — ka professionaalsele muusikule — suureks mõistatuseks!

Koori kuuluvall kuuel lauljal (4 meest, 2 naist) on kõigil virtuosne vokaaltehnika, kuid D. Hykes'i ülemhelide liikuvus ja eriline „kristallsärav“ kõla jäi neil saavutamata.

Kontserdil esitati vaid D. Hykes'i loomingut: „KYRIE“, „TUULEHOBU RATSANIKUD“, „KUULATES PÄIKESE-TUULI“, „MAHAJÄETUD TEMPEL“, „HALLELUUJA“. Pealkirjad vihjavad religioossusele, nende poolimprovisatsiooniline meloodia aga heebrea ja bütsantsi muusikaliste allikatele. Teksti on minimaalselt, ja kui, siis on see sakraalse päritoluga.

D. Hykes ja „Harmonic Choir“ on pea 20-aastase tegutsemisaja jooksul omandanud tõelise maailmakuulsuse ja osasaamisvõimalus nende ainulaadsest kunstist oli vist küll seekordse festivali tippsündmuseks!

„NYJD '93“ avapäeva viimane üritus, pealkirjastatud kui „Öökonsert Pühale Ceciliale“, leidis aset kell 21 Estonia Kontserdisaalis ning oli „kummardus“ tuntud inglise heliloojale, pianistile ja dirigendile BENJAMIN BRITTENILE, kes täpselt sel päeval oleks saanud 80-aastaseks (suri teatavasti 4. detsembril 1976).

Kontserdil olid kaastegevad Eesti Raadio Koor, „Ellerhein“, Tallinna Noortefilharmonia“ (dirigendid Tiia Loitme ja Toomas Kapten, solistid Helen Poolma, Laine Mustasaar, Rauno Elp, Tiit Kogermann, Tiit Aruvee ja Andres Poolma, oreil Piret Aidulo). Kõlasid Britteni „Rejoice in the Lamb“, „Voices for Today“, „Sinfonietta“ ning „Cantata misericordium“ (KÕIK EESTI — ESIETTEKANDES!). Paljude kuulajate üksmeelsel arvamusel oli see „ilus muusika“.

Festivali teisel päeval avati kaks näitust

Galeriis „Vaal“ oli Alvin Lucier' „HELI PABERIL“ ja Estonia Kontserdisaali fuajees Rauno Remme „Multimeediaekspositsioon“.

Esimesena nimetatud heliinstallatsioonis said „esteetilise tähenduse“ helid, mida me oleme harjunud pidama muusikavälisteks. Paberilehtede taga paiknevaist valjuhäälditest lähtunud helivõnked panid lehed sahisema-sumisema. Sõltuvalt kuulaja asukohast ruumis muutus paberilehelt kostvate „mühinate“ koosmõju.

R. Remme ekspositsioon ühendas elektroonilise tehnoloogia abil visuaalse (mitmel ekraanil) ja akustilise (elektronmuusika) tunnetuskogemuse.

USA ansambel „Basso Bongo“, kes esines samal päeval kell 16.30 Estonia Kontserdisaalis, koosnes kahest tehnilise kõrgtaseme ja avala „uudusmeelsusega“ instrumentalistist. Robert Black mängis kontrabassi — nii „traditsioonilises“ laadis kui nüüdismuusika võtetearsenali kasutades — lihtsalt suurepäraselt; Amy Knoles'i iseloomustas aga live-elektronika põhjalik valdamine koos täiusliku mängutehnikaga mitmesugustel löökpillidel ning lisaks loominguine andekus.

Poleetise tunni jooksul kuuldu-nähtu võlu seisnes ühelt poolt virtuososes koostöös, teisalt aga elektroonilise tehnoloogia uskumatutes kõla-tämbri-rütmivariantides. Lõpuks tekkis kõnuni mõte, kas ei saaks nende unikaalsete mänguriistadega manipuleerida veelgi fantaasiarikamalt, sest näiteks *diminuendot* kasutati vaid korra, palas „Machaut masina-ajastus“ (mis, muide, oli kava üks meeldejäävamaid, osalt ka oma kuuesaja aasta vanuse algallika tõttu!) ja äärmiselt efektset bassi meloodia järelkaja vaid palas „Suur ja odav“.

Valdavalt agressiivne, kaasaja „tehnilikkust“ toonitav puls kandis nii A. Knoles'i teost „INIMESED SUURLINNAS“ (mille „esitusansamblesse“ kuulusid ka slaidid moonutatud kehahoia-kuga linlastest), T. Winkleri pala „ASJAD, MIS EI KUULU KODUDESSE“ kui ka J. Rona teost „T42“.

Kuhu ruttas iga endast lugupidav muusikainimene teisipäeval, 23. novembril kell 19?

Rahvusraamatukogu saali, kus kohe pärast USA ansambli „BASSO BONGO“ kontserti toimus E.-S. Tüüri autoriõhtu!

Huvilisi, kes ühelt kontserdilt teisele ruttasid, oli palju. Kui kohale jõuti, olid istekohad nii saalis kui rõdul (ja põrandalgi) juba hoivatud. Jäi üle vaid püstijalu kontserti kuulata, sest iga endast lugupidav (muusika)inimene oli leidnud nähtavasti, et ERKKI-SVEN TÕURI AUTORIOHTU seal esiettekandeks kõlava „nõelasilmast tulnud“ uue teosega „PSALMOODIA renessanss-ansambli ja MIDI-elektronikale“ TULEB ometi ära kuulata! Pealegi kui esitajaks oli teatud-tuntuud ansambel „HORTUS MUSICUS“ Andres Mustoneni juhatusel.

„Tüüri muusikalist mõtlemist iseloomustab süstemaatilisus ja sihhipärasus. Erinevaid stiilikihte ja tehnikaid ühendab enamasti korraldatud, sünteesi poole püüdlev üldstruktuur, mis ei manipuleeri lõputult ühe mehaanilise võttega, vaid on dramaturgiliselt mõtestatud ja lõpule viidud. Iga teos on otsing — katse leida väljendus konkreetsele muusikalisele ideele, mis teostub sageli läbi tugevalt „aistinguliste“, visuaalsete ja ruumilisi kujutlusi loovate kõlakujundite“ — nii kirjutatakse festivali bukletis. Aga — kas vahel siiski ei „manipuleerita“ ühe võttega pisut LIIGA kaua? Kas ei lähe see otsing — katse leida väljendus konkreetsele muusikalisele ideele — vahel juba nn. ohtlikku tsooni, kus nii mõnelgi kuulajal katkeb kannatus, enne kui asi „hakkab vedama“?

Võib-olla seekord polnudki asi niivõrd teoses kui esituses? Võib-olla jäi ettevalmistusaega väheseks („Hortuse“ kanda oli ju veel teinegi autoriõhtu, ja juba ülejärmisel päeval)?

Võib-olla mängis kaasa ka see tuntuud „eesti karakter“, et „algul ei saa vedama, pärast aga pidama“? Alguse-ostade tühi, kalk või elutult tuhm kõla, eriti veel pidevas „paigaltammumises“ ja lõpututes kordumistes, näristas-väsitas. Tundus, et mängijad ei osanud, algul vähemalt küll, „ehituskividega“ suurt midagi peale hakata.

Mihkel Lüdigi nim. Meeskoor majandab end ise

Palusin koori presidendilt — lauluklubi „MIHKEL“ juhatuse esimehelt SULEV HAAGE'lt ülevaadet laulu- ja majanduspoole vahekorrast.

Kuni 1989. aastani olime Pärnu linnas tegutsev maakonna meeskoor, nüüd maakonnas registreeritud lauluklubi MIHKEL. Selle tüveks on M. Lüdigi nim. Meeskoor, väikevennaks meesansambel „Mihklipojad“ Tiit Ermi juhendamisel pluss põhiliselt ühe mehe „dirigeerimisel“ mööda maanteid sõitev AUTOBUSS „MIHKEL“.

Kui saime iseseisvaks juriidiliseks isikuks, muretseksime koostöös Rootsi ja Ölandi sõpruskooridega VOLVO bussi, mis hakkas meid ülal pidama. Bussist saadud tulu kasutame me dirigentide Evelin Mei ja Silver

oma juhendaja. Lauluhoaaeg võtab alles hoogu, ei käida veel 100-prot-sendilisel koos.

Ega teil pole ohtu sattuda samasse olukorda, nagu praegu on RAM? Peab minema välja majast, mille ta remontis endale koduks.

Praegu on küll teada, et Schmidt'i pärijad ei nõua maja tagasi.

Laulupeoaasta dikteerib teile kohustusliku repertuaari.

Seda küll. Õnneks on kava meeldiv. Muidugi kordame lisaks vanemaid laule ja õpime uusi. Ees on jõulukontserdid. Meid on kutsutud Lätti, Soome, Rootsi.

Kas plaanite oma majandusliku poole osas ka midagi uut — kasulikumat?

○ Koor esinemas Soomes. Juhatab Silver Pöldver.

Pöldveri ning hääleseadja Marika Niinepuu töö tasustamiseks, nootide muretsemiseks ja muudeks jooksvateks väljaminekuteks.

Teil on lausa kadestamisväärset tingimused tööks — oma kodu.

POLE MA SEDA EI ILUSATE SILMADE EGA TEENETE EEST SAANUD. Kui see maja oli restau-reerimisjärgus, õnnestus meil meele-tult kõrge pööningukorrus proovi-ruumide väljaehitamiseks osaliselt endale saada. Nüüd on meil seal ka suur saal sisseehitatud poodiumiga, noodikogu paljundusaparaadiga, väike kaminatuba, juhatuse ruum. Pärnu Õpilasmaja, kelle maja see on, võimaldab meil häälerühmade tööks kasutada oma proovisaale. Kui saame juurde veel ühe dirigendi-koormeistri, siis on meil igal häälerühmal

Praegu oleme ilma bussita. Meie endise „Mihkli“, mis oli kontsertreisi-dele viinud selliseid kollektiive nagu lastekoor „Ellerhein“, Tartu Kam-merkoor, oma linna rahvast rääkima-ta, müüsiime Dubno Filharmooniale, mille koosseisus tegutsevad mitmed koorid. Selle asutuse direktress Olga Odintsova tunneb eesti koorilaulu-kultuuri, on käinud meie üldlaulupi-dudel. Ajalehes intervjuu avaldamise ajaks peaks meil uus buss juba käes olema. Siis planeerime oma majan-dusliku arengu mõnevõrra teistele alustele.

OLEME OMA BUSSI NÕUS LAE-NUTAMA. Info ja teated telefonil: Pärnu 4 88 56.

Küsitles
Malle Raid

VILJANDIMAA MUUSIKAÕPPEASUTUSED ON KÕIK TAGASTATAVATES MAJADES. IGAÜHEL ON OMA PROBLEEMID.

Peale mitmete muude hädade kimbutab muusikaõppeasutusi maja-dest ilmajäämise oht. Asuvad nad ju — Viljandimaal kõik neli — tagasta-tavates majades, mille omanikega on igal pool isemoodi suhted. Olu-kord ei ole kiita, kuid pole ka lootusetu.

Viljandi Kultuurikolledž sai oma-nikuga kokkuleppele nii hästi, et kultuuriüliõpilased võivad kasutada maja veel 5 aastat normaalse üüri-rahaga eest.

Viljandi Muusikakool asub di-rektori Kalle Tamra sõnul Kaitselii-dule kuuluvas majas. Kaitseliidul on tagasi tahta veel mitmeid objekte, kas ta kõiki neid ka vabastatuna tagasi nõuab, ei osanud hr. Tamra öelda.

Kuigi Viljandi Muusikakool ei ole juba 10 aastat saanud teha põhja-likku remonti, on maja jõudumööda puhas ja korras hoitud. Pealegi asub kool mõne minuti kaugusel bussijaa-mast, mis on eriti tähtis maalastele, kes 1—2 tunni jaoks sõidavad maalt linna. Kuna linnavalitsus pole veel oma sõna öelnud, jääb lootus, et linnal jätkub raha ja mõistlikkust säilitada muusikakoolile nii vajalik maja.

Abja Muusikakool asub erama-jas, mis on muutunud kohati varise-misohtlikuks. Tõsist remonti pole see maja näinud 30 aastat. Ainult tapeeti on vahetatud. Kes teab, ehk see hoiabki maja püsti. Veeta, kätepesukannudega tualettruumid annavad endast haistmisorganeile kaugelt märku. Koolis õpib 68 õpi-last, õpetajaid on 8. Direktor Valdo Värk on optimistlik: „Kui meile leitakse sobiv ruumilahendus, oleme nõus välja kolima. Ainult tingimu-sel, et uues kohas saaks normaalselt tööd teha ning me ei peaks ruume kellegagi jagama.“ Direktor Valdo Värk on ka Abja linna haridus- ja kultuurikomisjoni esimees.

Sama ametit peab oma vallas Nuija Muusikakooli direktress Tiia Parmo. Pr. Parmo sõnul on tants ümber Nuija Muusikakooli lõppenud ning seda üsna ebameeldivat asja ei taha n.ö. kodust välja viia. Muusika-kool asub endiselt oma kenas majas. „Praegu oleme rahul,“ kinnitab Tiia Parmo. „Õpilasi on meil piisavalt: 67 + eelklass + huvikool.“

Huvikool on loodud lastevanema-te toetusel. Õppemaksu eest saab laps 45 minutit nädalas eriala ja tal on õigus osaleda solfedžo- ja muusi-kaajaloo tundides teiste õpilastega võrdsetel alustel. Osavõtt on sta-biilne ja huvi suur.

Nii on lugu Viljandimaa muusika-õppeasutuste majadega. Koolide sisulisest tööst, headest ideedest ja huvitavatest isiksustest teeme juttu edaspidi.

Marina Tamme

Koore tuleb aina juurde

Tallinnas

...osales 1990. aasta üldlaulupeol 58 segakoori, käesoleva aasta laulupeoks on neid registreerunud 63. Naiskooride osas on juurdekasv 26-lt 31-ni, meeskooride puhul 12-lt 14-le. Lastekoore arvu on tõusnud kahe võrra — 39-lt 41-ni. Poistekoore on peaaegu poole rohkem 18 (10). Vähe on aga venekeelseid koore.

Nimetagem olulisemad teadaolevad uued koorid: Eesti Riigikaitse Akadeemia meeskoor (35 inimest) ja segakoor (35) Tõnu Kuljuse juhtimisel, Pensioniameti juures tegutsev segakoor „Videvik“ (65, Vaike Sarn), segakoor „Presto“ (20, Ene Koppel), Rahvusraamatukogu naiskoor (35, Viktoria Jagomägi), Toomklubi naiskoor (35, Merike Tint), Soomepoiste Meeskoor (40, Uno Järvela), Tallinna Praostkonna Meeskoor (20, Veljo Reier), kammerkoor „Amabile“ (30, Allan-Are Saar), kammerkoor „Piccolo“ (20, Henrik Vestman), „Kuldjala“ Lauluseltsi Kammerkoor (20, Marge Mehilane).

Rohkesti on lisandunud kirikukoore: Jaani koguduses on neid 5, Kaarli koguduses 4, Pühavaimu koguduses 2, Olevistes samuti 2 ja Toomkirikus üks.

Suur osa uute koore dirigente on muusikaüliõpilased või oma muusikastuudiumi äsja lõpetanud noored inimesed.

Vahetunud on mitmed dirigendid, eriti koolikooriges, aga ka mujal. Näiteks segakoori „Tungal“ juhatab nüüd Katrin Läll, K. Türnpu nim. Meeskoori Tõnu Kangron, Tallinna Taksopargi meeskoori Touri Saks.

Harjumaal

...on sellel aastal lisandunud Habaja kammerkoor (16 inimest, juhatab Aime Kaarlep), Jüri perekoor — vanemad ja lapsed laulavad koos (26, Rutt Ridbeck), Keila kammerkoor „Nova“ (20, Anneli Starkopt ja Pille Metsson), Kuusalu kiriku segakoor (20, Ene Järvik), Vasalemma kammerkoor (Anatoli Karema).

Kose mitmete koore agaramad liikmed on moodustanud kammerkoori. Dirigente on koguni kolm — Juta Helilaid, Maiu Roosa ja Heli Sepp.

Tartumaal

... on lisandunud Rõngu segakoor, mida juhatab Eva Rebane. **Tartu linn** on täiesti „stagneerunud“ — ei mingeid muutusi sel aastal koore ega nende dirigentide osas.

Pärnumaal

... on Mihkel Lüdigi nim. Meeskoori juhtimine jäänud Evelin Mei peale. Silver Põldver tõmbus tagasi, pühendudes vaid äritegevusele.

Lääne-Virumaal

... on lühikese ajaga üheks Eesti tugevamaks taidluskooriks saanud Lääne-Virumaa Poistekoor, milles laulavad poisid kogu maakonnast. Nüüd leiti, et oma jõududega enam edasi ei saa ning kutsuti peadirigendiks **Hirvo Surva** Tallinnast. Poisid, kellele kavatsetakse usaldada Lääne-Virumaa esindamine suvel Gävle sõpruslääni Rootsis (vastuvisiidina Gävle noorte sümfooniute esinemisele mullu suvel Virumaal), on rahul. Teise dirigendina jätkab Terje Silla.

Viru R-raadio juurde on moodustatud laulupeo-segakoor, dirigendid Katrin Pall ja Raivo Naarits.

Rakvere kirik valiti Bachi suurteose esiettekanne kohaks

8. detsembril kandsid Eesti Filharmonia Kammerkoor ja Tallinna Kammerorkester Tõnu Kaljuste juhatusel esmaesituse Rakvere teatris üle kahe tunnise kontserdis ette J. Bachi suurteose „Missä h-moll“ kõik neli osa. Kirik oli rahvast täis ja vastuvõtt soe. Suurteose esimese osa olid samad kollektiivid ette kandnud k.a. mais Tallinna Toomkirikus.

Suur kiire läks mööda

Novembris muutus väga aktuaalseks Eesti Kooriühingu ja Rahvusmeeskoori väljakolimine Läti saatkonnale kuuluvat majast Tõnismäel. Läti saatkonnal oli vaja selleks aastaks ruumide remondiks eraldatud raha kiiresti ära kulutada. Ka olevat Eesti maja vabastamisega Riias asjad liikuma hakanud. RAM valmistus ümber paiknema Eesti Kontserdi ruumidesse, kooriühing ei-teakuhu. Palju on kõne all olnud igasuguseid variante ning ei olda sugugi kindel, et viimane — kultuuriministeeriumi hoones Väike-Karja tänaval — jääb lõplikuks.

Suur kiire läks aga siiski jälle mööda. Isegi kolmanda korruse remonti polnud lätlased 10. detsembriks veel alustanud. Väljastatud pole aga võimalus, et uue aasta algul tuleb siiski hakata kolima.

Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsis

20. novembril k.a. korraldas Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Selts — ERRS — koostöös Eesti Üldlaulupeo Direktsiooniga seminari rahvamuusikaorkestri juhtidele. Kohal oli ka Eesti Orkestrijuhtide Rahvamuusikaorkester, kes tutvustas 1994. a. tantsupeo rahvamuusikaorkestre repertuaari. Üldjuhid andsid palade kohta näpunäiteid ja soovitusi. Samas oli võimalus osta nende palade noote.

Vaatamata külmale ilmale oli kohale tulnud ligi 50 kollektiivi juhti Eesti-maa erinevatest paikadest.

21. novembril sõitis Eesti Orkestrijuhtide Rahvamuusikaorkester Rakvere lähedale Tõrma surnuaiale, et 90. sünniaastapäeval austada selle aasta 3. jaanuaril lahunud rahvamuusikajuhti ja kandleõpetajat EIK TOIVIT. Kell 13.00 anti kontsert Mädapea mõisas, kus orkester Uno Veenre ja Ahto Nurga juhatusel esitas Eik Toivi loomingut. Kandlepalu mängis kandleansambel E. Toivi õpilase Els Roode juhatusel. Kontserdil oli kaastegev Rakvere rahvamuusikaansambel „Kungla“ Aili Mölleri dirigeerimisel. Esinemist aitasid läbi viia Eik Toivi sugulased ja Lääne-Virumaa kultuuriosakond.

4. detsembril oli koos 5-aastaseks saanud Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi III suurokogu. Arutati seltsi 3 viimase aasta tööd. Kuna seltsi esimees Ardi Kalamees on siirdunud tööle kommertsvaldkonda, andsid aru kodade esimehed — rahvatantsu poole pealt Valdo Rebane ja rahvamuusika osas Ahto Nurk. Suurokogu kiitis seltsi töö aruandeperioodil heaks ja kavandas edasised töösuunad.

Otsustati muuta põhikirja. Kuna suure liikmeskonnaga ja kogu Eestit haarava volikogu kooskäimisega on olnud raskusi, leiti, et operatiivjuhtimiseks on otstarbekas moodustada vähe-ma arvilisem ja kompaksem juhatus. Selle 6-liikmelisse koosseisu valiti Tallinnas ja selle läheduses elavad inimesed, rahvamuusika poole pealt Ahto Nurk, Erich Loit ja Juta Helilaid. Samadeks jäid kodade esimehed, seltsi esimeheks valis juhatus tantsukoja esimehe Valdo Rebase.

A. Nurk

Üks talu kultuurile

Ühiskonna järsud pöörded poliitikas või majanduses võivad kahjaks anda tagasilöögi kultuuris. Sotsialismi ajal olid paljud kultuurinähtused õige mitmekihilised. Kui mõnedki pealtnäha üsna süütu ettevõtmised äratasid rahva hulgas kauge peegeldusena üsna isamaalisi tundeid või naeruvääristasid totalitaarset režiimi, siis haaras see kaasa. Rahvas käis kontsertidel, muuseumides jm. kindlasti rohkem kui praegu: polnud ärvivõimalust ega -muret. Ka oli omal ajal kroonu rahadega suhteliselt lihtne kultuurinimeste mälestust jäädvustada, kui isik mahtus etteantud parnassile. Nüüd on see pööraselt raske, kui turumajandus näitab, et niisugusest ettevõtmisest ei laeku kasumit. Seda enam peab olemasolevaid mälestusmärke hoidma.

See käib ka **Türnpü majamuuseumi kohta Kloogal**. Kirjutasin selle loomise, praegusest olukorrast ning mitme organisatsiooni ja seltsi algatusest teha seal korrastustalgud 16. novembri „Sirbis“.

21. novembril saigi plaanikohaselt see sõit teoks Eesti Meestelaulu Seltsi tellitud autobussil. Kõik asjastuhvitatud said talule veel kord (või esmakordselt) pilgu peale lüüa. Planeeritud järjekordsed korrastustalgud jäid küll ära, sest talv oli tulnud karmilt vahele. Minimaalse tasu eest muuseumi ja selle ümbrust hooldav V. Treimuth (mitte Preimuth, nagu „Sirbis“ ekslikult kirjutasin) tutvustas maja ja parki, sai seltsi poolt väikese preemia, maestrimeliline koor laulis Tõnu Kangroni käe all mõne laulu ja Harju Muuseumi rahvas kostitas kohaletulnuid tulise sidrunitega.

Sõit jäi küll sümboolseks, kuid talu saatuse küsimust on asutud lahendamaks. Oma vanaisa talu käekäigu vastu huvitundvale Birgit Hoopsile, kes praegu elab Lääne-Saksamaal, on Harju muuseum saatnud meiepoolsed ettepanekud talu saatuse kohta. Loodame, et omandiküsimus laheneb meile soodsalt ning privatiseerimise käigus leitakse talule omanik, kes kohapeal premehehena hoiab kõik korras.

Kevadeks on ehk omandiküsimus selgeks saanud ning võib asuda talu haldama. Koht ja kultuuriajalugu kohustavad.

Toivo Ojaveski

Peale väga tihedat hooaja avanädalat vaibus pealinna kontserdielu n.ö. normaalseks, kus kolme-nelja-päevaste vaheaegadega üks või teine muusikaõhtu kuulajaid ühte või teise saali kutsus.

Kiituväärset aktiivsust kodulinna publiku heaks näitas üles RAM

Meeskoorilaulu nendes kuulsates „**TORMISEGA TOIME-TAMISTES**“ võis kuulda kahel korral. 2. novembril lauldi aga **Tormise** kõrval ka **Alfvén'i**, **Sandströmi**, **Gustavsoni** ja veel teistegi loomingut.

Mönenädalase vaheaja järel jätkasid ANDRES MUSTONEN ja IVO SILLAMAA

oma 15. oktoobril alustatud „**SUURT MUUSIKAKADEEMIA**“ Raekoja saalis. Nagu **A. Mustonen** 15. oktoobril „**Sirbis**“ selgitas, otsib see üritus vahetut kontakti helilooja ja tema teosega. Oluline olevat „iga ajastu potentsiaalide jõu taaselustamine“. Kunstnikud püüavad „olla absoluutselt ausad ja välja tulla ainult selle muusikaga, millega hetkel tõeliselt sõber ollakse.“

Nüüd on juba 8 **MOZARTI** sonaati viiulile ja klaverile kuulajateni toodud. Küllaltki harjumuspäratu tõlgitsus hoiab üleval ootuspõnevust — kuidas kõlavad järgmised sonaadid?

Hoogu on kogumas teinegi kontsertide tsükkel — „Pühapäevakontserdid“.

7. novembril oli peategelaseks **TALLINNA KAMMER-ORKESTER T. Kaljuste** juhatusel, solistideks aga **Irene Tehva** (klaver) ja **Maano Männi** (viul). 14. novembril oli laval **ERSO** ja dirigendipuldus **Carlo Felice Cillario**. See Argentiinas sündinud, Itaalias hariduse saanud ja praegu Sidney töötav vanahärra on tegutsenud eesti muusikakultuuri heaks juba mõnda aega. Oktoobris tõi ta välja **Verdi** „**REEKVIEMI**“, hiljaaegu „**BOHEEMI**“ ja andis nüüd toreda kontserdi.

C. Cillario pöördub orkestrantide poole nagu isalik nõuandja, raputab pead, jääb aeg-ajalt liikumatult jälgima muusikute püüdlusi, tema žestid on „teistlaadsed“ ja harjumatud. Ent muusikuna on ta haarav ja „kujundusjõuline“, nii et **Beethoveni I. sümfoonia**, eriti aga **Respighi** „**ROOMA PIINIAD**“ kaasa elama sundisid.

Vivaldi **CONCERTO GROSSO** kahele viiulile võttis **C.F. Cillario** endale ka solisti-osa. Hea muusikatundjana suutis ta edukalt orkestrit juhtida ja „viulidada“, kuigi jäi **Ulrika Kristiani** kaunikõlalisesse ja soliidsele korrektsusele siiski mõneti alla.

Kaks kontserti andsid Tallinna publikule võimaluse näha ja kuulda, kuidas meie muusikud meie muusikat mujal maailmas tutvustavad.

Esimene oli „**ESIETTEKANNETEGA KEVADKAVA**“ — sellega sõideti Austraaliasse festivalile „**SIDNEY KEVAD**“.

Suve hakul toimus Muusikaakadeemias midagi konkursilaadset, kus sõelale jäid **Tanel Joamets**, **Mihkel Peäske** ja **Toomas Vavilov**. 5. oktoobriks koos **Jana Peäskega** moodustunud ansambli esitamisest uut ja **KÕIGE** uuemat eesti muusikat. Soodsaima võimaluse oma väljapaistvate mänguoskuste ja ereda kunstnikunatuuri demonstreerimiseks sai **T. VAVILOV M. Kuulbergi SONAADIGA** sooloklarnetile. Teistele sai olulisemaks uudisloomingu vahendamine. Silmaleigi huvitav oli jälgida **J. Peäske** ja **T. Joametsa** tegutsemist ühel klaveril **U. Sisaski** „**LINNUTE**“ kallal. Need loitsuna mõjuvad kordused, arengupinge kerimised, erilisel karged heliread ning keeltel mängimise ootamatud kõlakombinatsioonid olid selle õhtu meeldivaimaks muusikakogemuseks.

Ülejäänud kolm teost erineva käekirja ja biograafiaga autoritelt (**T. Tulev**, **E.-S. Tüür** ja **R. Kangro**) jätsid mingil seletamatul moel sarnase mulje, tulenes see siis adekvaatseist koosseisudest, üheülbilisest tõlgitsusest või veel millestki muust määratlematust.

26. oktoobril mängis **ERSO Arvo Volmeri** dirigeerimisel sisse **Müncheni festivali** „**Euromusicale**“ programmi.

Nagu pärast reisi teatavaks sai, oli meie esindusorkestril Saksamaal suur menu. Palju sõltus kahtlemata ka kava valikust: **H. Elleri** „**Koit**“ ja **A. Pärdi** **Sümfoonia nr. 3** raamimise **E. Tubina** viiulikontserti nr. 2 ja **E.-S. Tüüri** „**Aegruumi**“. Paremaid näiteid meie erinevate aegade muusikast oluks vist võimatud leida.

Arvo Leibur pani end pingsalt kuulama — ja mitte ainult üleolekuga esitusprobleemidest, vaid ka väga isikupärase suhtega muusikasse.

ERSO mäng välistas igasugused kriitilised märkused ja arvata võib, et **Münchenis** mängiti veel suurema kokkuvõtmisega, veel emotsionaalsemalt ja **A. Volmeri** taotlustele kuulekamalt.

Rida kontserte oli seotud külaliskollektiivide, -dirigentide ja -solistidega.

Saksa kultuuripäevade raames kuulati kammerkoori „**Cantemus**“ ja Limburgi koori „**Collegium Vocale**“. Esimese eesmärgiks on laulda võimalikult nõudlikke kooriteoseid. **P. Perens** leidis, et „**Cantemuse**“ dirigent **Raimond Wippermann** tõlgitseb XIX–XX saj. muusikat äärmise loomulikkusega — nii, et „see mõjub kauni ilmekusega ja lausa lihtsana“ („**Sirp**“ 29. okt. 1993). Teise koori kohta teatas kavaleht, et see „teeb koorimuusikat meeshäälele teisel pool traditsioonilise meeskooriolemuse sissetallatud radu“. Need olid ehk kuulajatelegi liiga sissetallamata...

4. novembril võis Tallinna publik kuulata **JYVÄSKYLÄ** kammerorkestrit **Endel NÖGENE** juhatusel.

Soleeris flöötist **Jüri HARGEL** ja maailmaesiettekandele (!) tuli **M. SPOHRI** „**MUUSIKA KELLADELE JA KAMMER-ORKESTRILE**“.

Huvitavaid ettevõtmisi tõi kaasa kolmandat korda Tallinnas viibinud tippklassi kuuluv oboemängija ja professor **Thomas Indermühle**.

Koostöös **ERSO**-ga, keda ta dirigeeris **Sollendes**, esitati **Mozarti** ja **Bachi** helindeid. Ansambli täpsuse ja üksteisemõistmise seisukohalt mitte päris rahuldanud kontserdi korvas teine kava, kus **ERSO** liikmeist moodustatud väiksemate ansambelidega mängiti **Dvoraki**, **Varésé**, **Sporhi** ja **Berio** kammeriteoseid. Viimase, äärmiselt keerulise, soolo-oboole mõeldud „**SEKVENTSI**“ hiilgav esitus **T. Indermühle** poolt pakkus õhtu kõrgelamuse.

Osasaamine haruldasest muusikaliseist eruditsioonist ootas 18. oktoobril **Raekotta** kogunenud.

EDITH PICTH-AXENFELD, kes neil päevil pidas ka loenguid Eesti Muusikaakadeemias, mängis **MOZARTI**, **BEETHOVENI**, **SCHUBERTI** ja **SCHÖNBERGI** sonaate erilise hingestuse ja kontsentreerumisega.

Kindlasti oli eesti muusikaelu suursündmuseks **Urmas Sisaski** **MISSA NR. 1** avalik lindistus CD-plaadile.

Hollandi firmale „**CAPILUX**“ oli see, muide, oma 11 tegutsemisaasta jooksul **ESMAKORDNE PÖÖRDUMINE SÜMFOONILISE MUUSIKA POOLE**. **Missa** esitasid „**NOORUSE**“ koor ja **MUUSIKAKADEEMIA SÜMFOONIAORKESTER**, solistid olid **K. Urb**, **M. Kallastu**, **T. Kogerman** ja **U. Joller**. Dirigeeris **A. Heinapuu**.

Paljutootava viuldajana näitas end **Andrus Haav**, kes praegu Sibliuse Akadeemias „studeerib“. Soliidne kava pakkus noorele kunstnikule võimaluse rakendada nii oma „virtuositeeti“ (**Ysaye** Soolosonaat nr. 6) kui ka oskust avada muusika süva-väärtusi. **Brahmsi** Sonaat d-moll ja **Debussy** Sonaat näitasid, et **A. Haava** näol on tegemist tõsise, emotsionaalse, kohati dramatiseerima kalduva muusikuga, kellel on kuulajaile edastada oma „sõnum“. Pianisti-poolne (**Jelena Fomina**) toetus oli julge ja veenev.

Läti Vabariigi 75. aastapäeva tähistas Eestis muude ürituste kõrval ka „**Riia Kammermuusikute**“ kontsert.

Kahju, et Tallinna publik ei pidanud seda kuulamisväärses. Tegulise väljapaistvalt head ansambli mängu- ja stiil-tunnet omava kollektiiviga, kelle eesotsas seisab noor, andekas dirigent **Normunds Šne**. Kolm aastat pärast Läti Muusikaakadeemia lõpetamist oboeerialal kogus **N. Šne** 1987. a. kokku 15 noort muusikut, moodustamaks kammerorkestri tuumikut. Nüüdseks on „**Riia Kammermuusikud**“ tuntud juba mitmes välisriigis.

Orkestris on palju daame, nad mängivad aktiivselt ja tundelisel ning on pea kõigi pillirühmade kontsertmeistrid. Valmisolek erksaks musitseerimiseks iseloomustab kõiki nime-tatud kammermuusikuid. Tundus, et dirigendil on nendega kerge „kontakteeruda“ igasuguse muusika valdkonnas.

Händeli Concerto grossot C-duur jäi erilisel meelde soleerivate viuldajate ja tšellisti kristallpuhas toon, ülimalt paindlik ja täpne fraseerimine. **Braavohüüdeid** kutsus esile **Šostakovitši noorpölveteos „Oktett“**, milles groteskus on ühendatud sügava traagilisusega. Selle ahistava vastandamise ilmekas tõlgitsus lisas lätlastele jälle hulgaliselt pluss-punkte.

Kahe läti noorepoolse helilooja **Peteris Plakidise** ja **Peteris Vaski** oopustest nähtusid naabrite nüüdisaegse muusika suundumused. Nii **P. Plakidise** Kontserdis kahele oboele, mille partiisid mängisid toredasti **Uldis Urbans** ja **Vilnis Bellnens**, kui **P. Vaski** sümfoonia „**HÄALED**“ on põhirohk kõlakoloriidil — esimeses toetumas dissoneerivamale, teisel „puhtamale“ harmooniale.

18. novembril andis järjekordse kontserdi **ERSO**, sedakorda **LEO KRÄMERI** taktikepi all. Kõlasid **HÄNDELI** „**TULE-VÄRGIMUUSIKA**“ ja **BRUCKNERI 6. SÜMFOONIA**. Järg-misel päeval laulis aga **EESTI POISTEKOOR VENNO LAULU** juhatusel läbilõikekava **SCHÜTZTISI TÄNAPÄEVA AUTORITENI**. 30. novembril tähistas pianist ja muusikapedagoog **MATTI REIMANN** oma esimest juubelit, mängides **Raekojas HAYDNI**, **BEETHOVENI**, **ELLERI** ja oma isa **VILLEM REIMANNI** loomingut.

Ines Rannap

Võib-olla oli aga ka saali akustika selle muusika jaoks sobimatu?

Igatahes oli kahe esimese „psalmi“ instrumentaalset osa pisut igav ja väsitav kuulata (pole parata, tuleb see tõrvatilk meepotti kallata!). Vokaalpartiides oldi siiski suurepärased, nagu alati!

Asi läks „käima“ alles kolmandas osas. Mängijad olid nagu mingist „krambist“ lahti saanud. Pillid hakkasid äkki „rääkima“, muusika „liikuma“. Midagi toimus, arenes, haaras kaasa. Nii et, VÄGA kahju hakkas kuulajatest, kes „viimase vaatuseni“ vastu ei pidanud — nemad lahkusid ju tegelikult nüüd ikkagi „vale“ muljega!

Ülalöeldu pole tegelikult AINULT selle konkreetse teose või õhtu probleem. Veel paljud festivalil kuuldud teosed üritasid kuulaja kannatlikkust pisut kuritarvitada.

Kohtumine TALLINNA KLAVERIDUOGA (Nata-Ly Sakkos, Toivo Peäske) kolmapäeval, 24. novembril pakkus aga tõelise elamuse

Kuidas suudab see „paar“ hoida jätkuvalt nii kõrget taset, õppida-omandada nii palju (ja erinevas stiilis) muusikat ning seda alati perfektset, elegantsi ja meisterlikkusega esitada, igasse teosesse kogu olemusega sulada, igas „rollis“ täieliku ümberkehastumiseni jõuda see jääb mõistatuseks (seda enam, et kõik toimub ju vist pideva pedagoogilise täiskoomuse ja „kahe perekonna peale viie lapse ning mitme kassi ja koera“ kõrvalt?).

Eriti nauditav oli kontserdi esimene pool, seda ka seal kōlanud huvitava muusika tõttu. Väga meeldiva mulje jättis juba avapala, Mari Vihmandi „ATTACCA“ kahele klaverile, klarnetile ja löökpillidele, mis vältas ca 10 minutit ja kōlas esiettekanedes.

„Ehkki ma arvan, et väljendan muusikas midagi mittemuusikalist, ei tea ma täpselt, mis see oli. Nii et igauks, kes soovib, võib ehitada enda jaoks usutava spekulatsiooni pealkirja ja kōlava muusika seoste kohta,“ nii kirjutab oma teose kohta nooruke helilooja ISE.

Minu meelest polnud konkreetset juhul vajagi „spekuleerida“, selleks ei jäänud aegagi. Selles muusikas oli midagi, mis „läks kohale“, kuigi sa tõepoolest TÄPSELT ei teadnudki, MIS SEE OLL.

Aga kas polegi SEE just kõige parem, et ei tea, MIS, aga MÕJUB! Ja et kuulaja ei oota teose lõppu, vaid tahaks veel edasi ja edasi kuulata. Et oli kahju ennast sellest meeldivast „väljast“ välja rebida.

Igatahes, kui afišil nüüd veel Mari Vihmandi nime märkan, püüan kindlasti minna kuulama. (S. K.)

Muide, väga meeldivalt haakus duoga (ja oli ka tasemel esitatud) klarnetipartii (Vello Sakkose esitus!).

Ka järgmine teos, Raimo Kangro 1993. a. kirja pandud „DISPLAY I (Steve Reichi portree) kahele klaverile ja löökpillidele“ oli nauditav teos oma mõnusa „heatahtlike gnoomide“ muusikaga. Teos kuulub R. Kangro nn. „muusikaliste portreede“ sarja ja sai kirjutatud Läti klaveriduo (Nora Novik — Raffi Haradžanjan) tellimisel. Teose 1989. aastasse kavandatud esiettekanne Riias jäi toimumata „Baltikumi sündmuse“ tõttu ning sai teoks alles möödunud aastal festivalil „Arsenals“ tellijate esituses. Teistkordne esitus toimus käesoleval aastal Novosibirskis. Kõnesolev esitus festivalil „NYD '93“ oli TEOSE ESIEETTEKANDEKS EESTIS.

Tallinna Klaveriduo kontserdi esimese poole lõpetas Ameerika tuntud nüüdismuusikalooja George Crumbi poolt 1988. a. kirjutatud teos „ZEITGEIST“.

„Autorile tavapäraselt on tsükkel inspireeritud müstilise värvinguga programmilistest kujutlustest, millele viitavad ka osade pealkirjad ja mida võiks ehk nimetada „surrealistlikuks kosmoloogiaks“. Teose „kõlavärviline“ kujundimaailm ei järgi „läbivaid“ konstruktsioone, vaid pigem vaba fantaasiatendust.

Erioste kōlade tekitamiseks on rohkesti kasutatud spetsiaalset mänguvõtteid, mida omakorda aitab esile tuua helivõimendus. Teose faktuur on ülimalt muutlik, sisaldades minimalistlike motiivikordusi ja -teisendusi, klavrikōlasid, ülemhelivõrelusi, ootamatuid pause ja visuaalseid kujutlusi loovat „muusikalist žestikulatsiooni“. Nii oli kirjas bukletis.

Kõige sellega sai duo imetlusväärset meisterlikult hakkama! Neid oli nauditav mitte ainult kuulata, vaid ka jälgida laval: äärmine keskendumine, kõikidele kujunditele ka kehaga kaasa elamine, Toivo „professionaalne soliidus“, Nata-Ly nauditav graatsilisus ning mõlema meeldiv vabades liikumistes ja „klaveri kallal toimetamistes“ löid põnevale muusikale lisaks ka meeldiva vaatepildi.

Kontserdi esimese poole kava uudse ja mitmeplaaniiselt huvitava muusika taustal mõjus õhtu teine pool paratamatult isegi nagu „väikese langusena“ oma „traditsioonilisema“ muusikaga (Stravinski KONTSERT KAHELE KLAVERILE) ja Jaan Räätsa ETUÜDID KAHELE KLAVERILE JA HELLILINDILE (METALL). Viimast mängiti küll esiettekanedes, aga kōlas see siiski kuidagi tuntuna, „juba kuuluduna“. Nähtavasti on J. Räätsa „oma“ nägu nii kindlaks kujunenud, et seda ei anna „peita“ millegi varju!

24. novembri õhtul oli Kontserdisaali lava naturaalsete pillide päralt

13 aastat koos tegutsenud „ENSEMBLE CONTRECHAMPS“ Šveitsist, üks Euroopa tunnustatumaid uudisloomingu propageerijaid, tuli meile seitsmeliikmelisena. Kuna muidu nii põhjalik buklett ei andnud teada ühtegi nime, jäid solistid ja dirigent (Schönbergi esituse puhul) anonüümseiks. Aga just H. Holligeri „(T)AIR(E) sooloflöödile“ fenomenaalne ettekanne ja Ph. Manoury väga põnev „SOOLO VIBRAFONILE“ tõusid kava üldisest foonist tuntavalt esile. Publik jälgis hinge kinni pidades, mida võib kuuldavale tuua flöödil, õigemini „flöödiga käes“, „kui pingeliselt „kumisevad“ pausid ja „vibreerivad“ peaaegu olematud helid!

F. Donatoni „ARPEŽO“ ja E. Carteri „KOLMEKORDSE DUO“ tiheda, mitmeplaaniiselt kōlakoe, aina teisenevate minimotiivide ja raskelt määratletava muusikalise karakteri kõrval mõjus A. Schönbergi KAMMERSÜMFOONIA lausa „vanamoelisena“. Selle „hilisromantiliselt“ puhtakōlaline (kuigi komplitseeritud) harmoonia ja rahulikult jälgitav meloodialõigud lõpetasidki kontserdi meeldivas „tonaalsuses“.

ALEKSEI LJUBIMOV on nii süvamuusikat austavale kui „avangardi-meelsele“ publikule ammune tuttav

Küllap on paljudel veel meeles, kuidas ta 1978. a. meie tookordse „Varajase ja nüüdismuusika festivali“ aegu „linnukostüümis“ laval hüples ja „ettevalmistatud“ klaverit näpitses, 1981. a. koos õe Ljuboviga Mozarti-aegset haamerklaverit tutvustas, või mõned muud põnevad kohtumised temaga?

A. Ljubimovi mahukas muusikutöö hõlmab helilooringu uurimist ja interpreteerimist barokist tänapäevani, tema sügav eruditsioon tagab iga esituse kõrge kvaliteedi ja sisendusjõu.

Seekord tuli A. Ljubimov festivalile kavaga „NEW AGE IN OLD CAGE“ põhimõttel, et „kõik uus on unustatud vana“. Kavast esindatud olnud kolme autori ettekandele tulnud teosed on tõepoolest kirjutatud suhteliselt ammu: „noorimast“ eraldab meid 17, vanimast 50 aastat. Ometi kōlasid need kaasaegselt, olid niisiis loomishetkel „oma ajast ees“!

Aleksandr Rabinoviči „kurb, kohati traagiline“ muusika on üles ehitatud Schuberti IMPROMPTU fragmentide kabalistlikele kordustele, ühendades sel moel oleviku minevikuga. Galina Ustvolkskaja Kolmas sonaat rajaneb samuti kordustele, kuid on eelmisega võrreldes ängistavalt agressiivne, ahistav-valulev ka mõtlikes lõikudes. Mõlema kēe partii „kõib“ nagu oma teed pidi, harva satuvad nad harmoonilisse sobivusse.

John Cage'i „4 SEINA“, kus oli kaastegev Annika Tõnuri, oligi see kava „vanim“. Ranged diatoonilised meloodiad moodustavad siin lõputu „keti“, mille ärakuulamiseks läheb tarvis süvenemis- ja mõistmisvalmidust.

Kontsert toimus Raekoja saalis 25. novembril kell 16.30. Samasse päeva kuulus veel teinegi oodatud kontsert.

LEPO SUMERA oli oma autoriõhtule „välja pannud“ nii varasematel NYD-festivalidel kōlanud kui ka päris uusi helindeid

Kõige pingsamalt kaasa minema tõmbas „PANTOMIIM“. Hakatuseks asteekide saviflöödil vaimustavalt improviseerinud Neeme Punder lõi järgnevate variatsioonide paljude korduste tarvis vastuvõtliku „pinna“. Huvitav oli „MÄNG KAHELE“ Kaido Välja ja Madis Metsamärdi esituses. Tegelikult oli esitajaid kolm, sest live-elektroonikaga mängiv L. Sumera mitmekordistas mõlema pillimehe partiid ja muutis naturaalse heli kohati äratundmatuks.

Samal printsibiilil „töötas“ ka „JA NII TAGASI JA EDASI“. Keel- ja puhkpillide üliaeglaselt kulgevad meloodiad võimendati ja teisendati elektroonika abil, või liigendusid need siis vibrafonipassaažidega. Lihtsa ja vähese materjaliga saavutati omaladadne atmosfäär.

Lõpuks sai ka nalja: Andres Mustonen istus, jalad „rippu“, lava-äärel ja kõikus metronoomiga võidu, „Hortus Musicus“ tegi vahepeal väga kummalsi hääli ja mängis ka oma vanadel instrumentidel. Loodetavasti ei täitunud autori „ähvardus“ kavalehelt: rasedata kuulatava kaudu kõik kontserti kuulavad naisterahvad, sest siis sünniks küll üksjagu neid „Dracula ja Zombie lapsi“...

Muidugi ei saa „NYD“-i kõigilt kontsertidelt oodata emotsionaalselt kirkastavat laengut, ennemini domineerib hämmeldus — mida kõike võimaldab elektroonika, kui fantastilisi „hääli“ suudab pakkuda helilooja-avangardist ja toredat „visuaalset naudingut“ meisterlik interpreet! Aga küllap võetaks seda kõike paremini vastu pisut väiksemates, aga kiiremini vahelduvates „annustes“ — seda tasuks ehk mõelda!

Neljapäeva, 25. novembri programmi kuulus veel kolmaski üritus — „MAURICIO KAGELI muusikafilmi“ demonstreerimine Estonia Teatri Talveaias (kella 21-st kuni peaaegu südaööni välja!)

Kavas oli näidata kolme filmi: „Mats“ (1966), „Hallelujah“ (1968/1969) ja „Ludwig van“ (1969). Kui esimesena nimetatu „käivitamisest“ tubli veerandtunni jooksul ainult tummfilmitaolist pilti saali jõudis, veenduti, et NII KAUA mingi „kunstiline võte“ ikka ehk kesta ei saa, jäeti see film kui arvatav „praak“ kõrvale ning asuti näitama filmi „Hallelujah“.

„HALLELUJAH“ on visuaalne kompositsioon, mis kasutab ära selliseid lavastuslikke võimalusi, mille arendus säilitab eksponentsiaalselt iseloomu. Selles on kõike: eeskujulikkus laulmist, olmemürasid, „valesti“ mõistetud kaadreid ja tavapäraseid liturgilisi toiminguid, siirast usku närvustesse, üldplaanis antud muusikalist koomikast, tõelus kui akustiline paradoks, püsiseisundis fantaasiamaailm — nii on kirjutatud selle filmi kohta 1969. a. M. KAGEL ise.

Filmis on kasutatud M. Kageli kolme muusikateost: üks koorikompositsioon ja kaks oroliteost. Pluss „Hallelujah“ 16 soolohäälele. Neile lisanduvad mitmesugused inimhäälsed helid: karjed, naer, köha, vile ning igasuguseid inimkonna ja olmetoimetustega seotud mürad, mis tulevad magnetofonilindilt.

„Hallelujah“ panevad tegelikult kokku lauljad ise. Autori poolt koostatud ladina keelt imiteerivas tekstis kõlavad kõikevõimalikud häälikühendid ja sõnamoodustised. Muusika kõrval on teoses olulisel kohal ka vaimulike liturgiatega seotud lavastuslik külg. Lauljad esinevad nii tavapärase kontserdrituaali raamides kui ka koos kaasneva teatraliseeritud tegevusega, millele pole esitatud mingeid piiranguid. Esinejail on lubatud kõndida, istuda, seista, lamada, tantsida, ennast põrandal veeretada, rekvisiite kasutada jne.

Filmi lähtepunktiks on õpetus vokaalhelide tekitamisest ja „koostisest“. Hääle anatoomia ja psühholoogia on filmis kohati saanud sõna-sõnalist tähendust järgiva tõlgenduse, milles teadustekstist pärit asjalikke kirjeldusi täiendavad äärmiselt subjektiivsed visuaalsed kujundid. Nii et — põhimõtteliselt (nagu võib filmi mitteränne tunda) — üks paras „pudru ja kapsad“.

Siiski peab ütlema, et oma vaheldusrikkuse ja fantaasiaküllusega oli see küllalt „rabav“ vaatepilt! Igatahes tabasid end mõttelt, et „näe, mis annab siiski teha, ISE seda küll välja ei mõtleks!“

M. Kageli Beethoveni-film „Ludwig van“ jättis hinge ja müllu aga mingi ebamäärase hämmelduse. Ei saanud päriselt aru, kas oli mõte selles, et „geeniuseks“ tunnustatud Beethoven „põrnu tallata“, lõplikult „ära mõnitada“, või peitus mingi „iva“ neis küllaltki pikkades saksakeelsetes tekstides, mida ma, „inglasena“ koolid lõpetanud, lihtsalt ei saanudki adekvaatselt „kinni püüda“?

Festivali direktori ja saksa keele valdaja Madis Kolgiga asja filmiprogrammi lõppedes „konsulterides“ veendusin siiski, et põhimõtteliselt olin asjast õigesti aru saanud — taheti tõepoolest näidata, et Beethoven on omamoodi „tolmukorraga kaetud minevikunähtus“, mida vaid muusikateadlased oma jätkuvate kiidukõnedega püüavad üles upitada ja interpreetid (inertsist?) mängida. Et tegelikult on Beethoven „ajast ja arust“, lootusetult „vananenud“.

Päris kahju hakkas Beethovenist — on teine ikka päris ilusaid asju „kirja pannud“, mida vahel meelsasti kuulaks!

Aga tõepoolest — kui keegi on nõuks võtnud teist hävitada, võib hea oskuse korral ka inimese heateod „pahupidiseks“ pöörata — seda elustki teada kogemust kinnitas ka KAGELI film.

Kõigepealt oli ta eelmise filmi, „Hallelujah“ kõrval venitatud, igav, mitmeid kordi kannatust proovile panev oma ülesehituselt (lisaks ka poole pikem kui eelmise film!). Teiseks oli see „kokkupanek üksnes Beethoveni teoste katketest“, mis teatmiku järgi moodustas filmi aluse, „elektroonilise kõlatöötluse“ ja „mitmekanalilise sünkronmenetluse teel kollaažiks monteerimise“ tulemusena tõepoolest NII moonutatud ja võikalt kõlav, et eelmise filmi muusika selle taustal päris „ilus ja huvitav“ tundus. Sama, mida võib teha inimese mingi ütluse ühest — kontekstist“ kunstlikult teise viimisega, toimus nüüd ka filmis — mulje kujunes tõepoolest vaevavaks, ebameeldivaks! Kui veel uskuda W. Klüppelholtsi väidet, et katkendeid Beethoveni sümfoniatest ja klaverisonaadidest esitas umbes tosinast (!) instrumentalistist koosnev „orkester“, siis võib originaali ja filmis kasutatud muusika kõlamulje vahet ette kujutada ka inimese, kes seda filmiõhtul ise ei kuulnud.

Kui ma eelmise filmi järel olin juba paljude mulle harjumata kujundite ja „loomismetoditega“ valmis kaasa minema, neid isegi huvitavaiks ja fantaasiarikkaiks pidama, siis tõrkus nüüd küll kõik minu nähtu vastu võtmast ja mõistmast!

See kõik tundus mingi „löögina allapoole vööd“, mittevajaliku halvustamisena, mis hoopis kahandas eelmise filmi „leidudegi“ väärtust minu silmis.

Kas tõesti pole võimalik teha midagi uut, ilmtingimata selleks „vana“, eelnenut, halvustamata? See küsimus jäi hinge kripeldama. Ja valusalt. Sest see pole kahjuks ainult „muusika probleem“, seda näeme igapäevaelus ja poliitikaski igal sammul. Kahjuks!

Reedel, 26. novembril kell 16.30 Estonia Kontserdisaalis...

Laval on ansambel „UGLY CULTURE“

Kolmese koosseis (saksofon(id), kitarr(id) ja kontrabass), esinejaks CHRISTOPH CLOSER, DIRK MÜNDELEIN ja MARTIN INGENHÜTT, kavas Karlheinz Stockhauseni 12-osaline tsükkel „SODIAAK“, John Cage'i „SUVENTUIRI“, Malcolm J. Singeri „HONK“, Yuiji Takahashi „KVANDZU“, mai 1980“ ja Tom Johnsoni „ÜHEHÄÄLNE POLÜRÜTMIA“ (kolmas ja viimane lugu spetsiaalselt ansamblile „UGLY CULTURE“ kirjutatud).

Niisiis „saksa, ameerika, jaapani ja inglise avangardismi“ ja nüüdismuusika väljapaistvamate esindajate looming. Kuulates on see aga üsna sarnane, olenemata sellest, millisel maalt on autor. (Võib-olla väikeseks erandiks vaid SINGERI „veenev vormiloogika ja barokkmuusikale omane proportsioonitunnus ning jaapanlase peenekoelise virtuosuse, rõhutatud tähelepantu muusika kõlalisele küljele, poliitiline alltekst ja lihtne laulev-diatooniline lähtematerjal.“)

Eks nüüdismuusika „põhiidid“ jooksegi kokku John Cage'i ja Kölni-kandi juurde — sealt lähtunud „esteetika“ mõjuväljas on ju tegelikult kujunenud kogu sõjajärgne avangardimuusika.

JOHN CAGE oli üks esimesi, kes selgesti sõnastas sajandi keskpaiga avangardistliku kredo: „MUL EI OLE MIDAGI ÜELDA, MA ÜTLEN SEDA JA SEE ONGI KUNST.“

Tema esteetika põhioontena on muusikateadlased välja toonud „avardunud kõlalist aegruumi, mis hõlmab ka „müra“ ja juhuslike keskkonnahelid, loominguotsi vabastamist helilooja tahte alt ja selle allutamist juhusele, „struktuuri“ eitust ja selle asendamist loomemethodiga, mida mõistetakse kui „protsessi kaudu toimivat olemuselt eesmärgitult aktiivsust“, abstraktselt vormist loobumist muusikalises aegruumis „iseendale keskendumine“ helide kasuks jne.

Nii see „NYD“-kontsertidel üldiselt ka tõepoolest oli: paistab, et neist põhimõtetest on üsna „sõna-sõnaliselt“ kinni peetud. Kahju ainult, et kaasaja üha kiirustaval inimesel pole seda kõike reeglina „aega ära kuulata“. Seetõttu tulebki nii välja, et tipp-toppprojektide organisatsioonid ja laitmatult teabematerjaliga varustatud üritus jõudis siiski küllalt väheste inimesteni ja tulnutestki pudes osa enne kontserdi lõppu ära.

Nagu ei ole kaasaja inimesel enam aega lugeda eriti midagi peale pealkirjade ajakirjandusest (rääkimata siis mitmekõitelisest romaaniidest), nii ei taha enamusele „istuda“ ka see küllalt staatiline ja „aegavõttev“ muusika.

Kõnesolev kontsert leidis siiski üllatavalt hea vastuvõtu — pika aplausini välja! Ja ka küllalt rohkearvulise kuulajaskonna.

Võib-olla seetõttu, et esinejad olid reklaamitud kui inimesed, kelle varasem tegevus oli seotud pop-, rock- ja džässmuusikaga ja kes ei püüa mingil määral eitada oma muusikalist „päritolu“, vaid rakendavad eelnenud muusikakogemust teadlikult selleks, et tuua nüüdismuusikasse uusi kõlalisi tõlgendusi ja uut „aurat“, ühendada selle akadeemilist ja „kergemat“ poolust.

Kas nad seda suutsid, eks selle ostustas igauks enda jaoks ise, oma kõrvaga. Igatahes olid esinejad professionaalid: kõik õppinud Kölni Kõrgemas Muusikakoolis, nende repertuaar kujunenud koostöös paljude heliloojatega ning lisaks uudisloomingule sisaldamas seadeid varasest modernismist kuni hilisavangardi suurkujudeni välja.

Nii et — uue muusika „misjonärideks“ võib neid vist nimetada küll!

Inglise nüüdismuusika „juhtkuju“, pianist PHILIP MEAD'i ja ameerika helilooja STEPHEN MONTAGUE väga sümpaatset koostööd sai nautida sama päeva õhtul Rahvusraamatukogu saalis

Juba enne kontserdi algust viidi publik hämar-punaka valguse, rohkete küünalde ja lindilt tulevate „soo-hääletega“ vastavasse olustikku. „Tehis-soo“ helimaterjal on kogutud nelja aasta jooksul Florida, Georgia ja Kirde-Poola soodes. „Pilti“ lindude-putukate-alligaatorite hääletsustest ja äikesest-vihmasajust täiendas klaverikeelte „näppimise“ elektrooniline töötlemine. „Keeltel“ kõlas ka „Trummeldus Henry Cowelli mälestuseks“, mis oli pühendatud Cowelli 10. surma-aastapäevale ja inspireeritud tema „klaveri sisemuses mängitavast“ „Eoolia harfist“. Võimendatuna-muundatuna kõlas see uskumatu põnevalt ja meeleolukalt diapasonis vaeuaimatavast keelepuudutusest kogu keelestikku hõlmavate meeletute tõmme-teni.

Vaimustas eksperiment panna üheaegselt kõlama kolm erinevat CHOPINI cis-moll IMPROMTU interpretatsiooni. Vasakul asetsevast kõlarist tuli Vladimir Horowitzi, paremalt Artur Rubinsteini ja keskelt Philip Mead'i esitus. Pealkirjaks „Trio“, kuulub see „teksthelindite“ tsükklisse, kus iga osa on kirja pandud „sõnalise tegevusjuhisenä“. Aeg-ajalt oli tulemuseks täielik kaos, vahepeal aga ka „üksmeel“. Igatahes väärisk imetlust suhtelisele üheaegne lõpetamine!

„Haiku klaverile, live-elektronikale ja kompuutersalvestusele“ on MONTAGUE sõnusti „austuseavaldus idast Ameerika läänerrannikule jõudnud vaimutraditsioonile“. Kui mitmel kontserdil valitses elektroonika jõuliselt pillide naturaalkõla üle, siis Montague tegutses, eriti „Haiku“ puhul, väga diskreetselt, eesmärgiks veenev kunstiline koosmõju. Need olid kaunid mõtiskluseminutid. Siis aga järgnes pöörane tokaataskaskaad — „Paramell V a“ (sõnadest „paralleel“ ja „meloodia“), „uhkelt“ arendatud ja virtuoosselt teostatud!

Kontserdi lõpetas etüüdi tsükkel „Pärast Ives'i...“

Festivali kuues päev, 27. november, pakkus kaks tähelepanuväärset kontserti

ALVIN LUCIER' multimeediakava algas 1970. a. helindiga, kus kümmeaasta meeshäälega öeldud lauset on samas ruumis korduvalt üle lindistatud. Algmaterjali mõjutanud „akustilised hääbed“ moonutavad juba 10-nda korduse ajal teksti peaaegu mõistetamatuks. Kui seda „metamorfoosi“ ise poleks kaasa elanud, poleks mingil juhul uskunud, et viimase korduse „muusikalisel pildil“ on sama päritolu. Pigem mõjus see eksootiliste lindude häälsuse või lihtsalt elektrooniliste helide reproduktsioonina.

MUUSIKA KLAVERILE JA AEGLAASELT VÕNKUVATE PUHTA HELILAINE OSTILLAATORITELE on üles ehitatud kahe heli „tuikesageduste“ muutumisele (teatavasti ei esine interferentsi ainult unisoonis). Puhta elektronlainetuse ja klaveril mängitud helide vahel tekkivate võngete sagedusi võib esitaja muuta vastavalt sellele, kas ta vajutab järgmisele klahvile enne või pärast elektronheli „saabumist“ samasse kõrgusesse. Kas Rahvusraamatukogu saali akustika või meie tehnikat „süül“ oodatavat efekti siiski ei tekkinud — helivõnked olid nõrgad ja kiiresti hääbuivad.

„MUUSIKAS SOOLOESITAJALE“ läks asi lausa müstiliseks. A. LUCIER kinnitas oma pea külge elektroodid, võtmaks vastu aju elektroonilisi impulsse! Need ülinõrgad impulsid viimendati ja suunati „elektroonilisse filtrisse“, mida läbivad vaid alfa-lained sagedusega 10 Hz. Saadetuna valjuhääldite abil nende läheduses paiknevatele löökriistadele, hakkasid ajuimpulsid „mängima“! Kuna alfa-lained „voolavad“ vaid siis, kui ajutegevus pole hõivatud füüsilise pingega, istus „interpreet“ sügavas meditatiivses seisundis. Elektroonika alal „assisteerisid“ heliloojat P. Vähi ja E.-S. Tüür. Võib kujutleda, kui „kummastavalt“ mõjusid nähtava puudutusega häälitavad trummid, tamburiinid, triangel, klaver...

Laupäeva õhtul mängis Estonia Kontserdisaali laval ansambel „NYJD“ ja laulis FESTIVALIKOOR. Mõlemad OLARI ELTSI juhatusel. Ettekanded tulid Eesti, Argentiina ja Inglismaa autorite loometööd — niisiis anti hea võimalus võrrelda eesti muusikat „maailmaklassiga“.

Näis, et häbeneda pole vaja!

Rauno Remme ja Toivo Tulev tutvustasid oma esiettekanded tulevaid lugusid kavalehel üsna intrigeerivalt, kuid senipakutu-ga harjunud kõrvale oli neid lausa mõnus jälgida. Kui R. Remme „ABSTRUCTIONS“i“ mängivat väikest ansamblit (klaver, tšello, kontrabass) täiendas küllalt võimukalt süntesaator, siis T. Tulevi „THOU ART“i“ pea neli korda suurem koosseis oli täiesti „naturaalne“. Noored muusikud suhtusid mängitavasse ilmse soosinguga. Ja miks ka mitte, kui neile anti „tõlgitseda“ professionaalselt läbimõeldud ja „tuumakust ilmutav“ noodimaterjal!

P. Hellowelli „RANO RARAKU HELIRAIKUDUJE“ omapärast, rütmierksat „helimaastikku“ (kiitus flötist M. Peäske osavusele!) oli tunduvat kergem „omaks võtta“ kui M. Etkini staatiliselt kulgevat, rohkete pausidega liigendaud „CAMINOS DE CORNISA“t“.

Kontsert lõppes Mart Jaansoni piibli-tekstile kirjutatud „Wayyavdel elöhimi“ ja René Eespere „INVOCATIO“ (algtoekeks F. Kafka jutustus „Seaduse ees“) esitamisega festivalikoori poolt. Tore, et ka taolisi vaimsusest kantud, hardaid ja tõsiseid helindeid peeti nüüdismuusika festivalile „omaseiks“!

„INVOCATIO“ oli kahtlemata selle suurriituse üks õnnelikumaid leide — MEIE AUTOR, SUUREPÄRANE TEOS JA VÄLJENDUSRIKAS ESITUS!

kui väike grupp huvilisi kuulas Heliloojate Liidus BOURGES'i eksperimentaalmuusika rühmituse (GMEB) elektronmuusika lindikontserti, mis oli kokku pandud spetsiaalselt „NYJD“i tarvis.

1970. a. F. Barrier' ja C. A. Clozier' poolt asutatud ühendusest on nüüdseks saanud rahvusvahelise tähtsusega elektronakustilise muusika keskus, kus tehakse vastavaid uuringuid, korraldatakse kontserte ja konkursse, kirjastatakse partituure ning antakse välja heliplaate.

Rühmituse töömahtu iseloomustavad ehk parimini nüüdisaegsed arvud: ühendus on tellinud teoseid 550-lt autorilt, heliarhiivi aga kogunud 4884 helitööd! GMEB elektronmuusika festivali „SYNTHESE“ peetakse selle muusikaliigi kõige mainekamaks ürituseks.

Heliloojate Liidus kuulduist tähelepanuväärivaim oli F. Barrier'i „KAASHÄÄLIKUTE LAUL“, kus stuudiotöötuse lähtematerjalina kasutati laste hääli ja prantsuse keele konsonante. E.M. Karlssoni „TAEVASINA HAJUMISES“ põimused moodsa suurlinna müra, maaelu hääled, inimsõna ja metsosoprani fraasid uusima digitaaltöötuse võtete abil neljaks erinevaks kõlamaailmaks. A. Savouret' „ANDANTE BAROKK-SONAADIST“ kujutab autori arvates grotti mööda kulgevat teekonda läbi maakoore atmosfääri suunas. Minekul läbi „kultuurikihi“ kõlab „meelekibeduse klaverilt“ Aaria — kummaliselt šokeeriv oma sobimatusega sellesse „muusikalisse konteksti“. C.A. Clozier' „MARKARIAN 205“el puudus „abistav programm“ ja naturaalne alus — nii absoluutse „tehiskuse“ sisse mindi ilmselt kõige siiramalt, ilma midagi oodates-otsides!

Kui juba elektronmuusika kuulamine koos visuaalse — vahel üsna pilkupaeluva „kogemusega“ — on küllaltki intellekti-koormav, siis kahest kõlarist tulevate helide „püüdmine“ külmas, hämaras saalis kõssitades lähenes küll lausa „taluvuse piirile“. Küllap „ebamugavus“ tingis ka „kiusliku“ küsimuse, mis huultele kippus: kas selline muusika ON ikka vajalik, arenev ja tuleviku-ga nähtus?

Ja on jäänudki rääkida veel vaid festivali lõpukontserdist...

See oli ansambel „ICEBREAKER“, kes meelitas kokku festivali suurima auditooriumi

10 pillimeest ja -naist Inglismaalt mängisid selles ansamblis viimendatud flöötidel, roopillidel, saksofonidel, kitarridel ja klahvpillidel. Jõuline rütm ja rockilik sound „murdis“ kuulamise meelt kogu kahe ja poole tunnise kontserdi jooksul. Kõik algas „HOKETUS“ega — Aafrika ja Lõuna-Ameerika rahvamuusikast „tuletatud“ kahe pilligrupi vahelduva mänguga. Järk-järgult täideti kindel rütmiruum kahest-kolmest helist moodustatud figuuridega, siis jätkati nende figuuride teisendamise-ga. Iga taoline „uuendus“ teostus ansambli juhi suva kohaselt (teose pikkus varieerub seeläbi ajavahemikus 15—50 minutini). Seekord kestis lugu ca 40 minutit „dünaamilise maksimumis“, ja kui kuulajat „lummata püüdev“ töötlemine saavutas „viimase piiri“, järgnes vabastav, „normaalne“ kooda.

M. Etkini „MESH“is“ lisandusid senisele instrumentaariumile akordion ja suured kähiseva tämbriga roopillid. Kahjuks läksid tihedas faktuuris üksikute puhkpillide tõenäoliselt huvitavad partiid enamasti kaduma. Seetõttu oli vahelduseks meeldiv kuulata saksofoni ja kitarridueti (J. Godfrey „SUSYWIMPS“), kus esitajate sädelev muistseerimine osutus hästi jälgitavaks.

Noored kuulajad küttis lõplikult üles D. le Gassicki („HULLUD KOIVAD KOTIS“) ja M. Nymani („MÖTLE AEGLAASELT, TEGUTSE RUTTU“) põnev ja jõuline sünteesmuusika, „milles on ühte sulanud minimalism, „konkreetne“ ja elektrooniline muusika ning nende rockilikud teisendid — techno-pop, hip-hop ja scratch“ (tsitaat kavalehelt).

Niisiis algas festival „diskreetse enesespeõõrdumisega“ — kuulajaid hingepõhjani liigutanud HYKES'i kooriga — ja lõppes harjumuspärase tavade trotsliku purustamisega „ICEBREAKERITE“ poolt.

Festivalikontserte kuulajad „ML“ jaoks Ines Rannap ja Sirje Kuusk

MIS TEHTUD, MIS TEOKSIL?

VKS — vaid kolm tähte, aga kui palju inimesi on seotud selle kolme tähega. Need kolm tähte haaravad enda alla kogu Eesti Võrust Saaremaani, Valgast Kohtla-Järveni ja Rakvereni, Narvast Pärnuni, rääkimata Tartust-Tallinnast. Vaadates tagasi Vabariikliku Koorijuhtide Segakoori 35 tegevusaastale, ei leia ma Eestimaa kaardilt kohta või kohakest, kust ei võtaks VKSi tööst osa koorijuhist-läuluõpetajast lauljat.

23. novembril 1958 toimus tänase VKSi esimene ametlik kokkutulek, toimus esimene esinemine „Estonia“ kontserdisaalis. Üle 200 lauljaga koori juhatasid Gustav Ernesaks ja Jüri Variste. Koori organisatoorse töö eest vastutas sellel päeval ja pikki aastaid hiljem Aksel Pajupuu. Avakontserdi järel tehtud fotodele on jäädvustatud Karl Leinus, Tuudur Vettik, Mart Saar, Riho Päts, Villem Kapp, Ado Velmet ning ka riigitegelased Aleksander Ansberg ja Arnold Green. Viimasel on olnud suured teened koori edasises käekäigus.

Koori 35 tegevusaasta sisse mahub üliedukaid tööaastaid oma tippkontsertide ja huvitavate kontsertreisidega. Koor on osalenud mitmel rahvusvahelisel konkursil ja võitnud auhinnalisi kohti (Debrecen, Varna). On käidud esinemas Taga-Karpaatias, Gruusias, Lätis, Leedus, Soomes, Rootsis ja Poolas, Moskva ja Leningradi (praeguse Sankt Peterburgi) esinduslikemates saalides. Koori aktiivsemad perioodid on lahtunud mõnol — kord väiksemad, kord suuremad. Kollektiivi siseelu on viimasel aastakümnel püütud mitmel korral reorganiseerida, suurendades koori kui kontsertüksuse tähtsust.

Las tulevased põlved hindavad, milline periood koori ajaloos on olnud kõige viljakam. Võib-olla leitakse, et iga ajastu nõuab oma lähenemist, oma töömeetodit.

Praegu on koori aktiivsete lauljate nimekirjas 80—90 koorijuhti.

Viimasel aastal on püütud vahepeal aeglustunud tegevust aktiveerida. Tänavune esimene kokkusaamine oli märtsikuus noorte dirigentide O. Eltsi ja E. Tiisvaldi ning T. Siitani eestvedamisel. Juulis viibisime tänu Vigala Sassi sponsoriusele Hiiumaal, 21. oktoobril aga tähistasime koori 35. aastapäeva Tallinna Mustpeade Maja saalis (koori tänu majavaldajatele!). Sel päeval juhatasid koori professorid ja nende õpilased, inimesed, kes täna kaitsevad Eestimaa koorilaulu au välisriikides. Järgnevad maestro Gustav Ernesaksa 85. sünniaastapäeva mälestuskontserdid Tallinnas 11. ja 12. detsembril. Tuleva aasta märtsis on aga koori kapteni rollis Norra dirigent Kåre Hanken.

Oleme oma töös püüdnud taastada kooskäimiste algideed — elustada koorijuhtide seminarid. Tänaastel lauljatel on olnud võimalus tutvuda erinevate stiilide praegu maailmas levinud interpreteerimise vooludega. See tõttu on koori juhata-nud palju dirigente, igaüks oma tugevat külge demonstreerides. Koor on noortele, alles ellu astuvatele dirigentidele andnud võimaluse saada oma esimesed suuremad tuleristsed.

SUU LAULAB, SÜDA MURETSEB

Täna veel koori ratas veereb. Öhus on aga tunda hoo vaibumist, dirigendist laulja vaimu väsimist. Millest ja miks?

Meenutame meie koori algusaastaid. Eestimaa kooride tegevus oli sõjajärgsetest segadustest välja rabelnud ja uut hoogu saamas. Koore tekkis hulgaliselt ja kõik nad vajasid uusi dirigente. VKS oli koht, kus käidi saamas uusi ideid, uut indu, uut repertuaari ja erialaõpetust. Kooride tegevus hakkas uuesti kindlatele jalgadele jõudma, proovideks olid ruumid, lauljatel esinemisteks riietus ja ka dirigent sai riigi poolt mingit tasu.

Astume tänapäeva. Laulja maksab ruumide üüri ja direktori palga, muretseb endale riietuse, tasub sõidud jne. jne.

Liikmemaks sija, liikmemaks sinna. Igaüks küll väike, aga kokku teeb kui palju.

Meenutuseks veel viis sammu tagasi. Aasta 1988. Laulev revolutsioon. Oleme selle üle uhked. Tänu laulvale revolutsioonile oleme taastanud omariikluse ning, tänu tarkadele poliitikutele, veretult. Kes olid aga laulva revolutsiooni kindralid ja ohvitserid? Arvan, et ma ei eksi, kui ütlen, et enamik neist on seotud VKSiga. Kõik VKSi lauljad on meie laulva sõdurväe õpetajad! Täna aga küsime: kus on neile vääriline tasu? Kas selles, et nad on jäänud tõmbetuulte kätte? Riigijuhid, olete neile palju võlgu! Teil on kiire, aga leidke minut ka nende murede üle mõtlemiseks. Rõhutan — oleme eseseisvuse saavutanud osaliselt ju (võib-olla see osa polegi väike) tänu neile.

Oleme uhked oma laulupidudele. Need on olnud imposantsed. Nüüd favatsetakse rõhutada, et sõjajärgsed laulupeod olid tänu tollasele repertuaaripoliitikale ülepoliitiseeritud. Ajaloos on ikka nii olnud — igal ajal on omad „jumalad“. Nii oli see 1869, oli 1969, oli 1990 ja on tuleval aastal. Aga rada, mis sai alguse 1869. a., ei ole rohtunud, vaid säilinud tugeva ja kindlana ning on praegugi hästi käidav. Paljuski oli just koorijuhtide kätes eesti kultuuri järjepidevuse säilitamine. Praegu on aga sellel rajal oht kinni kasvada. Mõelgem sellele!

Meil on seni olnud väike riigipoolne toetus, millega suudame küll kinni maksta vaid iga päev kallimaks muutuvad sõidukulud, kuid mitte rohkem. Nootide paljundamise eest tasub laulja, reisil puudub päevaraha. Ei saa ka rääkida taidluskooridega töötavate dirigentide väärilisest tasustamisest.

Kõik eelnev on suurelt osalt kirjutatud tähelepanu juhtimiseks probleemidele, millistega puutuvad kokku „koorilaulu vabariigi“ koorid. On karta suurt tagasilööki meie seni kõrget tunnustust väärinud laulukultuuris.

Olev Oja,
VKSi president
aastast 1992

Uut Rahvusraamatukogu muusikafondis

RAAMATUD

- P.D. Morehead. Bloomsbury Dictionary of Music. — London, 1991.
- J. Phillips. Give Your Child Music. — London, 1979.
- J. Horowitz. The Ivory Trade. Music and the Business of Music at the Van Cliburn International Piano Competition. — USA, 1990.
- Q. Gauksad. Musikk-leksikon. — Oslo, 1991.
- J. Rosselli. The Opera Industry in Italy from Cimarosa to Monteverdi. — Cambridge, 1984.
- D. Grimault & P. Mahè. Piaf and Cerdan. A Hymn to Love. — London, 1984.
- A. Меркулов. Фортепианные сюитные циклы Шумана. — Москва, 1991.
- Ю. Паисов. Современная русская хоровая музыка. — Москва, 1991.
- И. Бэлза. Шопен. — Москва, 1991.

NOODID

- HYMNEN der Nationen: Für Klavier oder 4-stimmigen Chorsatz mit Texten. — Frankfurt, 1960.
- T.J. Balassa. Jazz-zongora iskola. — Budapest, 1961.
- M. Haydn. Deutsches Miserere für 2-stim. Frauenchor, Sopransolo und Orchester. Klavierauszug. — Zürich, 1955.
- M. Moysse. 20 exercices et études sur les grandes liaisons, les trillers etc. pour la Flûte. — Paris, 1959.
- R. Rodgers. The Sound of Music: Vocal selection. — London, 1959.
- J. Herman. Hello, Dolly: Vocal selections from musical. — London, 1964.

HELIÜLESVÕTTED

CD-d

- M. Raud. Streetwalking/Esit. Merry Christmas Mr. Lawrence. S.1. (1992). — CWM CD 001.
- E. Bergman. Songs for Male Voice Choir/Esit. Helsinki University Chorus. — Helsinki, 1988. — FACD 368.

- Kauneimmat serenadit/Esit.: Ylioppilaskunnan Laulajat, solistit. — Helsinki, Fazer Music Inc., 1992 — 599372.
- Mr. Lawrence/Esit.: M. Raud ja ans. „Mr. Lawrence“. (1993) — TMC-1.

LP-d

- L. Madetoja. The Complete Songs for Male Voice Choir Vol. I/Esit. Ylioppilask. nnan Laulajat. — Helsinki, 1989. — FAD 397.
- T. Kuula. Mieskuorolaulut/Esit. Ylioppilaskunnan Laulajat. — Helsinki, 1983. — FA 203 LP 2.

KINGITUSED

Taas kingitus Neeme Järvi: värskest „Chandosese“ valminud CD-d, sisse mängitud Detrodi Sümfooniaorkestriga. Esimesel neist Z. Fibich'i „Sümfoonia nr. 1“ F-duur, op. 17 ja B. Smetana „Vyšehrad“ ning „Vltava“. Teisel, pealkirja all „Encore!“, J. Sibeliuse, M. Glinka, A. Dvořaki, G. Bolzoni, E. Darzinski, D. Ellingtoni, D. Sostakoviitši, C. Debussy, G. Gershwini jt. heliloajate teosed. Ajakiri „The Big Season“ 1993—1994 annab ülevaate maestro Järvi ja Detroidi Sümfooniaorkestri käesolevast hooajast.

Vardo Rumessen kinkis Rahvusraamatukogule oma septembris-oktoobris Ameerikas toimunud kontsertide programmid, aastaraamatu „The New Penguin Guide to Compact Discs and Cassettes“ 1989, kus on ära toodud ka E. Tubina muusika plaadistused N. Järvi ja V. Rumesseni poolt ning „Chicago Symphony Orchestra“ 1993—1994 reklaamväljaande, kust võib leida infot ka N. Järvi tegevuse kohta.

Igor Garšnekilt tema „Kolm seisundit“ oreleile, Bremeni kirjastuses „Eres“ välja antud noot.

Villu Tammelt ja ansambliilt „J.M.K.E.“ eesti esimesed punkmuusika CD-d „Külmale maale“ ja „Gringode kultuur“.

Ülle Reimets,
kunstide osakonna
juhtiv spetsialist

Seekordses „Muusikalehes“ märgime ära koguni 4 tuntud muusikainimese ümmargusi tähtpäevi: Gustav Ernesaksa (12. XII) ja Juhan Kaljaspooliku (14. I) 85. sünniaastapäeva ning kahte juubelit — dirigent Tiia Loitme saab 19. XII 60 ja helilooja Ülo Vinter 3. I 70 aastat vanaks.

Alustame kõige tuntumast — Laulutaadist. Oma mälestusi temast paneb erilise hoolega kirja ja publitseerib Gustav Ernesaksa kauaaegne kolleeg professor Harald Uiho. Ta on aga väga põhjalik mees, ei jõudnud „Muusikalehele“ lubatud uue looga valmis ja nõustus seda andma meile mõnevõrra hiljem. H. Uiho soovitusel publitseerime seekord alguse tema pikemast jutustusest, mis äsja ilmus kogumikus „Eesti Meestelaulu Selts 1988—1993“.

Kui koputasin, hüüdis hetkelise vaikuse peale Maestro: „Mida sa pimevaim sääl löhud nii hommikul vara? Tule, tule edasi, kui julged ja õige mees oled.“

Astusin kabinetti. Maestro istus särgiväel klaveri taga. Nägu improvisatsioonierutusest õhetamas, juuksed sassid, pliiatsikönt näpu vahel, ja märkis midagi noodipaberile. Lõi veel paar tugevat akordi punkti kinnituseks otsa ja tõusis. Astus sammukese vastu ja torkas käe pihku. Viskas korraks pilgu kellale, siis minule, nohises veidi ja lausus:

„Vaata, vaata Uibokat. Täpne mees. Paistab, et oled kellaosuteid näinud.“

„Midagi pole parata. Tahad rongiga sõita, pead kella tundma,“ vastasin.

„Loomulikult. Sa ju nõmmekas,“ lisan Maestro. Oli kuidagi elav ja naerumuigil. Küllap tuli midagi naljakat meelde. Alles see oli, kui Aldo baritonirühmast jälle viis minutit hiljaks jäi, sest elas liiga lähedal, üle tänava. Selle peale pidi trahviks kõik kontserdisaali trepid viis korda üles-alla läbi jooksuma ja siis veel põlvitades koorile demonstreerima, kuidas kõlab: „O sole mio.“ Aldol oli ilus hää ja ta oli õppinud Itaalias. Kella tundmine, kellaajast täpne kinnipidamine, ajaväärtuse hindamine üldse tundus olevat Maestrole üks olulisi töökspidamisi. Ta nägi sellega palju vaeva ja kulutas närve meeskooriski, et kõik mehed õpiksid aega ja täpsust hindama ning austama. Kuid mitmegi mehe juures selle taotlus oli lootusetu. Kuni elupäevade lõpuni ei suutnud mõned sellest vajadusest aru saada.

Maestro enda ütlust mööda ei olevat ta suutnud kogu oma kooli-aja vältel kordagi hiljaks jääda. See võib nii ollagi. Minu aastakümnete kogemused võivad seda kinnitada.

Aga ükskord küll, Rakvere, Kohtla-Järve, Narva kandis meeskooriga kontserdireisil olles, oskasid naljamehed rongi ärasõidu siiski nii korraldada ja lavastada, et ta aja parajakstegemise pärast rongist maha jäi. See oli ennekuulmatu suur-sündmus ja tekitas palju müra ja kära, erinevaid vastakaid arvamusi, nalja ja naeru.

Kindlasti tekib siin paljudel küsimus, kas ikka ainult naljamehed

olid need, kes selles „õelas“ etenduses osalesid. Kas ei olnud selles ka naised mängus? Seda võib võtta nii üht- kui teispidi. Aga loomulikult olid. Kuidas saavad nemad, naised, tõelisest elust eemale jääda? Võimatu. Kas saab maailmas üldse midagi juhtuda, kus naise kuratlik kavalus mängus ei oleks? Olgu see siis õnn või õnnetus.

See oli peale sõda, 1946. a. suvel, kui kaotuste haavad hakkasid pik-kamööda paranema ja tuhmuma. Elu hakkas normaalsemat suunda, kuju ja värvingut võtma. Inimesed rändasid, otsisid ja olid leidmas oma kohta elus ja kuskil ka kindlamat kodu. Olid leidmas oma ammukao-tatud rahu ja lootused.

See oli uus, suur, lootuste tee algus. Ernesaksa meeskoor, nii nime-tati siis praegust Rahvusmeeskoori, oli saavutanud vabariigis senitund-matult kõrge meestelaulu taseme, sellega ka ülikiire populaarsuse ja rahva lugupidamise. Ernesaks ise aga oli nagu mitmevärviliselt särava löönud rakett välguna tõusnud muusikataevasse. Kui jumaldatud noor muusik ja isiksus, oli ta ooda-tud alati ja kõikjal.

See oli siiski veel see aeg, kus teadlaste kibeda huumoriga õeldu kohaselt olla iga kaheteistkümnene naise peale kokku jäänud ainult 200 grammi elusat meest, muidugi mõista naljaga kaalutuna. Siis võite arvata, mida tundsid need viis tuhat Narva „Kreenholmi“ piinlema saadatud vene noorikut-neidu, kui nad teada said, et Ernesaksa meeskoor saabub ka Narva. Suurim segadus ja mäss, mis siis nende naiste sisemuses elujanu nimel toimus. See pidurdamatu jõud järsku ärkas ja paiskus nende teadvusse nagu kevadine tulvavesi purustatud tammi tagant, ja selle nimel oleksid nad valmis olnud ohverdama oma kõige kallima.

Ja üldse, kas oskate kujutleda, mida ütles naise süda, kui ta sai teada, et kaheksakümmend uut, elusat tervet meest ja Gustav Ernesaks saabuvad külla, alevisse, linna? See tekitas enneolematut elevust. See oli suur värskendav sündmus.

Kaks nädalat enne huvitavate võoraste meeste saabumist käisid naised iga päev saunas liigset keha-kaalu maha võtmas. Ömlustöökojad lõhkusid mitmes vahetuses uute tua-lettide kallal. Juuksurid kõrvetasid

ja praadisid päid. Leotasid-kammisid lokke, nii, et suurem osa naised oli minestuses ja nuttis, kui viimastestki karvadest ilma jäi.

Ka mehed olid hädas ja segaduses, sest nende omadki naised olid ootamatult nende vastu muutunud tundmatuseni uuteks, väga huvitava- vateks ja headeks. Ja isegi nii agressiivseteks, et pidid ehmatusest asja selgitamiseks arsti poole pöörduma. Isegi igavesti leppimatu ämm, kes muidu uimerdas nagu kirju liblikas talveunes, ärkas ja sai selleks päevaks tiivad peibutavalt loperdama. Mõned hullud kütsid ja peksid end nii meeletult ikka selleks, et õhtul näida ehmatavalt kontrastsena ja värskena nagu veri ja piim ta rinnas. Särada päikesena, kuid samuti hõõguda kõike põletava vulkaani laavavooluna lõunamaa tumedas öös...

Need vastastikused esinemised olid alati, nii külaliste kui ka vastuvõtjate poolt, kaua oodatud ja hästi ette- valmistatud pidupäevad. Kõik olid valmis endast andma, mis anda oli. Lava ja saali vahel särises alati mõõtmatu vastastikune bioenergia väli, ja selle nähtamatu jõuallika käivitajaks oli kõigi poolt oodatud meeolude ja tunnete võlur — Gustav Ernesaks. Suur romantik ja unistaja. Kõige laiemas mõistes aga üks tõeline mees. Kõigi inimeste omaduste, soovide ja piüdlustega. Oli mees, kes tunnetas oma hinda ja oskas seda hoida väärikalt kõrgel. Teadis, mille nimel elada, võidelda ja võita, kelle eest vastutada. Ta oli mõõtmatult enesekriitiline ega sallinud ükskõik milliseid mõtte või teo lõtvusi oma lähikonnas. Samas aga oli väljapeetult seltskondlik, naeru- ja naljahimuline nagu iga teine terve, normaalne inimene.

Nagu alati ja igal pool, tuli Maestro ka Kohtla-Järvel kontserdi lõppedes palju lisapalu anda. Käia kaua-kaua kummardamas, et publikut tänada ja nõndaviisi en-nast ka eestpoolt näidata. Oma muheda naeratuse ja olemisega ning muusikalise köitvusega tundis ja oskas ta seda kunsti ülihästi kasutada, kuidas kuulajaid-vaatajaid viim-se vindini vaimustusse kruvida ja üles kütta. Et siis kõige ägedamal ja õigemal momendil ükskord ikkagi kogu meeskonnaga lavalt lahkuda. Jättes rahva maha rõõmu, rahulolu ja elamuste kuhilaga. Uute soovide ja peatse kohtumise ootuse köidikusse.

On raske leida inimest, kellele ei jääks juba esimesel kohtumisel meelde Tiia Loitme nägu. Ta on nõus oma soojendavat optimismi jagama kogu maailmaga. Et 19. detsembril täitub Tiia Loitmel 60. eluaasta, on paras aeg rääkida nii sellest, mis juba tehtud, kui ka sellest, mis ootab ees. Vestlesime oma koori peadirigendiga Eesti Kontserdi kohvikus.

Kas oleksite nõus „Muusikalehele“ andma juubeli puhul intervjuud?

„.....?“

Järelikult on vastus jaatav.

Niisiis: kust sai alguse Teie muusikaarmastus?

Lapsepõlves elasime valges kivimajas Suurtüki tänavas. Meie kõõgiaknast avanes vaade peremehe saali, kus peretütar Ines Einberg mängis valgel tiibklaveril võluvaid Chopini valsse. See lummas mind ja kui ma olin kuueaastane, ostis isa mulle punasest puust tiibklaveri. Olime Inesiga head sõbrad ja ka mina hakkasin tema eraõpetajalt Erika Franzilt tunde võtma. Mängisime tihti ka Inesi venna Erikuga, kellest mul on mälestuseks ragulka-arm otsaesisel. **Seitsmeaastasena hakkasin Konservatooriumi juures muusikakoolis käima. Õppisin seal kokku seitse aastat. Kõige rohkem meeldisid mulle ansamblitunnid.**

Kindlasti on mind mõjutanud ka vanemad, kes mõlemad olid raamatupidajad. Isa oli väga lahtiste kätega mees, kes oskas kõike. Ta luges palju. Tihti oli ta seda sunnitud tegema troppidega kõrvas, kuna mu kolm õde, vend ja mina tegime kõva lärmi. Nähtavasti temalt olen saanud selle meeletu uudishimu ja soovi kõike ise järele proovida. Teha ka seda, mida ma kindlasti ei oska.

Kuidas siis Teist järsku koorijuht sai?

See oli tegelikult üks õnnetu juhust. Olin kindel, et minust saab pianist. Olime aga perega seitse aastat Siberis. Seal ei saanud ma nagu kord ja kohus klaverit harjutada. 1956. aastal tulid praegusesse G. Otsa kooli, kus mul oli kaks võimalust: kas koorijuhtimine või muusikateooria. Viimane tundus mulle väga kahtlane ja sellepärast otsustasingi koorijuhtimise kasuks.

Dirigeerimine oli minu jaoks küllaltki naljakas ja ka loll töö, mida tegin nagu muuseas. Minu õpetajale Uno Järvelale see ei meeldinud ja ta käskis mul „telliskivi“ südamedelt ära visata.

Kas Teil olid sellal ka endal juba ansamblid või koorid?

Jaa, loomulikult. Mul oli neid isegi kuus tükki — tegin nendega haltuurat, et osta endale korralik klaver. See on mul siiaani alles. Noil päevil olid igasugused ansamblid väga populaarsed ja igas korralikus asutuses oli neid mitu. Kolm tükki olidki mul Ülemkohtus ja mul on meeles, et uurijate nootide vahelt kukkusid tihti välja fotod karistusallustest, kelle saatuse üle otsustamine oli mu lauljate päevane töö.

Arvatavasti sealt on pärit minu huvi kriminaalasjade vastu. *Kui ma poleks olnud koorijuht, oleks minust vabalt võinud saada eradetektiiv või nuhk.* Üks ansambel oli mul Koplis köievabrikus, kus naistel polnud häält. Tolm, mis tekib köie tegemisel, oli neilt viimase hääleraa su ära võtnud. Taksopargis oli mul meeskoor, kellega juhtus õnnetus. Pidime minema esinema Prangli saarele, olin siis Väino Sussi abidirigent. Juhuse tõttu jäin hiljaks. See päästis mind surmast, sest laev läks põhja ja 12 meest uppus.

Millal alustasite tööd „Ellerheinas“?

See oli 1970. aastal, kui Heino Kaljuste kutsus mind oma koori abidirigendiks. Seejärel olen selle kooriga pidevalt koos olnud. Kõrvalt õpetan Tallinna 7. Keskkoolis laulmist.

Kuidas hindate Eesti koorimuusika hetkeseisu — kas hiilgeaeg on möödas?

Ma ei oska öelda, kas Eesti muusikas ongi olnud erilist hiilgeaega. 1988. aasta ärkamisajal tundsin, et midagi on valesi. Lauldi selleks, et võidelda kellegi vastu, protestina. Ma ootan tunnete aega, millal laulmisest kaoks see võitluse moment.

Kuidas suhtute välisreisidesse?

Kunagi oli väga populaarne käia välismaal, sest igatüki sinna ei saanud. Aga nüüd istun meelsamini oma sõpradega kuskil kohvikus ja ajan juttu — mul on siingi hea. Ma ei näe mingit vajadust kuhugi tormata ja hakata inglise keeles seletama.

Ometi võtab „Ellerhein“ tihti osa konkurssidest. Kas nendel ja tavalisel kontsertturneel on vahe?

On küll. Kui võimalus avaneb, lähen konkursile, kuna tahan näha, milline on „Ellerheina“ tase maailma teiste kooridega võrreldes. Sellistel sõitudel olen ma saanud ka palju targemaks. Näiteks tean ma nüüd, et ühe koori tugev kül on teise nõrk kül. Ja palju muudki. Tavalisteks reisideks pole enam erilist vajadust. See aeg on möödas, kui välismaal käidi vaid uue kingapaari pärast.

Enne mainisite, et olete koorijuht vaid tänu õnnetule juhusele. Kes oleksite siis, kui poleks olnud seda õnnetu juhust?

Ma ei oska nüüd nii järsku öelda, kelleks ma sobiksin.

Võib-olla psühholoogiks või filosoofiks...

Jah, see mulle istuks küll. Mulle meeldib mõelda ja ma loen palju. Aga võib-olla oleksin hoopis alkeemik, kes seda teab?

Kust saate selle energia ja sära, mis teeb Teid erinevaks paljudest eakaaslastest?

See on mul vist kaasasündinud omadus — olin juba lapsena väga kärsitu. **SAGELI TAJUN, ET MU KEHA JA MÖISTUS POLE JÄRELE JÕUDNUD MU VANUSELE.** Sealt ka see ühe-lolluse-teise-otsa tegemine. Tunnen end nooremana, kui olen tegelikult.

Mis aitab Teil argielu muredest jagu saada?

See, et võtan asju naljana. Liiga tõsine ei tohi olla.

Mis on Teie tulevikuplaanid?

Tulevikus plaanin ära surra.

???

Jah, see tuleb ju naganii. Aga tegelikult tahan, et „Ellerheinal“ läheks kõik hästi. Oleksin õnnetu, kui teiega midagi juhtuks. Kuid kõige suurem plaan on minna Püha Birgitta kloostrisse nunnaks. See mulle tõesti meeldiks.

Maris Ilves

○ Kolmeaastane Tiia emaga

Sa oled kirjutanud Lutsu „Kevade“ põhjal koguni kaks teost — balleti ja muusikali. Paistab, et see on Su lemmikteos ja Joosep Toots on Su lemmikkangelane?

Loomulikult Joosep Toots. Ma olen sellest ka ise kirjutanud muusikali kavas. Olin koolieas ise Joosep Tootsi moodi. Oma vempude pärast olen ma pidanud paljusid Tallinna koole vahetama. Matemaatikaõpetaja Männik alustas tundi nii: „Vinter nurka! Algab matemaatikatund. Tere hommikust, poisid!“ Sa küsid seda, millele on vastus teada.

Aga ma küsin edasi, miks Sinust ei saanud mõisavalitsejat, vaid helilooja?

Ma olen kutsumuselt advokaat, jurist. Kui Sinuga midagi juhtub, siis ma räägin Su igal juhul välja. Aga kuna mu päritoluga olid asjad segased — mu isa oli Eesti ajal kaupmees, — siis pidin ma kahjuks õppima muusikat, mis pole igale inimesele õige elukutse. Nii see tuligi.

Vaevalt Sinust mõisavalitsejat oleks saanud, Sa oled ju Tallinna poiss.

Oleks saanud küll, kui oleks vaja olnud. Meile, eestlastele, on läbi geenide omane talupojafilosofia. Mulle on linn lisaks oma filosoofia andnud. Ja Käsmu küla — ma olen ju ka Käsmu küla poiss!

Aga kas Sul lapsest peale oli mingit huvi muusika vastu?

Mina võtsin seda kui ajaviidet. Mul oli kaks suurt *hobby*: üks oli sport ja teine muusika. Ma olin enne sõda päris asjalik spordipoiss: 60 m — 7,3, Eesti rekord oli 7,1 jne. jne. Koolis olin alati ankrumees. Palli mängisin ka. Aga sport pole ju elukutse.

Nüüsiis sprindipoiss. Aga muusika? Kodu meil klaver oli. Isa-ema armastatud oopereid kuulamas käia. Kodu laulsid aariaid järele. Isa mängis kuulmise järgi klaverit. Mina hakkasin ka klimberdama, algul nooti tundmata. Aga laulmises on mul isegi „2“ olnud — segasin tundi!

Ma arvan, et muusikaga peab tegelema igaüks, kellel on vähegi annet, sest see aitab väga palju elus edasi.

Nüüd teistsugune küsimus. Meil on praegu toimetuses artikkel, mille autor — muusikaõpetaja — väidab, et lapsed ei peaks end killustama, sest jäävad siis pealispindseks. Parem haaraku paar aastat ainult „muusikaõhku“ sisse, siis jälle paar aastat „spordiõhku“. Missugune on Sinu seisukoht?

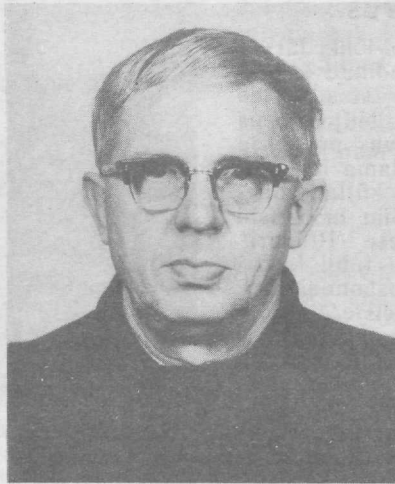
Ma saan autori positsioonist aru, aga tema seisukohta ma küll ei jaga. See on umbes nagu soovitus tegelda paar aastat kirjanduse lugemisega, ja siis vahepeal mitte tegelda. Muusikaga peaks pidevalt tegelema iga laps, kellel on vähegi eeldusi. Aga proffideks saagu vaid need, kellel on tõeline anne. Mina kahjuks nende hulka ei kuulu.

Õppida 20 aastat muusikat, istuda siis eluaeg orkestriaugus ja saada 120—130 „kulli“ kuus. See on tragöödia.

Aga praegu parem ole? Praegu on veel halvem.

Aga kas edasijõudmine ei takerdu mõnevõrra, kui väga laiali minna?

Muusika andis mulle mälu. Mul oli algul koolis suuri raskusi. Aga tänu muusikale jõudsin sinna, et mul ei pruukinud isegi üles kirjutada. Õppimine muutus väga kergeks. Lasksin ainult silmad üle käia. „Konssi“ sisse sain ilma eksamiteta. Muidu poleks ma sinna vist oma päritolu tõttu üldse saanud. Kui ma ka praegu loen, siis libistan pilgu ainult artiklist üle ning fikseerin ja jätan

meelde ainult selle, mis on uus. Iga artikli peale on tavaliselt ainult üks uus mõte, kui sedagi. Arvan, et see on paljuski nii tänu muusika kaudu mälu arendamisele.

Kui ma nüüd tean Su tagapõhja, siis ma võin arvata, et toimetaja amet oli Sulle helilooja-töö kõrval mingi asendus advokaadiks mittesaamise eest?

Vaat siin on küsimuse asetuses midagi uut. Võib-olla tõesti. Aga enne ma räägin ära, kuidas ma sellele tööle sattusin. Kui ma „konssi“ lõpetasin, suunati mind Rakverre. Aga juba enne seda olin ma läinud raadiosse. Mind kutsuti sinna. Läksin enne, kui lõpetasin. Lubasin: tulen 3 aastaks ja siis „panen päkad“. Aga see töö läks nii huvitavaks, et tegin seda 32 aastat, algul raadios, pärast televisioonis.

Esitaks puutusin ma kokku väga palju de andekate ja huvitavate inimestega. Ja ka huvitava muusikaga — fonoteeki tuli järjest uut muusikat. Laupäeval-pühapäeval jäi aega ka ise muusikat teha.

Saadete kokkumängimine, draamatekste muusika allapanemine ja sobitamine — see on väga huvitav töö, see haris mind palju.

Nii et Sa ei kahetse, et pole olnud terve elu helilooja?

Helilooja?! Väga vähesed võivad endale lubada helilooja-ametit, nii meil kui Läänes. Nagu Pärt ja Tormis. Enamik heliloojaid on olnud kusagil tööl. Paar inimest — nimesid ma ei nimeta — olid elukutselised. Aga nad müüsid end maha, närvid hakkasid tõmblema. Isegi Ernesaks juhatas suure mõnuga koori.

RAM-i inimesed räägivad, et ta pühendas põhitähelepanu oma koorile.

Täpselt.

Sinul oli siis põhitööks koorijuhtimise asemel toimetamine?

Jah, toimetamine on ju väga mitmekülgne töö. Mitte ainult kontsertide tegemine. Seda tööd tegin ma kiiresti, parem käsi kirjutas ja vasak löi arvelauaga kokku minuteid. Aga huvitavam töö oli saadete kokkumängimine. Ma ei kahetse raadio aega kunagi.

Sa olid toimetajatele ka mingil määral ülemuseks. Kuidas see töö Sulle istus?

Alati olen ma mingi „jupijumal“ olnud. Ka sõjaväes.

Alati, kui ma midagi ette võtsin, oli mul Tark Mees selja taga, kes mulle ütles: „Ära seda sammu tee!“ või „Tee seda!“. Et ülemuseks saada, oli vaja parteisse astuda. Tark Mees ütles: „Ära

seada jama tee! See ei too Sulle midagi sisse, pluss parteimaksud. Sa saad küll autoostuloo (aga auto mul oli juba!). Saad korteri (aga korter mul oli juba!). Saad küll IV haigla (aga tuled ka ilma toime!). Saad küll teeneliseks (aga milleks Sulle seda vaja on?).“

On iseasi, kas oled vanemtoimetaja või peatoimetaja. Kui oled peatoimetaja, on Su näpud kogu aeg Keskkomitee sahtli vahel. Panime teised peatoimetajad, kes võtsid raske koorma kanda.

Aga vanemtoimetajal on ka oma alluvad — nooremtoimetajad.

Sellal võisime „jupijumalana“ ise koostada oma meeskonna. Siin on soldatid. See on idioot. See on arukas, aga ei sobi tööle. See poiss sobib. Mul oli väga tugev muusikaosakond. Me valisime endale ise peatoimetaja, kelle suunasime parteisse. Lugesime talle ette, mida ta võib sel moel saada. Läks. Ja pärast arutas ta töölevõtmise küsimused tihti meiega läbi.

Hiljem kutsuti mind telefili. Pant kutsus: neil seal olevat vaja muusikameest. Ütles: kaua Sa seal Ado juures (Ado Slutsk — tolleaegne raadiodirektor. — H.V.) ikka „pasjanssi“ laod. Tule meeste hulka!

Ütlesin: „Ma olen filmi osas loll.“ Tema vastu: „Lollus pole kedagi seganud tööd tegemast.“ Läksin. Tark Mees ütles: „Ole algul vait, kuula, mis nad räägivad.“ (Kes ja kus see Tark Mees oli, seda ma ei pärinud. Eks igaüks aima ise, mina kaasa arvatud. — H.V.) Varsti oli mul selge — see on imelihtne mäng. Peaasi, et midagi usklikku ega valitsusevastast sisse ei läheks. Minu asi oli muusika. Peatoimetaja asi oli välja kitkuda kõik muud asjad. Tark Mees ütles mulle: „Ära tee peatoimetaja tööd!“

Ma ei mäleta, kes mulle rääkis, kas Sina ise või keegi teine, et heliloojate töömeetodid on väga erinevad. Tormisel pidi vaja olema absoluutset vaikust. Sina kuulavast uue teose kirjutamisel raadiost džässis.

Mina hakkasin kirjutama siis, kui mul on peas lugu juba valmis, eskiis olemas. Siis istun laua taha, panen raadio mängima ja kirjutan loo maha. Väga mõnus. Kuulan päevauudiseid, muusika natuke segab. Võin isegi juttu ajada.

Aga kui Sa mõtled uut lugu välja?

Ei siis. Ega ma Pant ole. Pandile meeldis seltskonnas istuda ja kirjutada samal ajal. Nii andekas ma ei ole.

Sa oled koos töötanud selliste huumorimeestega nagu Sulev Nõmmik jt. Teil nähtavast oli huumorikas atmosfäär?

Seda tausta tasub natuke uurida. Meid oli neli: Ülo Raudmäe, Enn Vetemaa, Sulev Nõmmik ja mina. Kui me hakkasime tööd tegema, siis algul me tegime seda väga tõsiselt, isegi nagistamise kõvast: see ei tule välja, see ei lähe publikule peale, kes läheb läbi jne. See oli väga äge, ilma naljata arutamine. See oli vastik periood. Mõnikord olime ummikus, pea valutas.

Kui me hakkasime juba stsenaariumi tegema — seda tegid Vetemaa ja Nõmmik, mina sekkusin ka sinna, — siis tuli huumorivärk juurde. Oli tunne, et asi on „mütsis“. Siis tõmbasime pidurid pealt ära ja hakkasime situatsiooni omavahel naljaga arutama... Kui Ülo Raudmäe, kes oli läbi ja lõhki teatrimees, ütles, et see ei lähe mitte, siis ma teadsin, et see ei lähe mitte. Kui töö oli tehtud, läks päris naljategemiseks lahti.

Noorus

Juhan oli läbi-lõhki Järva-maa mees, sündinud 4. jaanuaril 1909 Väätsa vallas Sillaotsa talus. Hiljem asus pere, kus oli viis poega ja kolm tütar, elama lähedal-asuvasse Kirna külla Raademetsa tallu. Siin möödusid Juhani „väikese Ilimari“ aastad. Isa oli tubli laulumees ja ümbruskonnas tuntud kandlemeister. Emal tunti kui veel paremat kandlemängijat. Ka lauluhääl oli tal hea. Eks lapsedki pärinud vanematelt muusika- ja -armastuse. Peres oli klaver ja peale kannelde veel muudki muusikariistu.

Juhan õppis Kirna 6-kl. algkoolis, mille lõpetas 1922. a. Samal sügisel jätkas ta õpinguid Paide Poeglaste Reaalgümnaasiumis, hiljem Paide Ühisgümnaasiumis (seal õppisid ka tütarlapsed).

See periood noore Juhani (Juku) elus sai määravaks tema edaspidisele elule. Töötas ju gümnaasiumis lauluõpetajana Joosep Saar¹, kes juhatas ka koore ja orkestreid. Õpetaja õhutas noori poisse puhkpille mängima. Juhan valis oma pilliks klarneti, millega oli tutvust teinud juba algkooli ajal.

Nagu meenutas J.K., valitses J. Saare tundides ja proovides alati lõbus meeleolu. See aitas tõsta ja hoida koolipoiste töövaimu. Esialgused raskusedki olid seetõttu kergemini ületatavad. Joosep Saare töö kandis vilja.² Peagi tegutses gümnaasiumis heatasemeline puhkpilli-orkester (sümfooniaorkester), kus Juhan lõi kaasa klarnetimängijana.

Gümnaasiumipäevilt pärinevad ka J.K. esimesed muusikaloomise katsetused. 1927. a. komponeeris ta saatemuusika M. Maeterlincki draamale „Pelléas ja Mélisande“, hiljem konservatooriumipäevil muusika Roop Hallimäe lastenäidendile „Hommikune leid“. Kahjuks pole see muusika meieni säilinud. Peale selle on J.K. kirjutanud veel sümfooniaorkestrile „Paju lahingu“ ja marsi „Kodumaa“. Seda mäletab Juhani õde Hilja, aga kus on partituurid, seda ta ei tea.

Paide kooli lõpetas J.K. 1927. a. Sel aastal lahkus ühisgümnaasiumi muusikaõpetaja kohalt J. Saar. Uueks muusikaõpetajaks tuli Juhan Zeiger.

Järgnes sõjaväeteenistus Eesti Sõjaväeorkestris. 1930. a. jaanuaris sooritas J.K. sisseastumiseksamid Tallinna Konservatooriumi, saades erialaõpetajaks tollase Baltimaade kuulsaima klarnetisti Bernhard Lukk'i.

Nagu meenutas J.K., olid õpinguaastad küllaltki vaevarikad: õppemaks 60 krooni aastas, ise tuli teenida ülalpidamist. Tänu tahtejõule ja tööarmastusele lõpetas J.K. konservatooriumi 1937. a. klarneti eriala helikunstniku diplomiga.

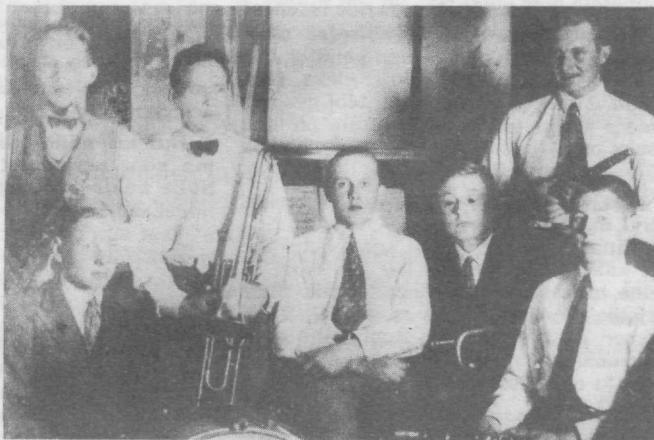
1934. a., asudes mängima ringhäälingu sümfooniaorkestris. Sellega algas J. K. elu professionaalse muusikuna Tallinnas, mis vajaks tema lähedaste kolleegide poolt üksikasjalikumalt uurimist.

Kaljaspoolikute perekonna viie venna orkester

Sel ajal, kui Juhan õppis ja mängis linnas, tegelesid tema vennad kodus, Kirna külas Raademetsa talus, samuti pillimänguga. Orkestris, mida tunti ümbruskonnas viie venna orkestrina, mängisid Juhani vennad Voldemar, Elmar, Leonhard ja Raul ning veel kolm naab-

○ Paides 1924. a. Keskel õpetaja Joosep Saar. Vasakult esimene Juhan Kaljaspoolik

○ Viie venna orkester

○ Käepigistus õpetajaga tema juubelil 1979. a.

ripoissi. Lugude muretsemine ja seadmine jäi täielikult Juhani hoolde. Orkestri koosseis — klaver, viiul, altsax, klarnet in B I — in B II, tenortromboon, trompet, suur ja väike trumm — oli mitmekesine ja nõudis vilunud orkestreerijat.

Järgnevalt kogu see perekonnaorkestri lugu (kärbete-ga) Juhan Kaljaspooliku enda poolt kirja panduna.³

„Türi-Paide postimaanteelt keerab Soema kõrtsi juures tee vasakule, endine nn. kirikutee, mis viib Kirna, Väätsa, Lõõla ja Vissuvere maile. Seda teed mööda Türiilt umbes 3,5 km asub vasakut kätt mäekuru all Raademetsa talu, edasi paremat kätt enne jõesilda Veski talu, üle jõesilla Kõrtsi talu ja selle vastas üle jõe Sillaotsa talu. Nimetatud perede talud asuvad Kirna valla suuremate küladest, Virika ning Pala küladest eraldi, moodustades omaette asula. Raademetsa mäe talu kuulus minu

isale... Kõik lapsed, välja arvatud kõige vanem õde, omavad musikaalsust.

Vüie venna orkester kasvas perekonnast välja. Mida suuremaks vennaksed sirgusid, seda enam oli majas kuulda pillihääli. Sageli sai kogunetud klaveri ümber, pillid hääle pandud ja läks mänguks lahti. Meie, kolm vanemat venda — Voldemar, Juhani ja Elmar — käisime Türi Tuletõrje puhkpilliorkestris mängimas. Hiljem lüütsid meie nooremad vennad Leonhard ja Raul.

See oli 30-ndate aastate lõpus, 40-ndate alguses, kui peotantsude hulgas levisid fokstrott, two-step, inglisoalss, tango, slow-fox ja noorsugu kippus neist pidudest eemale jääma, kus ei mängitud moodsaid tantsulugusid...

See võis olla 1931. või 1932. a. Ma õppisin siis teist aastat Tallinna Konservatooriumis ja mängisin ühes sünses jazz-bändis. Omandanud kogemusi mängus, tutvunud repertuaariga, oli mul julgust oma kogemusi rakendada. Vüie venna orkestri moodustamisel. Orkestri koosseis ei olnud päris ehtne jazz-koosseis, kuid siiski sinnapoolse...

Mul oli palju tegemist repertuaari muretsemisega vastavale koosseisule. Vanade tantsulugude seaded said kiiresti tehtud ja paljundatud... Rohkem oli tegemist moodsamate tantsulugude seadetelega... Meie repertuaaris oli umbes 30 lugu. Sõitsin iga kuu paar korda koju Kirnasse. Proovid toimusid laupäeva õhtuti ja pühapäevadel. Esinesime Kirnas, Paides, Türi ja mujal. Kõik läks hästi, rahvas — vanad kui ka noored — jäid tantsumuusikaga rahule. Oli see ju maarahvale esimene juhus jazz-orkestri saatel tantsu vihtuda...

Kirjutasin pidevalt repertuaari juurde. Peale meie oma lugude... olid veel Waldteufeli, J. Straussi ja Lehäri välisid. Pidu sai nii maha mängitud, et polnud vaja palasid korrata.

Vüie venna orkester tegutses umbes 1934. a. lõpuni.“

Elutöö väärrib mälestuskivi

Jõudis kätte aeg, mil suur perekond hakkas lagunema. Iga mees proovis oma tiibade lennujõudu ja tiivad kandsid mehi isakodust eemale.⁴

1939. aastast kuni surmani 14. novembril 1979 töötas J.K. Tallinna Konservatooriumis klarnetiklassi õppejõuna, viimastel aastatel dotsendina. Tema juures lõpetas 29 noort (nende hulgas ka allakirjutanu) oma klarnetistuudiumi. Juhani tuntumad õpilased on Aadu Regi, Olev Piknurm, Hannes Altrovi, Rein Karin, Hans Suurväli, Villu Musting, noorematest Kalev Velthut jt.

Kahtlemata oli Juhani ka hea õpetaja. Tal oli kaasasündinud pedagoogitalent. Igasugune õpetamine toimus märkamatu, ilma suure kärata (sõimutal), õpilase võimeid ja isiksust arvestades. Kes tahtis, võis temalt palju õppida.

Kuid hea õpetaja peab olema ka hea inimene. Juhani oli selline.

Juhan Kaljaspoolikut ei ole Järvamaal unustatud.

Järvamaa Muinsuskaitse Seltsi eestvõttel (lääbivüija hr. Jaan Arvola) pandi 20. juunil 1992 J.K. sünnikohta mälestuskivi vastavasisulise plaadiga.

Mälestuskivi avamisel tuli muusikalise tausta eest hoolitseda minul. Mängisin kõigi tema juures klarnetistuudiumi lõpetanud poiste nimel lihtsaid eesti külalugusid ja polkasid, mis omal ajal selle suure pere talu õues olid arvatavasti sageli kõlanud.

CODA

Juhani elutöö on suur ja mitmekesine:

1. Ta mängis 35 aastat (1934—1969) sümfooniaorkestris, oli lõpupoole klarnetirühma kontsertmeister. Selle aja sisse kuuluvad ka tema soololindistused, töö puhkpillikvintetis, H. Orusaare orkestris „Pasunapoisid“.

2. Pedagoogiline töö Tallinna Konservatooriumis. Selle tulemusena tekkis sõjajärgne klarnetistide põlvkond, mille vaimne isa J.K. oli.

3. Noorpõlvveaastate heliloomingukatsetused. Hinnangut kahjuks sellele anda ei saa, sest partituurid (välja arvatud paar) pole säilinud.

Järvakas elu lõpuni

Selline oli Juhani ühe tema õpilase vaatevinklist nähtuna. Oma õpilasi nimetas ta ikka hellitavalt „minu poisteks“.

Nagu rääkis mulle tema õde Hilja, polnud ta perekonnaelu õnnelik (mitte tema süü läbi!). Nii saimegi meie, J.K. õpilased, kogu tema hinegesoojuse endale.

„Sessi“ ajal päris J. minult alati kõikvõimalikke Paide-, Türi- ja Kirna-kandi uudiseid. Mind lähendas Juhani ka veel see, et J. ja minu isa olid klassivennad, sõbrad, mängisid koos kooliorkestris. Mina aga oma isa ei mäleta, sest ta hukati Vene vangilaagris 1942. a. augustis.

Juhan rääkis mulle, kuidas nad minu isaga (ka Johan, ametlikult Johannes) Paides elasid, õppisid, pilli mängisid jne. Need teated olid minule väga tähtsad. Ma panin tähele, et J. justkui elavnes, ja ta silmad hakkasid särama, kui ma rääkisin talle Järvamaa uudiseid. Ta süda oli ikka siin — Paides, Kirnas, Järvamaal.

Tõnis Hiob,
Juhani õpilane

¹ Joosep Saar on sündinud 1885. a. Kaukaasias Eesti-Haginski külas. Muusikalise hariduse omandas ta Helsingis, aastast 1922 töötas lauluõpetajana Paides. Hiljem (1927) suundus elama Viljandisse.

² J.S. eduka muusikapropageerimise tulemusena astusid neli 1927. a. lõpetanud noort — J.K., Johannes Hiob, Adele Kleitsman ja Magda Isat — hiljem Tallinna Konservatooriumi.

³ Selle loo käsikiri asub minu arhiivis.

⁴ Kõige vanema venna põrm puhkab aga kaugel Siberi igikeltsas.

(Algus 13. lk-l)

Aga lavale jõuab sellest väga vähe, see kaob ära. Üks asi on huumor omavahel, teine asi on lavahuumor. Publik reageerib mitte seal, kus arvavad — oh ei, — hoopis ootamatutes kohtades. Rahvas tuleb viia sinnamaale, et ta võtaks nalja vastu, luua vastav õhkkond.

Jutt läheb pikaks. Aga olgu peale. Tellitakse mõnikord seltskonda naljamehed, ega kuidas nad ka ei pinguta, keegi ei naera. Sest keegi pole naljaks ette valmistatud — inimesed ootavad, millal viina antakse, millal tantsida saab. Situatsioon peab olema naisugune, mis loob vastava õhkkonna. See on profiide töö. Alles siis naerdakse üksikute naljanumbrite peale.

Publikust on leba ka palju. Vaatad saali pärast esimest pilti ja kohe on selge, kuidas publik on meelestatud. Pärast esimest kümnet etendust vaatad, mida võiks veel ümber teha. Teatris saab veel järjest üht-teist kohendada: paned lause juurde, võtad ära, paned pausi juurde, võtad ära.

Publik koosneb ju väga erinevatest inimestest. Kuidas üks publik on rohkem, teine vähem vastuvõtlik? On seal mingid dominantisid?

Ei, siin on teised tegurid. Erinevad on näiteks õhtune ja päevane etendus. Päevastel lasteetendustel on palju väikesi lapsi. Kõik emad peavad oma lapsi väga tarkadeks. Neil on õigus — lapsed on väga targad. Aga kui laps pärast esimest pilti ütleb: „Ema, ma tahan pissile,“ siis ei tule asi välja. Laps on andekas, aga see pole tema tükki. Ta peaks istuma nukuteatris.

Vanasti oli hea, kui maarahvas tuli bussidega teatrisse. Praegu ei tule, bensiin on kallid. Maapublik on südamlikum. Ja häälestus on teine — sõidame Tallinna, „Estoniasse“.

Tuleme tagasi selle loomisprotsessi juurde. Mis annab parima tulemuse: kas see periood, kus te omavahel ülitõsiselt kaklete või see, kui olete juba vabad ja töötate naljatades?

„Vürts“ tuleb ikka hiljem juurde.

„Sa oled teinud ka „Pipi Pikksukka“. Ega Sa ainuke sellele loole muusika kirjutaja ole. Oled Sa võrrelnud oma muusikat ka teiste omaga?

Rootsi variandid, ka filmi muusika, on priimad. Tundsin neid enne, kui hakkasin kirjutama oma versiooni. Eesti „Pipile“ löin ma muusikalise aluse hoopis teisi eesmärke silmas pidades. Meil oli kõik keelatud. Ja isamaa-armastus ka. Enne pidasin „poistega“ nõu, kas see läheb läbi ja viisin kogu muusika ühe laulu peale — Rootsi isamaa-armastuse peale. Kes saab mind keelata — Rootsi värk. Ma räägin „Põhjamaast“ muidugi. Ainult kirikukellad võeti laulust välja, nendest said aisakellad. Nüüd tuli kirik tagasi.

Mina püüan neid teatritükke teha ikka nii, et oleks mingi kaasaegne „lõhn“ sees, mis rahvale midagi annab.

Nii on Tootsis ka. Eesti keele asi on seal sees, — ma kaevasin selle välja Lutsult. Paljud panevad pahaks — see pole „Kevade“. See polegi „Kevade“. See on ainult Luts. Kavalehel on öeldud, et see pole ainult „Kevade“. Lutsult kaevasin ma välja, et saksa keelt tohtis rääkida, vene keelt pidi rääkima, aga eesti keelt ei tohtinud koolis rääkida... Selles oligi see mõte, millest osa kriitikut aru ei saanud.

Muuseas — „Pipist“ olen ma teinud balleti ka. Seda mängitakse praegu Riias.

Kas Tallinn ei tahtnud?

Tallinnas on juba „Pipi“.

Kas „Pipi“-balletis on teine muusika?

Ei, seal on muusikali meloodiaid palju. Aga uusi motiive on juures. Olen kirjutanud ka Pipist ooperi. Seal on põhiliselt uus muusika. Meie, muusikud, oleme sõbrad juba ammusest ajast. Ma olen olnud Riias, lätlased olid vahepeal minul külas, isegi läti keelest hakkasin juba natukene aru saama.

Sinu muusika on süvamuusika moodi ja pisut džässilik. Kuidas Sa hindad erinevaid muusikalike ja nende kokkupoimimist?

Kui heidame praegu pilgu kogu maailma muusikale, siis — see on üks. Ma ei ütle ära kammerdžässist, ma ei ütle ära kaasaegsest sümfoonilisest muusikast. Aga mõjusid on järjest rohkem, eriti rütmi osas. Lloyd Webber on hästi mõnus mees minu jaoks. Temal on neid mõjusid väga palju.

Milliseid?

Rütmimuusika mõjusid.

Praegu on maailmas juba kõik muusika „ära kirjutatud“. Uut ei ole siin midagi. Praegu püütakse ainult elektroonikaga uut efekti saavutada.

Kas sa NYJD-festivali praegu kuulad?

Ei, seda ma ei kuulanud. Ma olin sel ajal kodus.

Kas Sul on siis mingi negatiivne suhtumine?

Ei, vastupidi. Kõik, mis on uus, on huvitav. Schönberg ja seeriavärgid. Asi on selles, et muusika vajab publikut. Aga publikut praegu ei ole. NYJD-piletid olid ka minu, pensionäri, jaoks liiga kallid. Ja üldse olen ma viimasel ajal väga kodune. Siin võin ju kuulata raadiomuusikat. Seda on igasugust. Aga mõned meie raadiomehed kordavad sama viga, mille mina tegin omal ajal. Mina arvasin, et džäss on kõik. Ei ole. Pärast sain aru — ma pean Artur Rinne üles otsima. Tema oli siis ka keelatud. Ma taipasin, et kui ma olen raadios toimetaja, ei tohi ma oma maitset peale suruda!

Nüüd ütlevad, et see on ärraadio. Aga see ei too neile sisse. Ainult närimiskummi ja kondoomi võib müüa teenageriga, kes neid ostab papa raha eest. Tõsine äriimees, kes tahab autot või muid kallimaid asju osta, ei kuula sellist muusikat. Teda ei huvita, et see laulja tuli selle võti teise bändi juurest. Oma ärile teeb raadiomees selle muusikaga ainult kahju.

Aga Sinu ajal Sul seda küsimust ei olnud?

Oli küll, kuigi teise nurga alt. Las ma hooplen natuke. Nüüd tuleb küsimus: mis on minu elutöö? Selleks on „Vikerraadio“. Muidugi ei teinud ma seda üksinda. Kollektiiv tegi, alates Ado Slutskiga.

Aga Ado kohta ütlesid Sa nagu midagi pahasti.

See oli Pandi mõttekild. Mina hindan Adot, tema võitles „Vikerraadio“ „pakside“ käest välja ja terve laineala kätte.

I programm oli igavavõitu, ka muusikalises mõttes. Kroonu värk. Ma seletasin poliitikameestele, et nende kommentaarid keegi ei kuula. Aga kui meeldiva muusika sees kolmeminutilise kommentaaris seletad, kui hea on meil ja kui halb „neil“, läheb „punane süst“ märki.

Meestel hakkasid kõrvad liikuma. Ado sai kõigest aru, ütles ainult: „Kergemat muusikat võib ainult esialgu palju olla, hiljem tuleb vähendada. Hakatakse ütlemat: „Mis pillekraar teil kogu aeg seal raadios on?““

Ja läks lahti. Pahandusi oli esialgu parasjagu. Aga me saime inimesi panna raadiot kuulama.

Ma ei ütleks, et „Raadio-2“ on praegu väga kuulatav. Mina kuulan rohkem „Kukut“. Seal on soliidsem muusika ja soliidsemad, targemad mehed. Kui nad midagi ütlevad, siis ma usun seda.

Sa võrdlesid nüüd praegust ja endist raadiot. Aga helilooja elu enne ja nüüd?

Mis siin võrrelda — vastus on teada. Kommunistid maksid kinni muusika, teatri, kirjanduse, kuid neil olid oma nõuded.

Praegu sa ei saa isegi lihtsat lastelaulu müüa. Elavad need, kes on väliturul läbi löönud. Kodune turg ei toida.

Nüüd on osa muusikud, eriti noori, Läänes läbi löönud, osa ei ole, elavad viletsast Eestimaa palgast. Mis Sina arvad, kas esimesed on vaid osanud Lääne moega kohaneda või on tegemist kvalitatiivse erinevusega!

Vastust me aimame. Kaduvväike on võimalus, et välismaale pääseks nõrk muusik. Mõned meie poplauljadki on tulnud häbenedes tagasi. Aga tipud löövad läbi. Nad on ka enne näidanud, et nad oskavad midagi teha. Nad lähevad juba tuntuina sinna süsteemi sisse.

Kapitalist ei anna raha kauba eest, mida ta ei tunne. „Pusija“ võib ju end mingisse kasseti sisse sokutada. Aga need, kes on tööpoolest läbi löönud, on väga head muusikud. Kui reklaam on ka taga, siis mäenedžerid arvestavad sinuga. Neeme Järvi ütleb: „Ma tahan Mahleri sümfooniat kõik läbi mängida.“ Mäenedžer küsib: „Millise orkestriga?“ Sama lugu on Arvo Pärdiva.

Niiis kvaliteet, aga mitte mood on oluline?

Mood on teine jutt. Praegu on moes vanamuusika ja „eriti uus“ muusika, ka vaimulik muusika. Rolf Uusväli, kes oli moest ära minema. Rolf Uusväli, kes oli ka raadios toimetaja, ütles, et huvi juba vaibub. Ja tipud kohanevad uute moodidega.

Millised on Sinu suhted Lääne-maailmaga?

Olen kirjutanud mitmele poole, kinole, teatrile. Mitte küll nii palju, et ma sellest elada saaksin. Moskva Välispank on palju raha kinni külmutanud. Aga ma ju ütlesin kohe meie jutu alguses, et ma pole andekas muusik. Arvan, et advokaadina lööksin praegu paremini läbi.

Meie jutt läheb kuidagi minoorseks ja on üldse natuke „nahkne“ olnud. Nagu Su leht üldse. Sa peaksid sinna rohkem skandaale ja põnevust sisse panema, et tiraaž tõuseks.

Aita kaasa! Huumorimees Sa ju oled. Ja küllap on Su elus ka midagi skandaalset juhtunud, millest jutustamine aitaks meie lehe tiraaži tõsta.

Kõige põnevamatest asjadest ma ei tahaks lehte panemiseks rääkida.

Räägi sellest, millest saad!

No, hästi. Ma jutustan Sulle üle loo. Mul oli „Tselluloosi klubis“ bänd, mis koosnes paljudest praegu tuntud inimestest. Ustus Agur mängis viiulit, Uno Naissoo „kortsu“, Eugen Krutob oli, mina mängisin bassi.

See oli sel ajal, kui meil tantsumuusi-ka ära keelati.

Igasugune?

Ei, mitte polka ega valss. Aga selline, mida me palju mängisime, näiteks tango, kus tantsijate kehad liubuvad üksteise vastu.

Mida mängida? Me nõudsim: „Tooge meile noodid.“ Ja noodid toodi: *pas de patineur, pas d'Espagne*. Ja me pidime mängima. Neid nimetati nõukogude ballitantsudeks. Ja tantsima tuli kom-somoligrupp, kes oli need selgeks õppi-nud.

See oli siis vanamuusika hullustus Nõukogude meele?

Asi läks niikaugele, et džässorkestrist taheti välja visata saksofon. Meid kontrol-liti. Panime siis valve välja, et kui tulevad, siis me hakkame mängima neid prantsuse tantse, muul ajal lasksimme oma joru edasi. Ühel öhtul teatati: „Tulevad!“ Meie panime siis *pas de patineuri* hakkama. Aga keegi ei läinud tantsima. Kui kontrollijad ära läksid, said nad koridoris peksa. Pikkamööda vajus see kampaania ära.

Kas Sulev Nõmmikuga seoses on olnud põnevaid lugusid?

Nõmmikuga oli igasuguseid asju. Aga neist ei tahaks praegu rääkida, liiga värsked on need lood.

Aga ma räägin veel ühe loo, raadio-ajast. Lähenesid jõulud. Lembit Lauri tuli minu juurde, arutasime, kuidas saaks jõuludest raadio kaudu teada anda. Jõulumuusika oli ju keelatud. Mina, edev poiss, nagu ma olin, ütlesin: „Ma panen „White Christmasi“ saatesse.“ Lauri: „Ega ei pane.“ Mina: „Pudel konjakit selle peale.“ Lauri andis käe.

Mina hakkasin mõtlema, kuidas seda teha, kas kuidagi instrumentaal-vormis. Aga kuidagi ei saanud, nii passiti peale. Siis tuli üle koridori soomekeelsete saadete toimetaja. Mul hakkas koitma: ahaa, soomlastel on jõulud. Rääkisin ja lisasin: „Niikuinii te ei tohi panna.“ Tema vastu: „Mina olen soome saadetes. Ma panen igal juhul sisse.“ Panigi, kuigi ka soome saadetes oli see keelatud.

Järgmisel hommikul kutsuti mind „vai-bale“. Mina vastu: „See oli ju soome-keelses saates.“ — „Aga Teie ju andsite talle lindi kätte.“ Vähe sellest: soome saadete toimetaja sai suurema „nätsaka“, käis Lentsmanni (tollane EKP sekretär — H.V.) juures ära. Hiljem kohtusime. Ta mäletas, et andsin talle lindi, aga ka, et hoiatasin.

Selle toimetaja nimi oli Lennart Meri. Nii et mina organiseerisin talle esimese käskkirja.

Lauriga saime hiljuti kokku. Tule-tasin meelde: „Sa oled mulle pudel konjakit võlgu.“ Lauri küsis: „Aga mida ma siis ütlesin?“ Mulle tuli meelde: „Sa ütlesid: „See pole ju päris aus.““ Otsus-tasime, et teeme kiriku keset küla. Lauri tegi mulle välja 300 g konjakit.

Jaa, see on huvitav lugu küll. Sellega võiks lõpetada. Aga mulle tuleb meelde, et üks periood Sinu elust jäi puudutamata. Ma vaatasin „Muusikabibliograafiast“ järele, et Sa õppisid komposit-siooni Villem Kapi juures.

Ta suri ju noorelt. Minu teada oli tal vähe õpilasi.

Jah, peale minu oli vaid paar tükki. Pedraudse näiteks. Villem Kapist räägin meeleldi. Ta oli inimene, kellele midagi inim-likku polnud võõras. Me võtsime koos napsugi, kui hoogu sattusi-me, rääkisime saksa keeles. Vene keelt ta ei osanud. Seisis sabas. Küsiti: „Kto kraini?“ Villem Kapp vastu: „Ja ne Ukraina, ja estonka.“

Aga kuidas ta õpetas?

Omamoodi. Meil polnudki õieti õppetunde. Kuulasime temaga koos muusikat, mäletan — Sibe-liuse Teist sümfooniat. Ta mängis oma sümfooniat ette. Kuulasime ka minu muusikat, rääkisime muusikast. Ma olin talle nagu poja eest, kuigi meie aastate vahe polnudki nii suur.

Kas ta ikka õpetas ka?

Ta parandas mind, kirjutas ise-gi mõned mu tööd ümber. Aga kui asi läks komisjoni, siis tunti tema stiil ära, öeldi: „See on ju Villem!“ Kui mul mõni asi korda läks, siis tundis ta rõõmu, elas kaasa. Suur inimene oli. Ja veel üks lugu.

See juhtus Jaani „abikiriku“ juures taksopeatuses. Pimenes. Villem Kapp ja mina olime võrdlemisi ühte kasvu, paksu-võitu ka. Ja natuke ühte nägu. Eri

Tööl raadios ○

○ Koos EPA segakoori vanema K. Lehistega Tartus 1987. a.

Klas oli sel ajal üks väga vallatu poiss. Ta vaatas, et ma olin seal taksosabas, tuli juurde ja mõtles, et lööb mulle „sõbramehlikult“ jalaga tagumikku, öel-des: „Tere, paks!“ See, kellele löök tegelikult läks, polnud aga mitte mina, vaid Villem Kapp, kes hämmastunult reageeris: „Kuidas palun!“

Ma võin Sulle rääkida ka ühe loo Mart Saarest. Tema juures ma õppisin harmooniat koos Ojakääruga. Mängisime kadentse. Saar oli üks paremaid „har-moonia-poisse“, mängis meile ette. Mõ-nikord läks hoogu, mängis mitu tundi, öhtuni välja. Ükskord oli tuhatos klaveri klahvide peal. Kõrge fa-dieesi mängimisel jäi see Mart Saarele ette ja lendas koos konidega põrandale.

Nüüd peaks neist lõbusatest lugudest vist aitama.

Aitab küll. Ja aitäh. Aga luba veel viimane küsimus: mida Sa ise oma heliloomingust kõige kõrgemalt hindad? Tavaliselt vastatakse, et kõige parem on veel kirjutamata.

See on õige ütlemine. See peab veidrik olema, kes arvab, et ta on midagi nii priimat teinud, et paremini enam ei saa. Me kõik ju küpseme, nii sina kui mina. Ajalugu näitab, mis meie tegemistest oli parim. Sinu küsimusele vastaksin nii: mu viimased tööd on natuke küpsemad kui varasemad.

Intervjueris endine Raadiomaja kolleeg Herbert Vainu

INSTRUMENTAARIUM

Uus metall-löökpillide seeria

Firma Schlagwerk Klangobjekte on toonud muusikainstrumentide turule uue seeria metall-löökpille, mis on täienduseks senistele puust löökpillidele. On uuendusi konstruktsioonis ja pillide ehitusviisid.

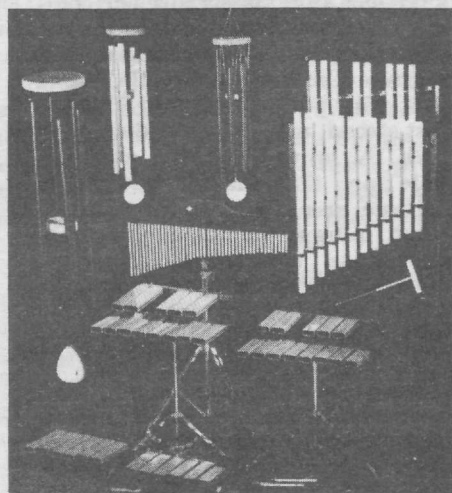
Pildil vasakul on kahes eri suuruses tuulekellad: alumiiniumtorud on pentatoonilises häälestuses, heli aitab tekitada ka korrapäratult kõikuv pendel.

Pildil keskel on 46 helivarvaga taktkellad, mida on võimalik transportimisel pooleks kokku murda.

Uue torukellamängu (paremal) heliulatus on poolteist oktaavi: f¹ — c². Nailonnööri-dele riputatud torud on valmistatud alumiiniumist, raamistik on üle tõmmatud musta kunstmaterjaliga — selline ehitus võimaldab pilli transportimisel ilma teda üksikosadeks lahti võtmata.

Uuendatud on ka 13 tooni ulatuses heli tekitavad kromaatilised kellad ning pentatoonilised kellad (pildil all esiplaanil). Nende heli meenutab metallofoni ja vibrafoni helide segu.

Musik und Bildung

Kas KRIIS meie pilliõpetuses?

Kas tõesti? Kuidas nii? On ju meie solistidele, ansamblitele ja orkestritele aplodeeritud kogu maailmas. On ju paljud noored lennanud laia maailma end täiendama. Ka soliidsete muusikakõrgkoolide ukсед pole jäänud nende ees suletuks. Ent mitte sel teemal ei tahaks ma oma mõtteid jagada. Kuigi eelöeldu valmistab rõõmu, jääb mure nende pärast, kes ei omanda seitsme aasta jooksul elementaarset pillimänguuskust. Küllaltki tüüpiline on muusikakooli lõpetaja, kelle mängus on sõnumi asemel tühjus, muusikalise kujundi asemel noodid, kulgemise asemel takerdumine või rabistamine, intonatsioonipuhtuse ja kõlailu asemel mustus ja räpakus, vormitaju asemel kaos ning armastuse asemel ükskõiksus. Niisugune lõpetaja mängib pilli elus viimast korda lõpueksamil ja ega ta kontserdilegi naljalt enam ei tule. Kahju on raisatud aastatest ja rahast, sellest viimast nähtavasti üha suuremal määral tulevikus, kui praegune praktika jätkub. Näib, et paljud õpetajad on leppinud suure praagiprotsendi kui paratamusega. Küll ei jätku õpilastel kuulumist, rütmitaju, mälu, huvi ja töötahet, küll on süüdi halb lastetuba. Kuid mis on siis õpetaja ülesanne? Kas õpetada õpilastele selgeks teatud hulka palasid või teda arendada ja kasvatada?

Püüaksin välja tuua mõned põhjused, mis kõige enam segavad normaalset õppeprotsessi.

1. JUMAL on sellel protsessil välja jäetud. Kas me pole siis veel küllaldaselt kogunud, et asjad ei kulge mitte tema tahtmist mööda?

2. HARIDUSE PRIMAAT KASVATUSE EES. Kaugetel aegadel oli ikka vastupidi, kohati isegi veel esimeses Eesti Vabariigis. Me ei oska ega julge kasvatada, küll aga käskida-keelata.

3. ÕPETAJA. Tõepoolest, sageli õpetaja rohkem segab kui suunab ja õpetab. Õpetaja hariduses näivad kõige valgemad laigud olevat pedagoogikas, psühholoogias ja muusikaajaloos kuni klassikalise perioodini. Õpetaja vähest pühendumust seletatakse sageli väikese palgaga. See nüüd küll ei saa tösi olla. Väike palk võib põhjustada vaid ülemäärast stressi, mis on ka muidugi väga halb. Uurimused näitavad, et õpetajaile on tähtsaimaks hüvituseks õpilaste areng ja edu. Selle nimel tasub pingutada. Õpetaja peaks olema ise tasakaalus ja aitama õpilaste probleeme lahendada, mitte ise neid põhjustama. Õpetaja peaks olema õpilastele veidigi guru eest. Kasulik oleks ikka ise ka pidevalt pilli mängida, muidu võib see päris ära ununeda ja siis on juba raskem ka õpetada. Sageli ei tea õpetaja, kuidas töötavad tema kolleegid. Tasuks rohkem huvi tunda!

Ja lõpuks peab nentima, et meesõpetajaid on ikkagi veel liiga vähe.

4. METOODIKA. Sageli planeeritakse õppetööd vähe või üldse mitte. Kui me seda ei tee, siis meie töö ei ole hästi läbi mõeldud. Me võime jätta midagi kahe silma vahele, kaotades tempos või forsseerida. Kuna pilliõpetus on valdavalt individuaalne, siis võiks seda õppevormi maksimaalselt ära kasutada, koostades igale õpilasele õppekava, mis ei lähtu mitte niivõrd programmist, kui võrd õpilasest. Vanemad õpilased võiksid oma õppekava koostamisest ka ise osa võtta. Kindlasti tuleks selgelt formuleerida eesmärgid ja siis nendest lähtuvalt valida vahendid.

Liiga vähe on meie „eelkoolides“ ja algklassides levinud Orffi muusikalise kasvatuse süsteem. Selle suurest efektiivsusest on ju küllalt juttu olnud, ka „Muusikalehe“ veergudel.

Sageli on õpilane sattunud õppima temale ebasobivat pilli. „Alustatud asja ei tohi pooleli jätta“ on küll ilus põhimõte, kuid seda võiks rakendada vaid siis, kui on tegemist laiskuse ja püsimatusega, mitte aga siis, kui õpilane ja pill kuidagi kokku ei sobi.

Enamasti on repertuaar liiga raske. Ei tahaks nõustuda selle käibetõega, et pala peab olema alati veidi raskem, kui õpilase võimed lubavad. Milleks siis heliredelid, sõrmeharjutused ja etüüdid? Raske repertuaar — see on pessimismi, pingete, vale mängutehnika ja halva lavanärviga allikas. Laiemalt on veel kasutusele võtmata kesk- ja renessansiajastu muusika. Seal on erakordselt palju sisulisest ja tehnilisest aspektist jõukohast muusikat nooremale koolieale. Pealegi sisaldab see muusika rohkem armastust, rõõmu ja rahu kui hilisemate aegade muusika, seega mõjub see muusika ka kasvatuslikult väga hästi.

Enamasti mängitakse liiga vähe repertuaari läbi. Kui õpilane on mänginud ainult ühe galjarda, siis ta ikkagi ei tea veel, mis asi on galjarda, sest nad kõik on küllaltki erinevad.

Repertuaari püütakse õpetada enamasti nägemiskanali kaudu. Selle asemel võiks tunnis hoopis rohkem kõrvu kasutada ja noot võiks olla ainult tunnis õpitu meeldetuletamiseks kodus. Kuuldekanali kaudu omandab õpilane muusikalise kujundi kõigi oma näanssidega palju täpsemini ja kiiremini. Seda laadi vead nagu vale noot või vale rütm pole selle meetodi puhul mõeldavadki. Noodi järgi õppimine läheb aga tavaliselt üle kivide-kändude. Ei maksa karta, et nii kujuneb välja halb noodistlugemise oskus. Kuulmise järgi mängimiseks on oma meetod — pööritada kiiresti silmi, lülitada sisse sisemine

kuulmine ja mootorika, mitte võtta tagasi, mitte korrata perioode ja mõistagi mängida väga lihtsat repertuaari väga aeglates tempos.

Kodused ülesanded võiksid olla palju konkreetsemad ja hinnata võiks ka selle konkreetse ülesande täitmist, mitte üldmuljet.

Harva püütakse tungida muusika sisusse, muusika lahtimõtestamine on pinnapealne. Tugevasti segab väga levinud arvamus, et muusikat ei saa sõnadega seletada. Ometi tähendab näiteks barokkmuusika peaaegu alati midagi, räägib millestki. Programmilist muusikat on rohkem, kui võiks arvata.

Liiga vähe treenime õpilaste mälu, väärt repertuaari tasub meelles hoida aastate kaupa. Sellega kaasneks ka suurem süvenemine.

Tihti põhjustab halb edasijõudmine solfedžos sedasama ka pillimängus. Solfedžos ei tohiks valgeid laike jääda kellelgi. Kui see kipub nii kujunema, siis tuleks õpilane viia sobivamasse rühma, kasvõi klass tagasi, et ta saaks jälle jalad maha toetada. Mitmel pool on siia maani segadust astme- ja noodimõtetustega. **Algaja peaks õppima ainult ühte, relatiivset süsteemi,** olgu see siis Do-Re-Mi või Jo-Le-Mi. Ka pilliõpetus peaks selle juures püsima võimalikult kaua. Keskastmeski ei tohiks olla õpilasel üle kahe süsteemi: üks relatiivne ja üks absoluutne. Vastasel korral pärsib õpilase arengut juba õpetaja. Kohalik põhikool ja muusikakool peaksid leidma selles küsimuses ühise keele, pealegi on minu teada asi paika pandud juba kõrgemal pool.

Torkab silma ka kontsertmeisteri vähene kasutamine pillitunnis. Kontsertmeister võiks olla juba sügisel esimeses tunnis, kus korraldatakse eelmise aasta palu, mängitakse suvepalu ja üritatakse ka ühist noodilugemist. Koos kontsertmeisteriga saaks ju palju paremini arendada intonatsioonipuhtust ja ansamblitunnetust.

Veel mängutehnikast. Torkab silma, et vähe tegeldakse lõdvestusega, raske repertuaar seda muidugi ei soosi. Julgen arvata, et ega õige mängutehnika omandamine ole vale tehnika omandamisest raskem.

Lavalise sarmi kujundamisega peaaegu ei tegelda. Närvil küll püütakse õpilasel karastada, aga kas just otstarbekalt, saates teda ebakõlpselt kavaga lavale järjekordset negatiivset emotsiooni kogema. Nii kujuneb kontsertlava õpilase jaoks saunalavaks.

Pilliõpe, solfedžo ja muusikalugu võiksid olla rohkem integreeritud, võib-olla võiksid need ained olla isegi ühe õpetaja käes. Aga see on juba rohkem tulevikumuusika.

Tahaks näha õpetajat rohkem aednikuna, kes suunab viljapuu õigesti kasvama, mitte niivõrd arsti rollis, kes kirjutab küürakatele ja lombakatele välja üha uusi retsepte. Haigus aga võtab hoopis kroonilise kuju.

ÜKS KÜSIMUS, PALUN!

Efektiivne õpetaja on see, kelle kõik õpilased, sealhulgas ka probleemsemad, õpivad muusikat mõistma ja armastama ning korralikult, mitte ilmtingimata just virtuooselt, aga arvestataval tasemel, pilli mängima.

Kui õpilane jätkab õpinguid keskastmes, oleks väga hea, kui ta ei peaks jälle kõike otsast alustama. Nagu *rondo*-vormis, alustatakse otsast peale ka muusikakõrgkoolis. See on kõigile vana tuttav jutt. **KAS SEE POLE SIIS MITTE KRIIS?**

5. ÕPPETÖÖ POLE KÜLLALT REGULAAARNE. Häirib kõikvõimalik koolisene ja -väline tegevus: õppekäigud, klassiõhtud (kell 16!?), spordivõistlused, sünnipäevad, haigused jne. Kõik see ei ole paratamatu. Ka haigus, sest tervis on ju 50% ulatuses inimese enda kätes. Kui aga õpetaja on sageli haige, siis on küll raske õpilastelt head tulemust oodata. Muude häirivate tegurite puhul peaks õpetaja olema parajalt nõudlik, aga ka kompromissivallim. Lõpuks — kui töö on ebahuvitav, siis leiab õpilane puudumiseks alati põhjuse.

Kahju, et me laupäeviti ei töota, nii koormame ülejäänud viis päeva üle.

6. Vähene kodune harjutamine. Aga milleks, kui asi pole huvitav, kui niikuinii ei tule välja, kui matemaatikas on palju õppida ja see õpetaja on palju rangem, kui kunstikool ja trenn võtavad oma aja, ja kui TV-s on poole ööni põnevad filmid? Noor tahab ju oma võimeid mitmel pool proovida. See on loomulik, kuid korraga mitmel pool käia ei ole küll tark tegu. Sel juhul õpilane ainult nuusutab neid erinevaid eluallasid. Pigem võiks ikka tõmmata endale sõormeisse tubli sõõmu muusikahõngu ja ka kõiki teisi lõhnu, mis maailmas hõljuvad. Vaid nii on võimalik tunnetada oma lae kõrgust ja leida see õige ala. Seega soovitan erinevate asjadega telda mitte korraga, vaid aastapaari kaupa. (Vastupidine seisukoht vt. lk. 13).

See kirjatükk materdas vaest õpetajat üsna tublisti. Siiski loodan, et tublimad õpetajad ei tunne ennast puudutatud olevat ja nõustuvad minuga paljuski. Tahaks loota, et tekkiva konkurentsi tingimustes võtavad kõik õpetajad oma ametit tõsiselt, tõsisemalt kui riiki (sest nii on see alati olnud) ja püüavad paremuse poole. Loodan, et ma ei andnud liiga palju üksikasjalisi näpunäiteid, sest see ju päris õpetaja loovust.

Minu „tulevikuhallutsinatsiooni“ kohaselt mängivad paljud muusikakoolide lõpetanud äri- ja turvamehed, poodnikud ja fotomodellid vabal ajal amatööransamblis ja sümfooniaorkestris ning teevad seda suure mõnuga kõikjal üle Eesti.

Tõnu Sepp,
Vanalinna Muusikakooli
juhataja

Muusika on väga mitmekülgne nähtus. Erinevad stiilid ja ka erinevad heliloojad nõuavad erinevat lähenemist. Muusik peab seda kõike teadma ja oskama olla väga paindlik. Samal ajal on igal muusikaõpetajal ja dirigendil oma töökspidamised, mis, eriti vanemate inimeste puhul, kui tugevad professionaalid nad ka poleks, kipuvad jääma ühekülgseks ja maha aja nõuetest, või vähemalt pole kohased igat laadi muusika esitamiseks. Väikese rahva puhul, nagu seda on eestlased, pole kõrgetasemeliste professionaalide koolitajaid just eriti palju. Nii vokalistide kui instrumentalistide puhul on meil välja kujunenud tuntud ja lugupeetud pedagoogide koolkonnad. Ma ei hakka nimesid nimetama, iga professionaalne muusik teab neid.

Kui noor muusik on õppinud aga ainult ühe oma ala meistri käe all ja tema õpetused kui ainuõiged omaks võtnud, satub ta tegevmuusikuna tööle hakates, kui nõutakse teistsugust ja erinevat lähenemist, küllalt tõsiste, mõnikord konfliktideni viivate kohanemisraskuste ette. Ka siis, kui samal muusikakollektiivil on mitu erinevat dirigenti. Et mitte jääda üldsõnaliseks, viitaksin Peeter Vähi tuntud artiklile ERSO kohta „Sirbis“, milles ta märkis, et senine peadirigent Krämer ja teised dirigendid esitasid orkestrile erinevaid nõudeid ning see tekitas mängijais teatud peataoleku. Loodan, et uue peadirigendiga asi paraneb.

Kuidas aga seda probleemi Eesti muusikaelus tervikuna lahendada? Sisuseletusena vaid üks aspekt: endise ja uue õppesüsteemi konflikt. Tinglikult kasvatas endine süsteem soliste, ja seda juba algastmest peale. Noor muusik kasvab kontsertrepertuaari najal. Isiksus on muusikas suure tähendusega sõna, ent kui palju on Eesti Vabariigis kontsertsoliste? Aga orkestripraktika on näidanud, et tugevatel solistidel on orkestrandina tihti raskusi latentse pulsiga, mis on ansambli- ja orkestrimängu üks põhialuseid. Uued tuuled Eesti Muusikaakadeemias on toonud ja toovad akadeemia orkestri ette huvitavaid dirigente. See on väga teretulnud. Kuid arvan, et instrumentalistide individuaalkoolituses on veel arenguruumi.

Nähtavasti oleks vajalik, et noored muusikud õpiksid stuudiumi kestel erinevate õppejõudude käe all, saades igahihelt midagi talle ainuomast, ja omandaksid nii vajaliku paindlikkuse ja kohanemisvõime. Seda võimaldab erinevates välisriikides õppimine. Nähtavasti oleks üliõpilastel vajalik ka Muusikaakadeemias õppimise ajal aegajalt õppejõude vahetada. Selleks võiks isegi olla mingi reeglistik. Ja akadeemiasse tuleks senisest enam tööle meelitada ka värskeid tuuli kaasa toovaid külalisõppejõude.

Mulle on jäänud mulje, et viimasel ajal teavad noored tudengid erinevatest Lääne õpetamis- ja mängukoolkondadest rohkem kui neid õpetavad professorid ja dotsendid. Kui viimased oma teadmisi selles osas ei täienda ega muutu tolerantsemaks, jätkates nende endi arvates ainuõige meetodika pealesurumist, võib see peale põlvkondade konflikti kaasa tuua ka muid ebasoovitavaid tagajärgi.

Wagneri fenomen

(Algus „ML“-s nr. 13/14)

„Tristani“ ainese valis Wagner mitte inimkonna koidikust, vaid teokraatlikust keskajast, kui vana Euroopa oli hävimas ja kaasaegne maailm tekkel. Pärast nii paljusid aastasadu, mida koormasid teadlikkus, püüdlused, pärsitud sugutung, süü ja meeleheide, hakkab Wagner kaaluma inimese hinge: selgub, et see on ilmaletulekuks liiga suur. Harmooniline kromatism killuneb selleks, mida Wagner nimetab uueks poliifooniaks ja tundub meeleheitlikult otsivat lõppkokkuvõttes muistsete trubaduuride ühehäälsust. Kolmanda vaatuse alguses on Tristan-Wagner rüübanud lembesurma nestet ega ole saavutanud oma kire täitumist maistes oludes. Lamades kummuli oma mürgises, ämblikuvõrkudest lossis, elab ta (meie mõistes) üle närvivapustust, millest ta äratab primitiivse karjasevile ühehäälnel melodiat. See voogab ka Tristani kuulsa meloodia täiuslikes kvartides ning kvintides ja kuratlikult ebatäiuslikes kvartides ning kvintides, mis muudavad Tristani igatsuse ooperi kõige esimestes taktides kuuldavaks. See kõlab üheaegselt kristlikult ja eelkristlikult, õhtu- ja hommikumaiselt, pühitsedes samas helget jumalannat ja Tristani tumedat animust, mis, Jungi terminit kasutades, sureb, jättes Isolde, tema anima, taaslooma hukkunud maailma.

Selle kogemuse elas Wagner üle mitte sümboolselt, vaid kehaliseltki põgusas suhtes Mathilde ning Otto Wesendonki ja iseenda vahel. Tristan (kelle nimi teeb Wagneri triste'ks¹³), Isolde ja kuningas Mark¹⁴ olid tõelised inimesed, kes piinlesid tol hetkel ja tolles paigas, olles ühtaegu Jungi kollektiivse alateadvuse prototüübid ja seetõttu osa meist enestest, Mathilde Wesendonk oli kahtlemata Wagneri katsumusterohke erootilise elu suurim armastus. Selle jaoks, kes soovib tungida Wagneri tõeluse ja ulma eraldusjoone piirini, on Wagneri kirjad talle ja ta abikaasale otsustava tähtsusega, kuna neis peegeldub Wagneri kahemõtteline seisund reaalsuse ja unistuse vahel. Wagner teadis, et ta on loonud „Tristanis“ pretsedenditu, enneolematu muusika, kuna see on sealpoolne, transsendentaalne. 1859. aasta aprilli keskel lobiseb ta kirjas Mathilde Wesendonkile peaaegu sidetult: „Sellest „Tristanist“ tuleb midagi hirmsat! See viimane vaatus!!!... Kardan, et ooper keelatakse ära — või naeruvääristub kogu asi halvast esituses. Ainult keskpärane lavastus võib mind päästa! Täiuslik esitus teeks inimesed hulluks — teisiti ei saa ma seda kujutleda. Näkaugele olen ma siis jõudnud! Oh, kallid!!!“ Ta ei lasknud märgist täielikult mööda. Alles meie teame, et „Tristani“ kuulamisega võib kaasnaeda häirivaid nähte psüühikas; see on kõigutanud mitmete kuulsate lauljate vaimset tasakaalu; mõned Tristanid on üleelatud keha- ja tundepeingest surnud.¹⁵ Vägivalla efekti tuleb osaliselt seostada tööga, et need ülemaised teatri- ning muusikasündmused olid vahetult inspireeritud helilooja suhetest elusa, lihast ja verest naisega, kes (kui lubate taktitust) viskus ta kätte vahele, ning mitte väiksemast vajadusest loovutada oma kallim taas tema lihast ja verest abikaasale, kes oli Richardi söber ja patroon. Täit tõde ei saa me sellest asjast vististi iialgi teada. Wagner väitis, vähemalt avalikult, et see lõõmav arm, mis süttis ta püüdluste ideaalist, ei jõudnud ealeski sihile. Raske on seda

uskuda Wagneri-taolise erakordselt nõudliku maskuliinsusega mehe puhul ning seoses Mathilda ilmselge ohjeldamatu tunglemisega armastatu poole. Kirjades on lõike, millel on mõtet vaid vihjena seksuaalsele rahuldumisele ja on üldomaks võetud, et see lembemuusika imiteerib elavalt suguihet. Isegi siis on võimalik, et sel korral rääkis Wagner ebakainet tõtt: et see unistus oli tõsem kui tõde ise. Mathilde polnud tavaline naine nagu Jessie Laussot, Wagneri esimene tõsine (sealjuures sobivalt rikas) kõrvalepõige abielust, kõnelemata mööduvaist vahekordadest öökaaslastega pagulusaastate rändel ning lapseohtu koduabilistest, keda ta ergutas hoidma kodusoojust isanda naasmiseni („Loodan, et ka roosad püksikesed on valmis.“). Võrreldes selliste vallatustega oli Mathilde sõna-sõnalt kehastunud Brünnhilde ning Isolde.¹⁶

(Jürgneb)

Kommentaariid

13. „Kurb“ ladina ja romaani keeles; legendis saab Tristan kurbuse nime, sest ta ema Blanchefleur leinab enne ta sündimist hullunud isa — taas paralleel Wagneri endaga.

14. Tristani onu ning Isolde abikaasa — võib võrrelda Tristani hõimuning vasallisõltuvust ja Wagneri sõltuvust oma kirjastajast.

15. „Tristan“ tõi juba esimesel etendusel kaasa suure õnetuse: kangelastenor Ludwig Schnorr V. Carolsfeld (1836—1865) suri südamerabandusse pärast Tristani partii esmakordset laulmist Münchenis, jättes leinama abikaasa Malvina, kes laulis Isoldet.

16. MW oli tegev ka kirjanduspõllul: lisaks luuletustele, muinasjuttudele ja lasteraamatutele kirjutas ta ka draamad „Gudrun“ ning „Friedrich der Große“; viis luuletust (mille tekstiline väärtus pole küll suur) said kuulsaks, kui Wagner need viisistas sünnipäevakingiks armastatule.

Tõe huvides tuleb ka öelda, et säilinud materjalide põhjal oli Brünnhilde kuju inspireerija ning prototüüp Wagneri venna kasutitar lauljatar Johanna Wagner (esimene Elisabeth „Tannhäuseris“).

Walküre.

1. Sturm-M. 2. Gewitterzauber. (Donner-M.) 3. Siegmund-M. 4. Mitleid-M. (Sieglinde-M.) 5. Liebes-M. 6. Walsungenweh-M. 7. Hunding-M. 8. Vertrags-M. 9. Walhall-M. 10. Walsungen-M. 11. Schwert-M. 12. Siegesruf. 13. Wonnegesang (Liebe und Lenz). 14. Seligkeits-M. 15. Entsagungs-M. 16. Notung-M. 17. Flucht-M. 18. Frohn-M. 19. Walküren-M. 20. Walkürenruf. 21. Zorn-M. 22. Ring-M. 23. Unmut-M. 24. Fluch-M. 25. Erda-M. 26. Riesen-M. 27. Götternot-M. 28. Verfolgungs-M. 29. Vernichtungsarbeit-M. 30. Rheingoldfanfare. 31. Schicksalskünde. 32. Todes-M. 33. Freia-M. 34. Walkürenritt-M. 35. Wurm-M. 36. Siegfried-M. 37. Liebeserlösungs-M. 38. Walsungenliebe. 39. Zauberbann (Schlaf-M.)

Juhtmotiivid „Nibelungide sörmusest“ ○

Suhtun kõigisse ühtemoodi

(Algus ML-s nr. 17/18)

Üldse on minu meelest nii, et kui sa muusikuna väljaspool töötades oskad numbreid ja tähti, siis saad juba ruttu edasi. Kuigi, jah, eks siingi tule vahel ette kiiret ümberorienteerumise vajadust (näiteks rootsi ja taani keele numbritega, millest ühed on inglise, teised saksa keele baasil „üles ehitatud“). Eks siis tule natuke pead vaevata.

AM: Sinu imelise sisseelamisvõime kohta on üks väga tore näide ajast, kui Eboni Opera rahvas oli Helsingis, Tallinnas ja Moskvas „BORGY JA BESSI“ tegemas. Need neegerlauljad uurisid siis, et kas Sa oma „eelmisses elus“ ikka juhuslikult neeger ei olnud. Et kuidas Sa muidu nii hästi seda muusikat tajud?! Ma arvan, et selle unikaalse projekti edasiarendamise tulemuseks toimus ka Sinu reis New Yorki 1989. aastal?

Täna pakumegi vaadata katkendit Verdi „Reekviemi“ proovist Eboni Opera kolleegidega.

(Vaadatakse videolõiku)

EK. kommentaar. Eboni Opera kohta niipalju, et minu jaoks on elus olnud ainult paar sellist elamust, mida ma iial unustada ei saa ja mis on mulle ka väga palju andnud. Need elamused polegi alati olnud seotud selle kõige „suurema“ muusikaga: Berliini Filharmoonikute või mõne teise maailmakuulsu orkestriga. Üks niisugustest elamustest sündis koostöös just näiteks sellesama Aasia Noorte Orkestriga, kellega ma suve lõpul tegin ühe pika turnee: SINGAPUR—BANGKOK—TOKYO—OSAKA—HONGKONG—VIIN—AMSTERDAM—LEIPZIG—DRESDEN—BERLIIN—SCHLESWIG-HOLSTEIN. Reisisime ca kuu aega koos saja noorega (15—25 aastased muusikud 10-st erinevast Aasia riigist, kes „riiklikult“ polegi just eriti sõbralikes suhetes omavahel — neil on kõigil erinev keele ja kultuur, probleemid jne.). Aga just läbi „muusikaharmonia“ sündis meist ühtne kollektiiv, kes suutis kuulajatele elamust pakkuda. Kuigi see reis oli füüsiliselt raske, andis ta mulle palju rohkem kui, ütleme, kuu aega mitte midagi teha. Ma sain tohutult jõudu ja energiat neilt!

Veel kaks taolist elamust on minu jaoks seotud olnud Verdi „REEKVIEMIGA“. Olen juhatanud Verdi „Reekviemi“ palju kordi oma elus ja teinud seda maailma eri paikades. Olen juhatanud üht tõelist reekviemi. See oli siis, kui traagiliselt surma sai Rootsi tolleaegne peaminister Olaf Palme. See „juhatamine“ toimus praktiliselt vaid 8 tundi pärast lasku. Kogu Rootsi riik nuttis, oli endast väljas. Kõik teatrietendused ja kontserdid jäid ära. Planeeritud toimus vaid Verdi „Reekviemi“ ettekanne. See oli tõepoolest REEKVIEM PALME MÄLESTUSEKS!

○ 1993. aasta suvel koos Gidon Kremeriga Jaapanis

Teine elamus oli järjekordselt seotud sellesama Verdi „Reekviemiga“ — mitte kõige kõrgemat klassi orkestri ja kooriga, aga New Yorgi Harleemis, neegrite linnaosas. Selles „Reekviemis“ osalesid Harlemi kõigi neeger-kirikukooride lauljad, kellele oli võib-olla kõige suurem elamus see, et nad üldse said laulda Verdit. Neil olid kõigil noodid käes, kuigi ma pole sugugi veendunud, et kõik koorilauljad nooti üldse tundsid. See „Reekviem“ oli pühendatud kahele valgele nunnale, kes rajasid kiriku New Yorgi Harlemi rajoonis.

Nagu teada, Harleemis palju valgeid ei liigu. Seetõttu oli mul suur heameel sellest, et kui haigestus nende solist — bassilaulja — ja ma helistasin oma sõbrale Matti Salmi-nenile, Soome tuntud lauljale, kes tol hetkel oli lepinguga laulmas Wagnerit Metropolitan Operas, ning küsisin, kas ta aitaks meid välja olukorrast, ta TULI ja laulis ilma proovita Verdi „Reekviemi“. Meile mõlemale oli see suur-suur elamus!

(Korrektuuri lugedes palus Eri siia reekviemide-lõigu juurde lisada veel ühe, tema jaoks traagilisema „Reekviemi“, mis tuli juhatada lähedase kolleegi Peeter Lilje matusel 1. novembril. — S.K.)

(Videolõik, kus E. Klas jalutab Arvo Pärdiva Tokios, enne A. Pärdiva autorikontserti seal).

EK: Ma poleks iialgi osanud arvata, et Arvo Pärdival on niivõrd palju austajaid meist nii erineva kultuuriga maal nagu Jaapan.

Võib-olla on seletus selles, et nende kultuur, muusika ja elulaad on samuti väga selgelt piiritletud, kokkuhoidlik ja kuidagi väga täpselt „paigutatud“. Sinnapoole on kulgenud ka „muutumised“, mis on toimunud Pärdiva muusikas ja temas endas (kui vaadelda tema loomingut õpinguaastaist kuni tänase Pärdiva,

kes praegu on maailma üks juhtivamaid heliloojaid, nn. *minimalismi* esindaja). See ongi võib-olla RASKEIM kunstis — tulla kõige lihtsama juurde! Viimatimainitu valdamise tõttu ongi Pärdiva muusika vististi nii populaarne Jaapanis!

Kõnesolev kontsert toimus Tokio uues kontserdisaalis TÄIESTI VÄLJAMÜÜDUD MAJALE. Orkestriga esines helilooja Schützi nimeline koor. Mõelda, et huvi Euroopa muusika vastu on Jaapanis ikka niivõrd suur, et selline koor üldse eksisteerib! Solistid olid samuti Jaapanist, Saksamaalt osales Mark Lubotsky. Kavas olid Pärdiva „CREDO“, „CANTUS BRITTENI MÄLESTUSEKS“, „FRATRES“, „TABULA RASA“ ja SÜMFOONIA.

Enne kontserti tuli Pärt minu garderoobi ja ütles, et „tule nüüd ruttu välja ja vaata.“ Ma küsisin, et kuidas ma tulen — mul riided vaja vahetada jne. Aga tema käis peale, et tule ja tule. Ja... see oli tõesti haruldane vaatepilt! Sest vaadake, alati kõik orkestrandid enne kontserti harjutavad, ja just neid keerulisi kohti, kus on palju noote. Pärdiva muusikas aga peaaegu ei ole neid „keerulisi“ kohti — on hoopis vaja süveneda sellesse muusikasse! Niisiis Jaapanis seisib iga pillimees enne kontserti ise nurgas ja „tõmbas“ ühte nooti (keelpillimängijad) või nagu „mediteeris“ („läks muusikasse sisse“).

See oli mulle iselaadne kogemus! Olen juhatanud Pärdiva muusikat suurepärase orkestritega (Los Angelese filharmoonikud jt.). Neil on hirmus kiirus alati taga, et ruttu jälle mingi teise tegevusloigu juurde tormata. Aga Jaapani orkestris tundsin ma ennast muusikat tehes kogu aeg nagu *nirvanas* olevat! Oleksin tahtnud, et see muusika kunagi ei lõpenukski.

Kui mõelda kasvõi sellele, et jaapanlased on tegelikult ju zenbudistid (Pärdi „Credo“ — „Credo in Jesu Christe“!), seda laulsid aga JAAPANLASED ja püsti seistes austas heliloojat kontserdi lõpul KOGU SAAL, siis oli tõesti kuidagi uhke tunne ja suur osasaamise rõõm! Tundsin, et mingi osake eesti muusikast ja kultuurist jõudis selle kontserdiga jälle Jaapanisse!

AM: Pärt ja Schnittke — nemad on Sulle nagu omamoodi „kojaheliloojad“. Nad on Sulle ka inimesena väga „lähedal“. Kas Sa võid öelda, kui palju Sa nende teoseid oled maailmas esiettekandes juhatanud?

EK: Noh, ma ei ütleks, et nüüd väga palju, aga mul on heameel tõdeda, et mõlemad on vägagi sarnased oma iseloomude poolest. Nad on väga vastuvõtlikud ja valmis andma endast palju, nad on väga tõsised ja kriitilised iseenda suhtes, ja oma muusika suhtes ka. Nad ei kirjuta „masinatega“, vaid kirjutuslaua taga, pliiatsitega ja noodipaberile. Nende mõlema helitööd sünnivad vaevades. Pärdi eriomadus on, et ta mitmeid kordi oma helitöid ümber teeb ja on väga kitsi sõnadega iseene ja oma teoste kohta. Neil mõlemil on alati aega sõprade ja perekonna jaoks. Nad on väga tundelised, kuid samaaegselt selle pehmuse juures väga sirgjoonelised ja karmid. Mida-

gi pühalikku ja suurt on nendes kahes heliloojas, keda ma väga austan ja oma sõbraks pean!

AM: Sa rääkisid Jaapani muusikute keskendumisest enne kontserti. Kuidas Sina keskendud? Kas Sina ka enne kontserti närveerid?

EK: Mina närveerin, ja väga! Võib-olla see ei paista alati väliselt silma, kui te pole näinud mind veerand tundi enne etendust või kontserti. Sel hetkel ma vahetaksin meelsasti koha teie kõigiga!

AM: Mulle tuleb meelde, et alles nädal aega tagasi, kui meil oli galakontsert majas, Sa, selle asemel, et vaheajal silmitseda veel partituuri või vahetada särki, pidid tegelema hoopis sellega, et välja kutsuda politseid ning majast välja toimetada üks kahtlane tüüp.

EK: Nimetatu kohta ma ütleksin, et see oli lõdvestus. Aga kui rääkida tõsisest asjust, siis, olgu see ükskõik milline reaetendus, kontsert *siin-või sealpool „suurt vett“*, ma närveerin tõepoolest väga. Veerand tundi enne etendust ei taha ma kedagi näha! See ei olegi niivõrd füüsiline pinge, vaid tegemist on tugeva kontsentreerumisega. Ma võtan enesele ju tohutult suure vastutuse, juhatahes minu poolt valitud helilooja teost! Ma vastutan HELILOOJA, nende MUUSIKUTE ees, kellega ma töötan, ja ka PUBLIKU ees, kes on tulnud kuulama! Sel hetkel on koormus

väga suur! Kui ma juba hakkamata, siis „unustan“ ma närveerimise. Tean siis ainult üht— olen kogunud enesesse proovide jooksul ENERGIA, mille pean nüüd välja andma, innustades teisi. Keegi ei innustu aga, kui ta ei USU sinusse!

AM: Me oleme kõik näinud ja kuulnud sinu tegevust ooperi- ja sümfoonilise muusika valdkonnas. Aga ma tean, et Sa oled juhatanud ka väga palju ballette kogu maailmas!

Kõige toredam mälestus on see, kuidas GALINA ULANOVA Moskva Suures Teatris palus ühes proovis Sind tantsijatele ette näidata, kuidas neid samme ikka „muusikas“ ära teha (kuna nad ei tunnetanud seda muusikat). Kas Sa SAID sellega ikka hakkama?

EK: Jaa — mulle meeldib väga balletti juhatada, sest seal on kõik noored ja seal ei lähe läbi see n.ö. „üliprofessionaalne laiskus“. Tihti on lauljate, ja ka instrumentalistide juures algul märgata suurt püüdu pääseda mõnda koori või orkestrisse. Aga siis, vaevalt alles konkursi läbi teinud ja „kolmesaja“ soovija hulgast vastu võetud, „peavad“ nad nagu juba näitama, et „ah, see kõik polegi nii tähtis“. Hakatakse töö asemel hoopis vaheaegu ootama!

See „professionaali väsinud pilk“ on MUUSIKA kõige suurem vaenlane. On kohutav, kui laulja või laulukoori liige vaid „laenab“ sulle oma häält jms. nähtused.

Mulle on jäänud mulje, et on olemas muusikuid, kes nagu kogemata on vale eriala valinud. Mõnele muusikule näkku vaadates igatahes ei saa küll aru, millega ta mängimise ajal tegeleb — kas loeb mõttes kurgitunne kokku või midagi sarnast, muusikaga on sellel igatahes vähe ühist!

Muusikategemine vajab entusiasmi! Me peaksime seda alati meeles pidama, et muusikutena oleme me siiski mõneti „privileegidega“ inimesed — kui ilus ja meeldiv on ju tegelikult meie igapäevatöö!

Inimesed, kes tegelevad balletiga, muide, juba lihtsalt ei saa ainult „poolenisti“ jalga tõsta. Või käituda nii, et — „hea küll, ma „volksan“ korra lohakalt üle lava“. Siis oled kohemaid väljas sellest kollektiivist!

Seejärel ongi ballett alati noor. Ta nõuab treeningut. Seal ei saa nii, et tõused üles ja jooksed kohe etendusele. Sa pead oma keha enne soojaks tegema jne. jne.

Ma olen balletile väga tänulik, et mul on tema kaudu näha õnnestunud, mida tegelikult üks tõsine töö endast kujutab. Laiska balletitantsijat lihtsalt ei saa olla. Olen rõõmus, et mul ka sellised kolleegid „ESTONIA“ teatris on, kes võrdse huvi ja andumusega juhatavad nii ballette kui oopereid! Nad saavad aru, et pole olemas sellist spetsiifikat nagu „balletidirigent“. Nad ei arva, et balletidirigent võib olla „kehv“ dirigent, aga ooperidirigent peab olema „hea“ dirigent. Kui palju haruldast muusikat on ju kirjutatud just ballettidele — Stravinski, Ravel, Tšaikovski jne. Mina armastan-küll VÄGA mängida balletimuusikat. Ka kontsertidel. Ballett on mänginud minu elus väga suurt rolli.

AM: Kui me hakkasime videosid läbi vaatama tänase õhtu jaoks, siis üks lõik tekitas algul natuke hämmeldust. Ma ei saanud aru, kust see pärit on ja miks see on üles võetud. Võib-olla Sa kommenteeriksid seda lõiku?

EK: Elu on täis kontraste. Pärast Jaapanit lendasin kohe Soome. 1. mail oli Turus kontsert, nn. *Vappu-matinee*. Selle videolõigu võtsin ma teadlikult lindile. Mulle tuli nimelt meelde, et olin mitu korda näinud, kuidas soomlased käivad

○ Arvo Pärdis Pariisis

○ Koos abikaasa Arieliga Taani kuninganna Margaretha ja prints Henriku vastuvõtul

punalippudega 1. mail, nõuavad tööd ja leiba ja siis... lähevad nendesamade punalippudega restorani, panevad need seal nurka ja... hakkavad sööma lõhet ning muud head ja paremat! Need kontrastsed hetked tahtsin ma endale jäädvus-tada.

Sellesama lindi peal on ka üks väike proovilõik vist kõigile tuntud lauljatori Dilber'iga. Dilber oli Turu kontserdi solist. Tal on kõrva-klapid peas, mina laulan talle parajasti ette.

(Vaadatakse videot)

AM: Kui vaadata seda lõiku, tekib tahtmine Sinult küsida, kas Sul kontserdi- või teatritegevuses SAGELi on vaja olnud lauljatele ette laulda motiivikesi, mis neil on ununenud, või mõnel muul põhjusel? Ja ka seda, kui suur Sinu enda hääleulatus on?

EK: Hääleulatus on OLNÜD küll kunagi võrdlemisi suur. Nüüd on ta jäänud üsna väikeseks. Aga vanasti ma laulsin sama kõrgelt kui Alice BABS. Meil oli teatris isegi niisugune „tööjaotus“, et kuna minul oli kõrge hääl, pidasin mina alati juubelikõned, Arne aga matusekõned. Nüüd on elu teinud niisuguseid korrektiive, et praegu on vist juba vastupidi.

AM: Läheksime nüüd edasi ühe põneva lõiguga, milles Sa hakkad ...sööma liha. Niisiis on salvestatud hetk, kus Sa puhkad (talviselt Sa ju alati töötad!).

EK: Jah, mees minu kõrval on Hans Mirka, „American Airlines“i, maailma suurima lennukompanii asepresident. Me oleme Dallases. Seal, metsas, mitte kaugel Dallasest, korraldatakse igal aastal omapärane keskaegne „lossi-“ või „röövlipidu“. Seal on taotletud, et kõik oleks nagu keskajal — vesteldakse vanas inglise keeles, mängudeks on *mudamaadlus* ja muud tollele ajastule omased efektssed „laadanumbrid“. Mõdu ja õlut müüakse suurtes kannudes. Kõik osalejad on kesk-

aegsetes riietes. Võid vestelda röövlite või timukate või kellega tahes. Toimub täpsusviskamine jne. See etendus meeldis mulle isegi rohkem kui *Disneyland*. Muide, praegu elab Hans Mirka Londonis. Me olime suvel kogu perega tal külas.

AM: See videolõik tõestab hästi Eri Klasi iseloomu seda joont, et tal on haruldane omadus tunda reekviemide ja muu tõsise muusika kõrval rõõmu ka lõõgastumisest igasugustes variantides.

Mulle tuleb siinkohal meelde üks episood, kui Sa tulid kord minu sünnipäevale, astusid uksest sisse Reagani maskis, pidasid ingliskeelse kõne ja ütlesid, et oleksid tahtnud osta ka Brežnevi maski, aga kartsid, et tollis võinuks tulla selle pärast pahandusi ning seepärast siiski ei ostnud. Aga lisasid, et sellest polegi midagi, et võid samahästi „ise teha“ Brežnevit. Ja tegidki. Pealegi NII täpselt, et kõik olid „naerust lämbumas“. Kas Sa praegu ka veel oskaksid „Brežnevit teha“? Praegu võiksid seda ju julgelt teha, ega selle eest enam vangi panda!

EK: Ütleb küll, et „ei seda tea kunagi, võib-olla veel pannakse ka“, aga pakub ka Talveaia külalistele võimaluse nautida oma (A. Miku sõnul) erakordseid näitleja- (õigemini võib-olla imiteerija-) võimeid.

S.K.: Tõepoolest, „vapustavalt täpselt“ imiteeris ta Brežnevit. See polnud ainult Brežnevi hääl, vaid niisugusel tasemel „ümberkehastumine“, et tundus, nagu oleks Eri Klasi mingisuguste minutite jook-sul tõesti Brežnev saanudki. Eriti veendusin selles, kui õhtu telelin-distust üle vaatasin. Eri oli tõepoolest Brežnev, nagu too meile teleekraanilt meelde on sööbinud!

Võib-olla see ongi seesama „detailide tabamise meisterlikkus“, mida A. Mikk erakordseks pidas ja mille peale E. Klas ise imestas, et „Mis siin erakordset on?“? Aga see „Brežnevi-lõigu“ viimane lause, kus

ta („kohendades prille“ nii ehtsalt, et need „olematud prillid“ muutusid peaaegu „olemasolevateks“) ütles need tuttavad sõnad, et „Vam orden Lenina, i mne tože,“ jääb küll kauaks silmi-kõrvu!

AM: Kunagi Sa rääkisid, et kui olid Filipiinidel, tantsisid Sa seal Imelda Markosega. Ja et kõik imestasid, kuidas Sa julgesid teda tantsima võtta.

Palju neid maailma „kroonitud päid“ ja nende abikaasasid on, kellega Sa lähemalt kokku oled puutunud?

EK: Ma ei ole neid kokku lugenud. Ma arvan, et ma pole ka erilist vahet teinud. Minu suhtumine on niisugune, et ma suhtun kõigisse naistesse kui naistesse ja kõigisse meestesse kui meestesse. Võib-olla SEE ongi minu ÖNN, et ma suhtun inimestesse nii?! Võib ka olla aga, et mul on hoopis mingeid „kasvatuse puudu jääke“, et ma „olen nagu ma olen“. Võib-olla olen seetõttu vahel lubanud ka sündsuse-tuid asju endale? Näiteks Rootsi kuninga ja kuningannaga olen ma üsna palju kokku puutunud. Ükskord, hooaja avamise puhul toimunud vastuvõtul, kui kuninganna SYLVIA ütles mulle, et „oi, me pole nii kaua näinud,“ ütlesin mina selle peale, et „ei ole minu süü, Teie hülgus, et see nii on“, mille peale prints Berthil kõva häälega naerma hakkas. See kõlas vist umbes nii, et „kas Te tahate, et ma jätaksin Teile oma telefoninumbri?“ Üks võrdle-misi kurioosne seik toimus tänavu kevadel. Ma sain nimelt kirja Prantsusmaalt, milles üks kontserdimäedžer kirjutas, et prints Hendrik (Taani kuninganna mees) tahaks väga tulla kontserdile, kui mina teda kutsuksin. Saatsin siis läbi orkestri-büroo kuningakotta kirja. See oli lihavõttepühade ajal (mäletan, et ma juhatasin Mahleri Teist sümfooniast, alapealkirjaga „Ülestõusmine“), kui tõesti tulid kohale kuninganna MARGARETHA ja prints HENDRIK. See oli suureks auks mitte ainult minule, vaid ka ÄRHUSI linna orkestrile, mille peadirigent ma samuti olen. Nagu oleksin tõstnud orkestri „kuninglikule tasemele“!

Ja kui vahenditult ning lihtsalt kuninganna ja prints minuga vestlesid! Minu proua nägi ka seda pealt, ta oli tol korral kaasas.

Selle kohtumise mõju oli kohe tunda kõiges. Ka suhtumine orkestrisse muutus. Seda tajusin, kui olime Kopenhaagenis esinemas. Kontsert kanti üle raadios, suhe meie orkestrisse oli hoopis teine. Ja lilled tulid kuningannalt!

Nii et saime kohe tunda seda vahet, kui valitsus (kuningas-kuninganna) on kultuurilembene ning pöörab kultuurile tähelepanu. Taani kuninganna suhtub kultuuris- üldse väga positiivselt (ta on ise kunstnik, samuti tegeleb ka poeesi-aga). See on väga tervitatav. Kurb, kui kultuurihuvi valitsusringkondades puudub, või on olemas vaid sõnades!

(Järgneb.)

VOP Viikingite maal

Detsembrikuu algul oli Eestis Norra muusikanädal. Norra muusikud mängisid ning norra muusikat mängiti Tallinnas, Tartus ja Pärnus. Ühest Norra-reisist k.a. augustis on alljärgnev lugu.

Vabariiklik Orkestrijuhtide Puhkpiliorkester (VOP) on tuntud oma reisihiimu poolest. Vanal heal sotsialismiajal reisiti mööda „kodumaa“ avarusi. Hiljem vallutati üksteise järel Soome ja Rootsi. Nüüd sai aeg küpseks tungida Norrasse. Vastuviisiidi korras.

Norra-sõidu mõte hakkas idanema rohkem kui aasta tagasi, kui VOPil tekkisid soojemad suhted Eesti puhkpillimuusika suure sõbra **Ä. Korneliusseniga**. Sellesuvisel koolinoorte laulupeol käis Ä.K. koos oma noorteorkestriga.

Reisi põhikorraldajad **Heldur Saade, Leho Muldre ja Kahro Kivilo** nägid üksjagu vaeva ja hirmsaid unenägusid, enne kui kõik asjad korda said.

Kogu reis kestis täpselt nädala: algus 1. septembri hommikul Tallinna sadamas, lõpp sealsamas 8. septembril.

Esialgu ei midagi pörutavat: pikale laevasõidule Stockholmi järgnes harjumatu pikk bussisõit läbi Rootsi. 2. septembri õhtul olime kohal. Väikelinn Ski, mille piiril ootas lõbusat trolli meenutav Ä. Korneliussen, asub mõnekümne kilomeetri kaugusel Oslost.

Kui VOP Skisse jõudis, oli *Halm Festival* juba alanud (halm — põhk). 2.—5. septembrini peeti väikelinnas esmakordselt **Põhu festivali, mis sarnaneb meie lõikuspeoga**. Linna oli kokku veetud suuremal hulgal põhupalle. Neist oli meisterdatud labürinte ja kohvikki, sisustatud laste mängukohad. Ei puudunud kirev tänavakaubandus, õlu ja muud meelel(j)ahutused. Ja loomulikult palju muusikat mitmesugustelt orkestritelt. **Esimesel päeval andis VOP kaks kontserti, mõlemad festivali pealaval.** Orkestri põhidirigentide V. Loogna, L. Muldre ja H. Saade kõrval said oma sellealaseid oskusi näidata ka E. Georg Põltsamaalt, H. Illak Tallinnast, M. Metsik Tartust ja R. Villo Võrust. Kuulajate suhtumine oli hea.

4. septembril esinesid Olavi Kase-maa (altsaksofon) ja Nata-Ly Sakos.

N. Sakkos: Sattusin siia juhuslikult. Olavil on siinsete puhkpillimuusikutega juba pikemaajalised suhted. Tema kavas olid E. Tubina, L. Sumera, Paul Benneau, Edison Denissovi ja R. Štšedrini teosed. Algul oli plaanis leida kontsertmeister Skist, kuid kahe viimase kavas oleva helilooja teoste klaveripartii tundus kohalikele pianistidele liiga raske. Mulle anti nädal harjutamiseks ja siin ma nüüd olen. Mulle meeldib mängida uut muusikat.

Halm Festivali kava oli väga mitmekesine ja heal tasemel. Esines väga professionaalne Norra mereväe puhkpiliorkester. Ka isetegevuslik muusitseerimine oli väga heal tasemel. Laste-

○ Põhupallidest kohvik *Halm Festivalil*

orkestrites oli meile harjumatu palju tütarlapsi. Öhtupoolik oli jazzi päralt. Magusaim elamus oli „Big“ Al Carson New Orleans'ist, kes pakkus ehtameerikalikku mõnusat klassikalist jazzi.

Päris öhtul käis melu omakeskis. Orkester majutati väikesesse koolimajja Skist mõne kilomeetri kaugusel. Seetõttu oli võimalik nautida kaunist Norra loodust. Metsas oli vapustavalt palju seeni.

Reisil olles avalduvad tavaliselt inimese varjatud omadused. Nii nüüdki. Inimese anatoomia hea tundjana näitas end Jüri Tüli. Lausa talent köögipool oli Kalev Kütaru. Nn. „välisminister-diplomaat“ Kahro Kivilo suhtles välismaailmaga.

Norra-sõidu kaks viimast päeva olid pühendatud Oslose.

Pühapäeval käidi Holmenkollenis — pealinlaste (ja mitte ainult nende) ühes lemmikpaigas. Autodega, ratastega, jalgsi vooriti mägedest üles ja alla. Peeti pühapäeva. Nad elavad hästi. Suusahüppemäel jäädvustas VOP ennast pooltunnise kontserdiga.

Ka see juhtus Norras

Edvard Griegist on teada järgmine lustakas lugu. Kord olla ta läinud dirigendist ja heliloojast sõbra Franz Beieriga kalaretkele. Järsku tärkas Griegil mõni muusikaline mõte, mille ta kohe visandas taskust leitud noodipaberile. Paraku viis tuulehoog selle temale märkamatu eemale. Beieri käealatusse. Viimane jättis viisi mäelde ja hakkas seda pisut hiljem süütu ilmel viilistama. Ehmunud Grieg küsis: „Mis see on?“ Ja sai sõbrait stoiilise rahuga öeldud vastuse: „See on lihtsalt pisike muusikaline mõte, mis mulle pähe kargas just praegu!“

Grieg kostis seepeale hämmelduses: „Aga see on ju kurat teab mis! Ka minul mõlkus äsja meeles täpselt seesama meloodia!“

Päeva teine pool kulus *Vigelund Parkis*. See on samuti üks norralaste meelispaiku. Tullakse peredega puhkama ja piknikke pidama. *Vigelund Park* on 80 aakri suurune skulptuuride park, milles kõik kujud on pärit ühelt kujurilt — Gustav Vigelundilt (1869—1943). Ta pühendus inimese elu kõigi etappide jäädvustamisele ning kinkis oma kunstiteosed Oslo linnale. Pargis on kokku 212 skulptuuri.

Teisel päeval külastasime Oslo Rahvusmuuseumi. Täiesti enneolematu elamus oli oma silmaga näha ainukest meie ajani säilinud viikingite laeva IX sajandist ning uudistada kuulsat Ra II.

Õhtul oli sõprusorkestri — Ski noorteorkestri — lastevanematepoolne vastuvõtt lambaliha, külma vee, kohvi ja kookidega. Tervitussõnad ja lustlik koosmuusitseerimine ei kestnud väga kaua, sest **tööd võetakse Norra Kuningriigis väga tõsiselt — ei ole mõttekas tööpäevadel pikalt lõbutsema jääda.** Võrustajad andsid pajuki kaasa, soovisid head kojujõudmist ja — naljatoonil — kiiret läbisõitu Rootsimaal. Eks naabritel ole omavahel oma huumor! Enne seda oli kiidetud VOPi head taset ja avaldatud veendumust, et muusikal on suur ühendusjõud.

Ka meie oma dirigentide meelest oli, arvestades VOPi omapära (käiakse koos vaid kaks korda aastas ning suurem osa mehi ei mängi pilli iga päev), mängutase korralik. „Ei ole viga, kõlas ilusasti,“ summeeris Heldur Saade. „Eriti kauge-malt“ — täiendab allakirjutanu. Igal juhul oli VOP ühe mõnusa rahvapeo traditsiooni alguses. Reisi ajal tekkinud arvamus, et Norras on kõik korras, ei varjutanud isegi vaatepilt täiesti tavalise maltsa vohamisest kahe eeskujulikult hooldatud luksusliku eramaja vahel eikellegimaal. „Peeaaegu nagu kodus,“ vilksatas korraks mõte peast läbi. Aga kokkuvõttes löi mitte ainult Norras-oleku päevade ilus ilm, vaid ka palju järgimistvääriva nägemine suvepikenduse meeleolu.

Marina Tamme

Muusikaleht

Peatoimetaja: Mart Vainu, sisutoimetajad: Aime Kons ja Sirje Kuusk, Lõuna-Eesti korrespondent: Marina Tamme, masinakiri: Magda Meltser
Väljaandjad: AS „BALBI“ ning EV Kultuuri- ja Haridusministeerium.
Tallinn 34(EE0034) pk. 996. Teisip. ja neljap. 14.30—16.00 tel. 52 51 24
Trükkikoda „Kiir“, tell. 1299.